

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ АССОЦИАЦИЯ
ИНСТИТУТА НАРОДОВ СЕВЕРА ЦИК СССР

G. M. WASILEWIÇ

TAÇILGAT TAĐMI

ƏLƏKƏSIPTI
ƏWƏDI TAĐIWUN

UÇPEDGIZ
MOSKWA ★ 1932

НАУЧНО-ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКАЯ АССОЦИАЦИЯ
ИНСТИТУТА НАРОДОВ СЕВЕРА

ref. Dr. P. Šmita
dāvinājums.

G. M. WASILEWIČ

Тунгусский язык

*9
12*

ТАҢИЛГАТ ТАҢИМИ

Әләкәсипти әвәди таңиуун

НАУЧИМСЯ СЧИТАТЬ

Учебник математики
для I-го и I-ой половины 2-го года
на тунгусском языке

54

Inv. 26601.

У С Р Е Д Г И З
МОСКВА 1932

„Ēlākəsipti əwədi tənıwun“ bisiñ əlākəsipti tatiwun, tatçari əwənkilwə tənındu. Nuñan owça kuñakarwə tatkit zarin, əlākəsiptidu anñanıdu tatçaril, nonoptidutin zurwə anñanılwə tatçarıldu. Ər tatiwunzi tatigaçiwzara sagdil, sagdil tatkitutın (likpuñktəldu). Upkat tənıwkal gawçal əwədiduk bododuk (induk).

Ədu bisi tənıwkal tunñawa anñanılwə omaçinti plan zarin (přatiletka), gukçankit zarin (socialistiçeskoje sorewnowanije); umunupkiçil, kolhosil zaritin, partiya zarin, kooperatiw, sowet hawaltin zaritin.

Əlākəsiptil zur halin owçal ugikunmə əwədit sari tatiğamni zarin. Nuñartin bələzərə nuñandun, tatigadan kuñakarwə, zalduwar tənıwkal odatin, ipkəwkil tatigamniwa, mən-mən huñtulə tənıwkalə odan.

Ər ojodukin ər tatiwun tatigazaran on owka urəmkəçiwurwə, (ziagrammalwa), tabulawurwa, tənıwurwa, smetalwa, hawadilwa plarwa; on içəttəwi awadi tirganil binəjətin, on owka awadi tirgani binə tabulawunman, on owka gulə, zu planman.

Tənıwun mudandun bisi omaktal turəsəl (həñkəl).

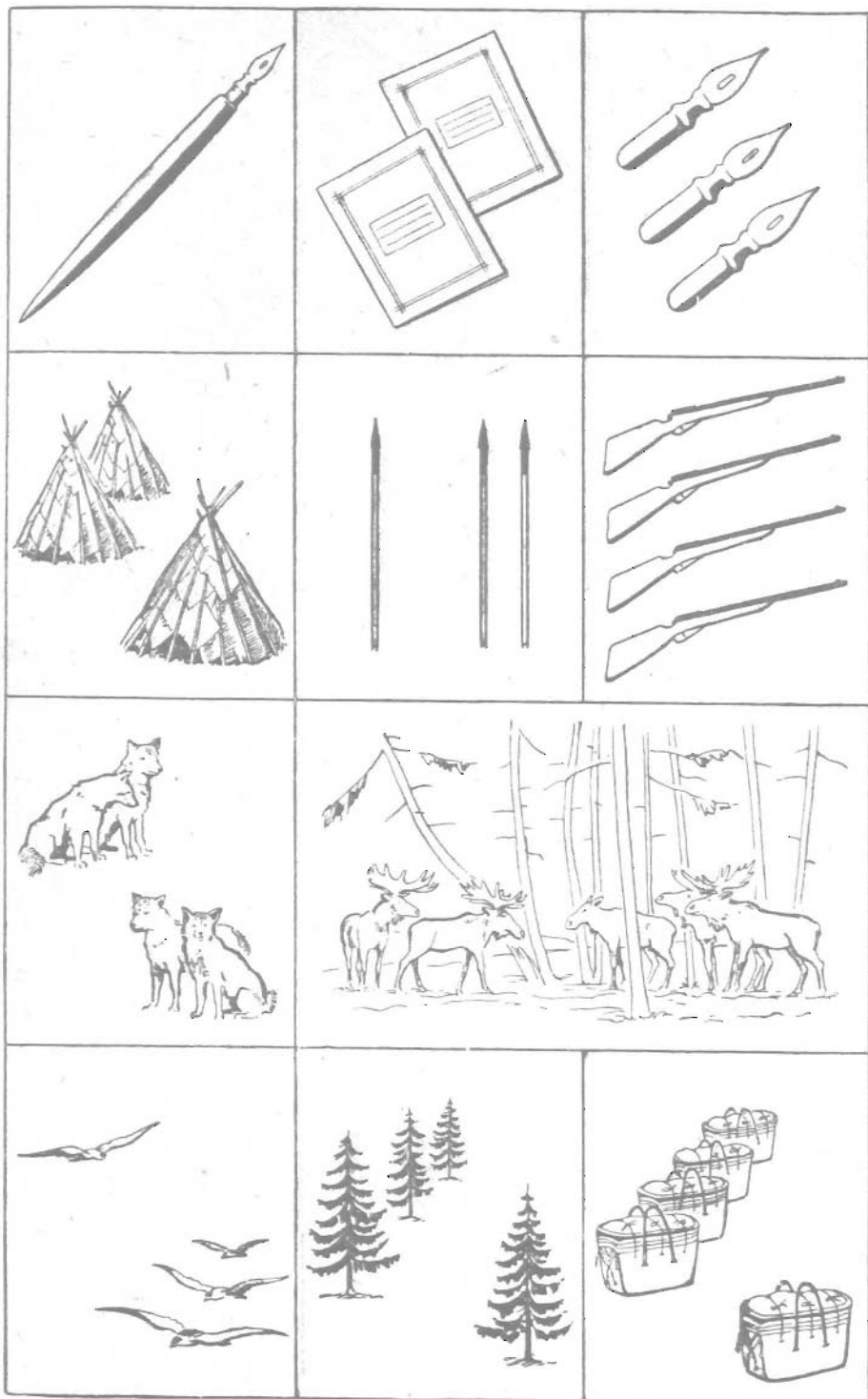
Tənıwuna dukudawi bələçən Institut Narodow Sewera tattin, əwənki Nərbokoduk Isidor Putugir (Uwoçan).

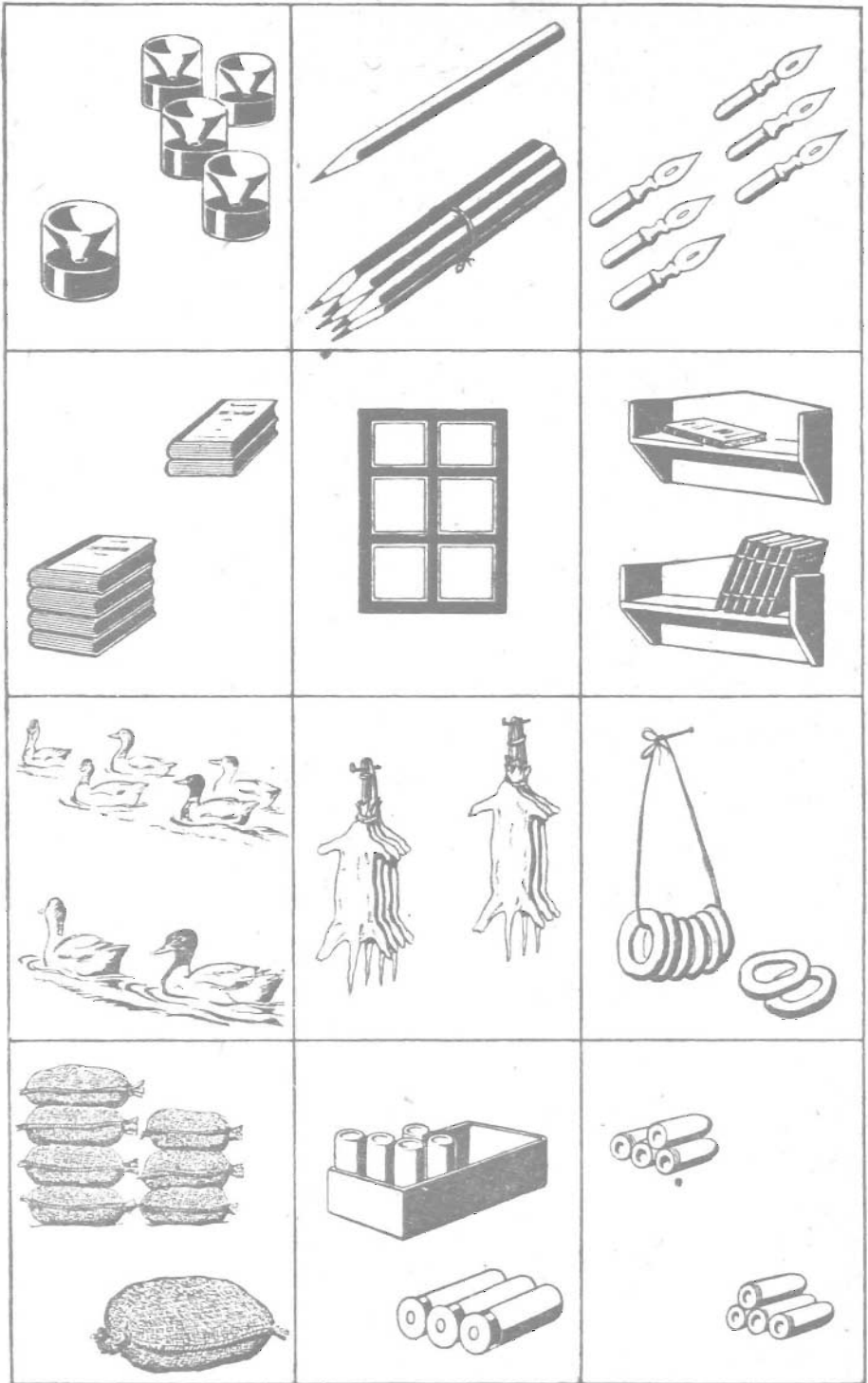
Ər əlākəsipti tatiwun, ər əlākəs hawalzan, nuñan emal ərun biziñən. Tar zarin awaditikinmə əwədil tatigamnil nuñnisnəltin içəliñətin zulağuldu hawaldu. Nuñarwatın uñıñnə-kəllu Leningrattula. Obwodnij Kanal 17. Institut Narodow Sewera. G. M. Wasilewiç.

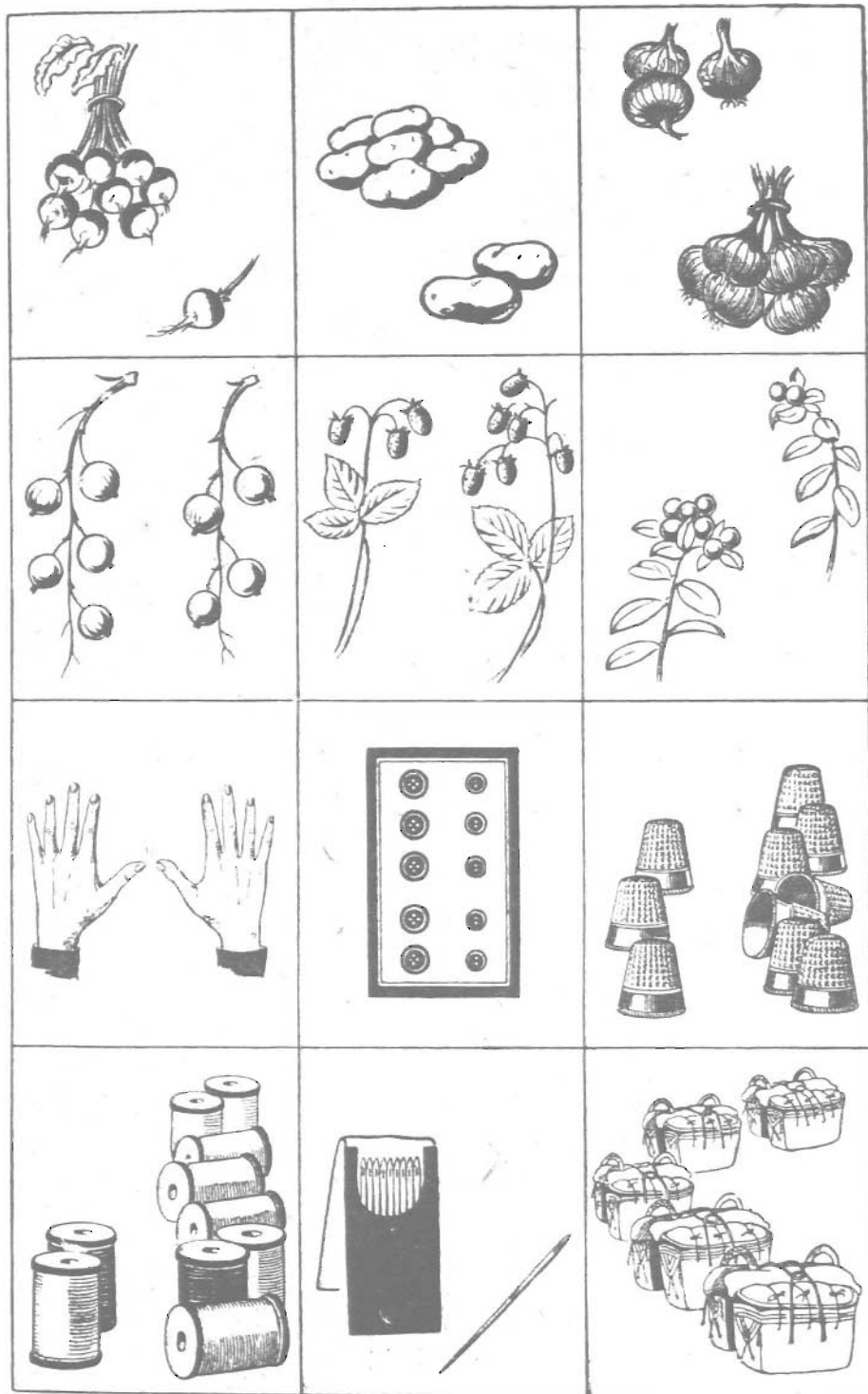
G. Wasilewiç.

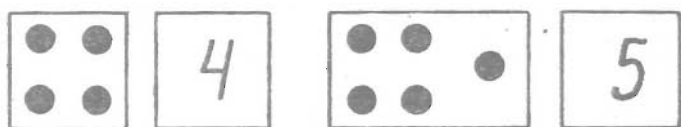
Sonkan began
1931 anç.

Ответ. редактор *Алексеев П.* Технич. редактор *Рожин Вл.* Книга слана в набор 9/V-1932 г. Подписана к печати 19/XII-1932 г. Учгиз № 3152. Уполн. Главлита № В-48071. Заказ № 733. Тираж 3000 экз., п. л. 8¼. Бумага 62×94 см. 73.216 тип. знак, на 1 бум. л. Бум. листов 12375.

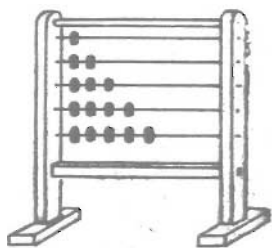
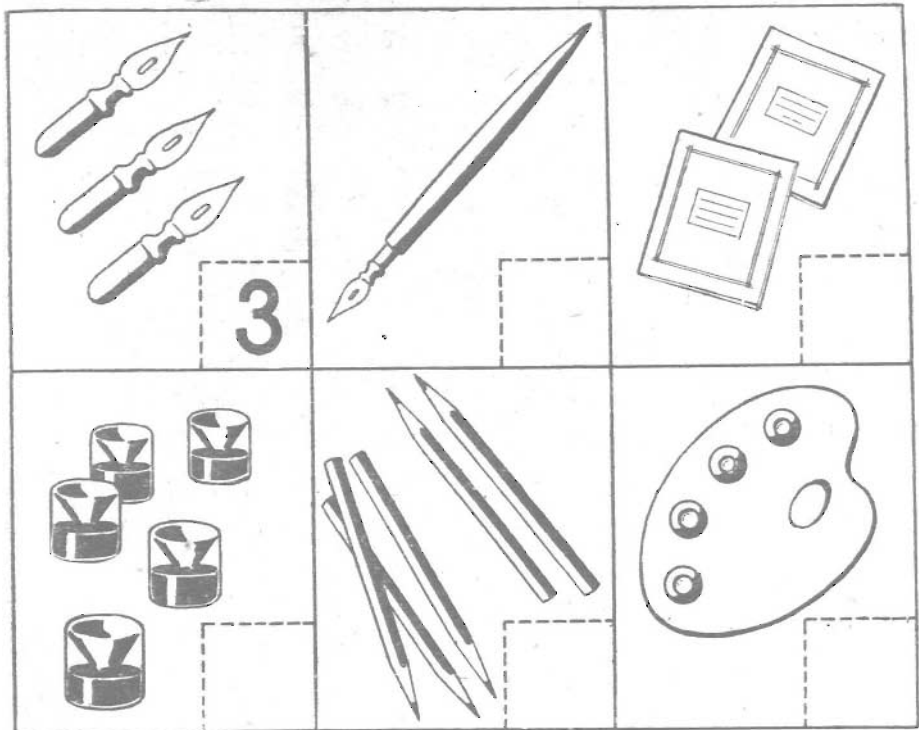

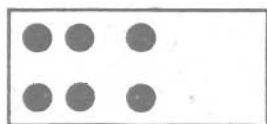

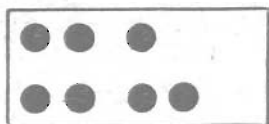

1 2 3 4 5

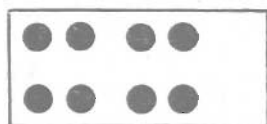

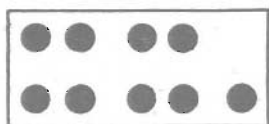
6

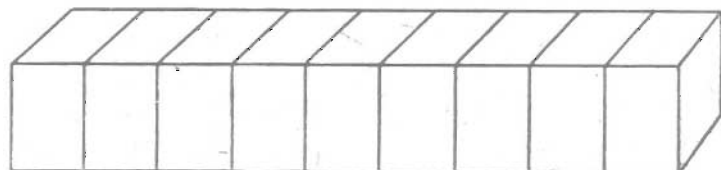
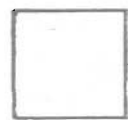
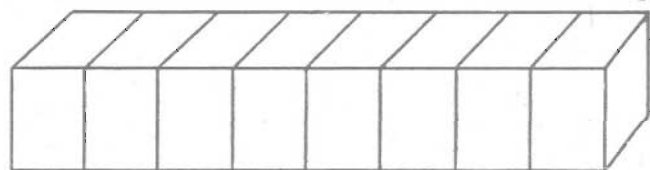
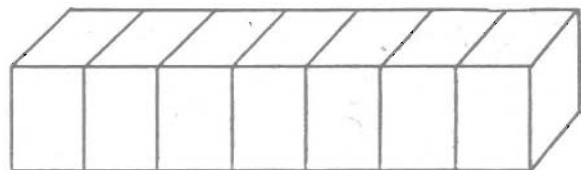
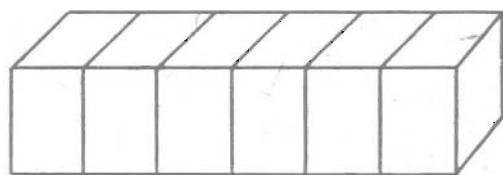
7

8

9

6 7 8 9

I. TAŇJIN 1—10.

TAŇKALLU 3ALDUWAR

1. MunŇidu bikittuwuu biçäl 5 zul. 3onçakallu adi zul biçäl sunŇildu bikiçildusun.

2. 3udu bizərə 1 bəjə, 1 asi, 2 kuŇakar. TaŇkallu oki upkaçitin. 3onçakallu oki bəjəl, asal, kuŇakar sunŇildu zuldusun.

3. Dunnədu biçäl 4 innəkil, asi iliwran Ňan umukənə. Adi innəkil ilitçara tikiŇ.

4. Lokowurdu lokuçazara minŇil 2 usilwi, bəjəŇil 3 usilin. Adi usil upkaçitin?

5. ƏwəŇkiŇi bisi 2 aktakilin, 2 Ňamilin. Oki oror upkaçitin?

6. Urikittu 2 kuŇakar əwisərə, umukən muləzərən, 2 dunnəwə təsizərə. Oki kuŇakar hawalzara, oki kuŇakar upkat?

7. KuŇakanŇi biçäl 5 əmŇəkərin (babkalin), nuŇarduktin nuŇan burən zurwə nəkunduwı. Adi nuŇandun əmənmurə?

8. Urikittu umukən bəjə ilaran 3 samnisalwa, ge ilaran 2 samnisalwa. Adıwa samnisalwa nuŇartin ilara zuktə?

9. MunŇidu bikittuwun bisi 2 zadanil, 2 dulugil, 1 bajan (kulak). Oki zumagul upkat?

10. TaŇkallu oki zadanil, oki dulugil bisi sunŇildu urikiçildusun. Tadak taŇkallu oki zumagul bisi upkat?

11. MunŇilduk orordukwun huktirə urələ 2 oror, nuŇanŇilduk ororduk huktirə zurzi kətətmər. Oki oror huktirə nuŇanŇilduk ororduk?

12. MinŇidu bikittuw ələkəs biçäl 3 zul, tiniwəçagudu əməçən Lurzawul, əsitirga əmərən Korkonça nuŇartin zuŇilla. Adi zul ora tikiŇ?

13. MinŇidu zuduw bizərə 4 bəjəl, nuŇanŇidu zudun bizərə zurzi ugıtmər. Oki bəjəl bizərə nuŇanŇidu zudun?

6

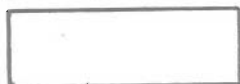
9

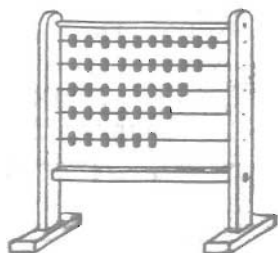
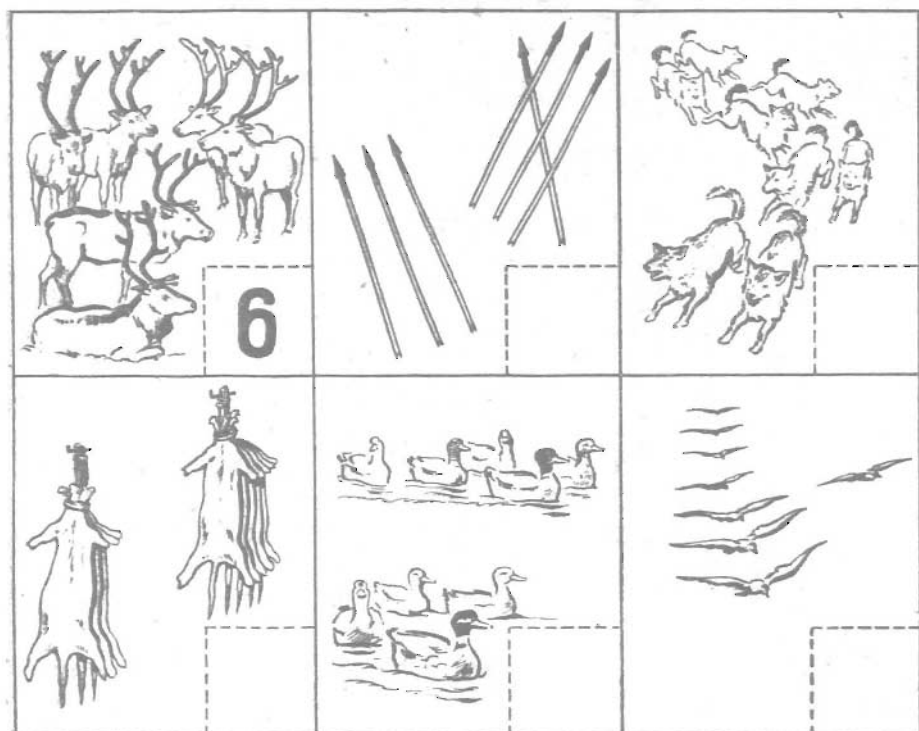

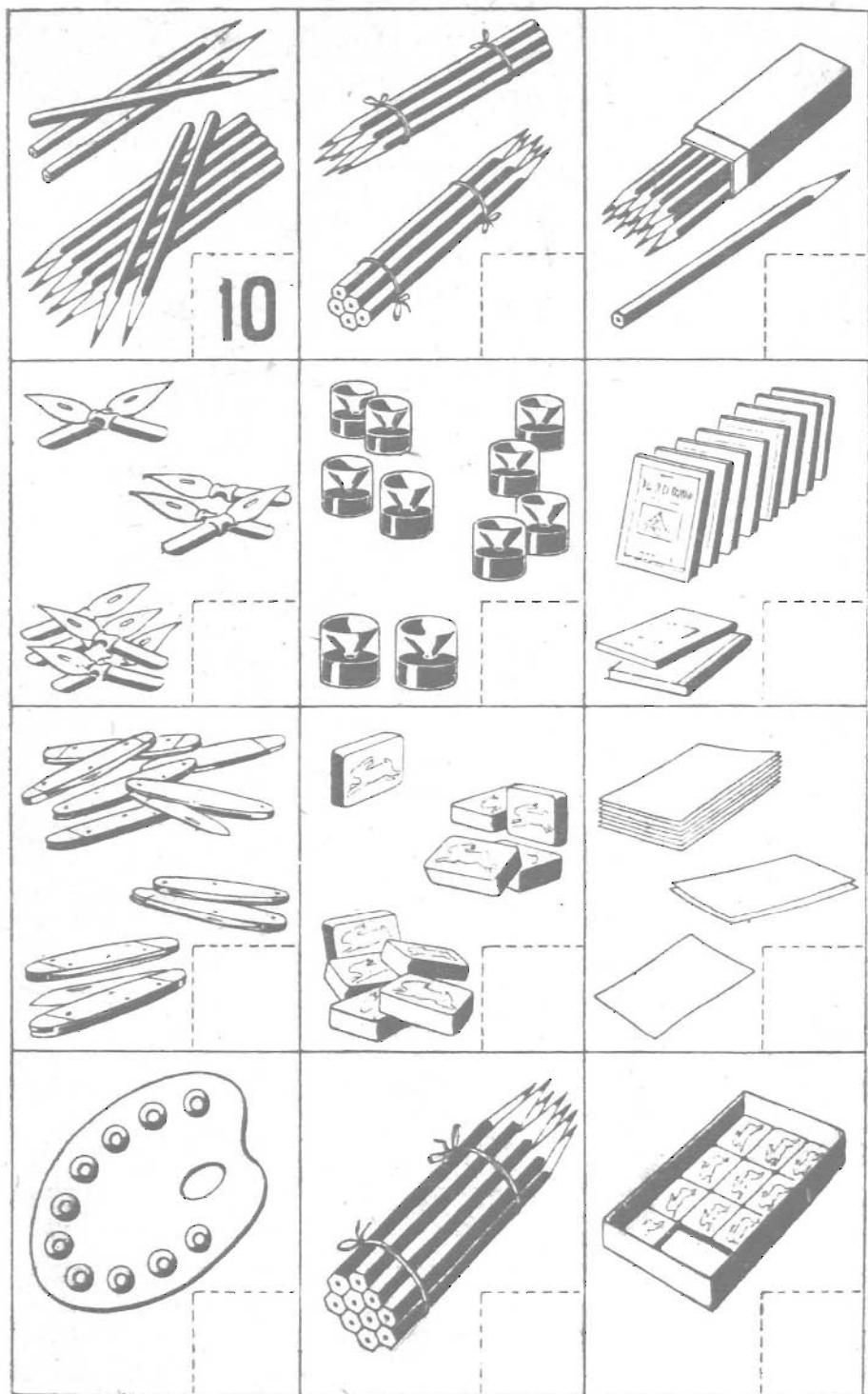
8

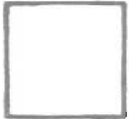
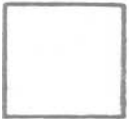
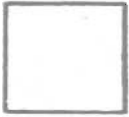

7

1. Umukāndu tēgānkidu tēgātçərə 3 kuᅇakar, gedu tēgātçərə zursi kētətmər. Oki kuᅇakar tēgātçərə gedu tēgānkidu?

2. Klastu bisi 6 bəjətkər, 4 asatkar. Oki kuᅇakar upkat? Taᅇkallu oki bəjətkər, oki asatkar bisi sunᅇidu klastusun, ekumal kētətmər.

3. Munᅇidu klastuwun bisi pioneril: 4 bəjətkər, 2 asatkar. Oki pioneril upkat? Taᅇkallu oki bəjətkər, oki asatkar pioneril bisi sunᅇidu klastusun.

4. Pioneril olla əwinə, iliwçal upkatwa kuᅇakarwə ulbuli, 6 bəjətkər, 3 asatkar binəl. Oki kuᅇakar əwillə upkat?

5. Kuᅇakar tatkittu olla suglana. Suglandutin sinmawçatin 3 asatkarwə 4 bəjətkərwə, komitetwar odawər. Oki kuᅇakar biçəl tattil komitettutin? Taᅇkallu oki kuᅇakar hawalzara sunᅇidu tattil komitettusun.

6. Tatkit sowettun biçəl 2 bəjəl, 4 asal. Tatkit suglandun sinmawçal ᅇan 2 asalwə. Oki bəjəl (iləl) tatkit sowettun hawalla tikin?

7. Tattil suglanduwar iliwçatin, upkat, 'izənəl klastula, təsidətīn kultirdu halgarwar Əsitirga 6 bəjətkər 3 asatkar omᅇorə təsizəmi halgarwar. Oki tattil omᅇoro təsikitwər?

8. Kuᅇakar əmədələtīn tatkittula, ajiçimni (doktor) içəçiwki upkatwatin. Ər anᅇanidun nuᅇan, bakaran 4 bəjətkərwə, 4 asatkarwə ənulçəlwə (bugləçəlwə). Okiwa kuᅇakarwə ajiçimni uᅇçəᅇn ajitkittula (bolᅇisala) upkatwatin?

9. Pioneril mənᅇiduwar bikittuwar orirə kuᅇakarwə, tatkittu tattatin. Umukəᅇn orirəᅇn 3 kuᅇakarwə, ge orirəᅇn 4 kuᅇakarwə, ilitin orirəᅇn 2 kuᅇakarwə. Okiwa kuᅇakarwə nuᅇartin orirə upkatwan?

I. HAWUN

Asun oziňan dukunara = | Hawdawer, dukunara +

$$\boxed{2} + \boxed{2} = \boxed{4}$$

$$\boxed{3} + \boxed{2} = \boxed{}$$

$$\boxed{3} + \boxed{1} = \boxed{}$$

$$\boxed{2} + \boxed{1} = \boxed{}$$

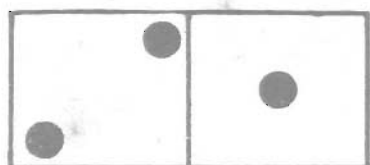
$$\boxed{5} + \boxed{3} = \boxed{}$$

$$\boxed{2} + \boxed{5} = \boxed{}$$

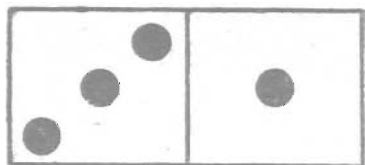

$$\boxed{1} + \boxed{5} = \boxed{}$$

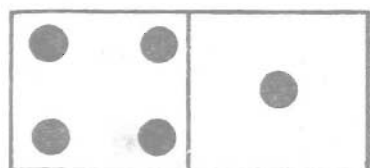
$$\boxed{5} + \boxed{2} = \boxed{}$$

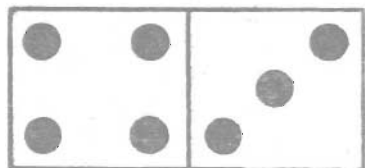
$$2 + 1 = 3$$

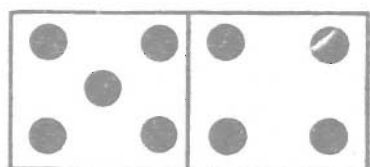
$$3 + 1 = 4$$

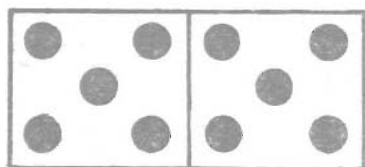
$$4 + 1 =$$

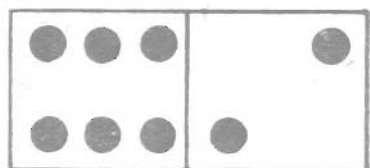
$$4 + 3 =$$

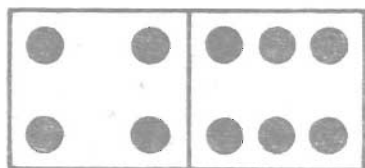
$$5 + 4 =$$

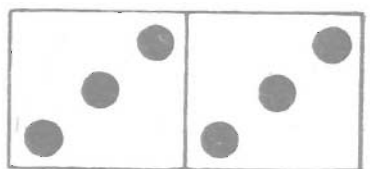
$$5 + 5 =$$

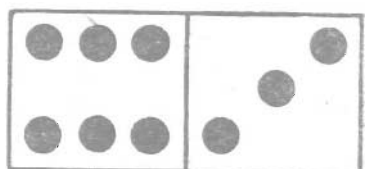
$$6 + 2 =$$

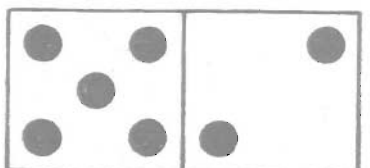
$$4 + 6 =$$

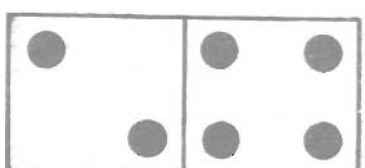
$$3 + 3 = 6$$

$$6 + 3 =$$

$$5 + 2 =$$

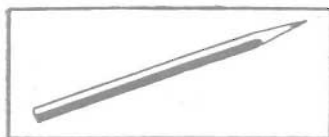
$$2 + 4 =$$

Dukukallu upkatwa dukuwurduwar, tanjallu.

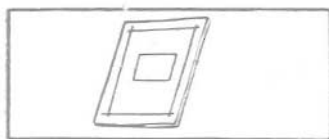
1. $1+2=$ $1+6=$ $2+2=$ 2. $2+6=$ $3+2=$ $4+2=$
 $1+1=$ $1+7=$ $2+3=$ $2+7=$ $3+3=$ $4+3=$
 $1+4=$ $1+8=$ $2+4=$ $2+8=$ $3+4=$ $4+4=$
 $1+5=$ $1+9=$ $2+5=$ $3+6=$ $3+5=$ $4+5=$

3. $5+2=$ $6+2=$ $7+1=$ 4. $5+3=$ $8+2=$ $9+1=$
 $5+3=$ $6+3=$ $7+2=$ $4+2=$ $5+2=$ $4+5=$
 $5+4=$ $6+4=$ $3+3=$ $3+3=$ $4+6=$ $3+6=$
 $5+5=$ $6+1=$ $8+4=$ $6+3=$ $7+3=$ $2+7=$

5. $5+1+1=$
 $2+2+2=$
 $3+2+2=$
 $2+3+2=$
 $2+2+3=$
 $2+2+2+1=$

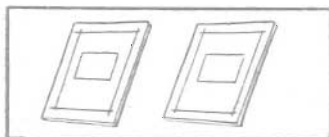
tamanin 5 kop.

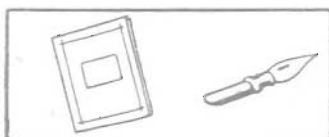
tamanin 5 kop.

tamanin 2 kop.

tamartin . . . kop.

tamartin . . . kop.

6. Gakëllu 10 zäläl (hisäl). Näkëllu 3 zälälwä anḡuli, 4 zälälwä zəḡinnuli. Adi zälälwä su nāçəsun upkatwan? Taduḡ nākëllu 5 zälälwä hawḡëllu 3 zälälwä. Adi upkaçitin?

1. $2+1=$ $1+5=$ $9+1=$ 2. $5+2=$ $5+2=$ $8+1=$
 $1+2=$ $6+1=$ $1+9=$ $2+5=$ $3+4=$ $7+2=$
 $3+1=$ $1+6=$ $2+2=$ $2+6=$ $6+2=$ $1+8=$
 $1+3=$ $7+1=$ $3+1=$ $5+3=$ $2+6=$ $6+3=$
 $4+1=$ $1+7=$ $2+3=$ $3+5=$ $5+3=$ $3+6=$
 $1+4=$ $8+1=$ $4+2=$ $4+4=$ $3+5=$ $5+4=$
 $5+1=$ $1+8=$ $2+4=$ $4+3=$ $4+4=$ $4+5=$

3. $6+3=$ $8+2=$ $6+4=$ $4+6=$
 $3+6=$ $2+8=$ $4+5=$ $7+3=$
 $7+2=$ $7+3=$ $4+6=$ $3+7=$
 $2+7=$ $9+1=$ $5+3=$ $8+2=$
 $3+6=$ $1+9=$ $5+4=$ $9+1=$
 $4+4=$ $3+7=$ $5+5=$ $2+8=$
 $5+4=$ $6+3=$ $6+4=$ $1+9=$

$1+1=$						
$2+1=$	$1+2=$					
$3+1=$	$2+2=$	$1+3=$				
$4+1=$	$3+2=$	$2+3=$	$1+4=$			
$5+1=$	$4+2=$	$3+3=$	$2+4=$	$1+5=$		
$6+1=$	$5+2=$	$4+3=$	$3+4=$	$2+5=$	$1+6=$	
$7+1=$	$6+2=$	$5+3=$	$4+4=$	$3+5=$	$2+6=$	
$8+1=$	$7+2=$	$6+3=$	$5+4=$	$4+5=$	$3+6=$	
$9+1=$	$8+2=$	$7+3=$	$6+4=$	$5+6=$	$4+6=$	

$1+7=$		
$2+7=$	$1+8=$	
$3+7=$	$1+9=$	$1+9=$

4. $x+1=2$ $x+1=4$ 5. $x+1=8$ $x+2=7$
 $x+2=4$ $x+2=5$ $x+2=9$ $x+3=7$
 $x+3=4$ $x+1=6$ $x+3=8$ $x+5=8$
 $x+3=6$ $x+2=4$ $x+4=8$ $x+2=8$
 $x+1=3$ $x+1=7$ $x+3=8$ $x+3=9$
 $x+2=5$ $x+2=6$ $x+5=8$ $x+4=9$

ƏWIN GƏRBIÇI „LOTO“

2+2	2+5	1+3	6+4	2+4	4	7	4	10	6
3+3	5+3	4+3	8+2	7+2	6	8	7	10	9
6+3	4+5	3+4	2+6	4+4	9	9	7	8	8

Tattitikin ogin ərgəçinmə tabulawunma, taduk ogin huçtuwə tañçıwa tabulawunma, misnə nuñanman, hujukur diginonçaçil oktin. Taduk tattitikin gəgin upkatwa diginonçaçilwi, nəgin nuñarwatin umukəndu. Taduk əwikəllu, umukən sunduk gunigin tañuwa, gil naptaktin (dasiktin) mənñilwi tabulawunmi tañulan hujukurzi diginonçaçilzi. Gunigin „digin“, naptakallu 2+2, 1+3; ginigin „nuñun“, naptakallu 2+4, 3+3. Ni nonon (ələkəs) naptaran upkatwan, tar dawdiran.

1. Aminñi bisi 4 əñnəkərin, akañi bisi tunñat kətətmər. Oki əñnəkərin akañi? $4+5=$

2. Əninñi bisi 6 inməkilin, əkinñi bisi diginzi kətətmər. Adi inməkilin əkinñi? $6+4=$

3. Zadañildu baldıçal 3 əñnəkər, duluguldu baldıçal jəginzi kətətmər. Oki nəmil baldiwçal duluguldu? $3+6=$

4. Kəlhos əñnəkərdukin nəñnə buçətin 2 əñnəkər, hərəkə bizəridu urikittun buçətin nadanzi kətətmər. Oki oror buçətin hərəkə bizəridu urikittu?

5. Kuñakar ora tabulawunma, oki bəjəl, oki asal, oki kuñakar bisi kuñakantikin zudun. Tañkallu su oki bəjəl (iləl) sutikindu upkaçitin.

Gərbiltin	Bəjəl	Asal	Ku- ñakar	upkat
R. Momol .	1	1	5	...
U. Putugir .	2	1	1	...
M. Laligir .	1	1	3	...
I. Kima . .	1	2	3	...
K. Çapogir .	2	3	4	...

dukuwurduwar, taduk tañkallu sutikindu.

Taduk umukən sunduk dukugin klas oldoksodun gərbilwəsun, sunduk kuñakantikin gunigin dukuzaridu oki bəjəl, oki asal, oki kuñakar bisi zudun. Girki dukurakin upkatwan oldoksodu, dukukallu mənəkər mənñilduwər oki bəjəl (iləl) upkaçitin

6. Urikittuk nulgisinçäl 4 zul birawa soloki, 3 zul birawa əjəki, 2 zul urələ. Adi zül biçətin urikittu upkaçitin?

7. Urikittuk huktilçäl 4 oror, əmənmurə zürzi kətətmər. Oki oror biçäl nonon?

$$4 + 2 =$$

$$6 + 4 =$$

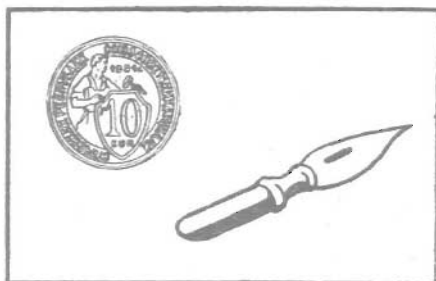
8. Nəkunji biçäl 5 ororin, akinji ilanzi kətətmər, aminji akinjilduk zürzi kətətmər. Oki oror biçäl akinji?

2. HALGƏN

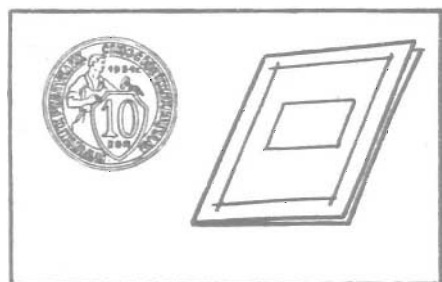
Halgədəwi dukunnarə —

$$5 - 3 = 2$$

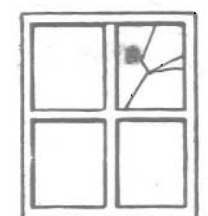
$$10 - 2 = \square$$

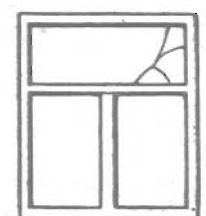
$$10 - 5 = \square$$

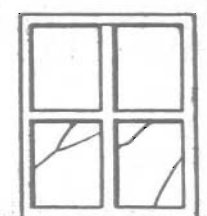
$$5 - 3 = \square$$

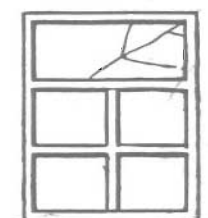
$$4-1=3$$

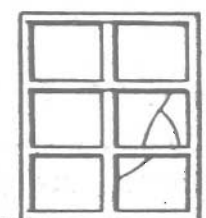
$$3-1=$$

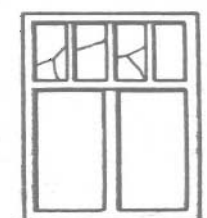
$$4-2=$$

$$5-1=$$

$$6-2=$$

$$6-3=$$

1. $2-1=1$ $3-2=$ $8-2=$ $6-3=$ $7-4=$
 $3-1=$ $4-2=$ $9-2=$ $8-3=$ $8-4=$
 $4-1=$ $5-2=$ $4-3=$ $7-3=$ $9-4=$
 $5-1=$ $6-2=$ $5-4=$ $9-3=$ $6-5=$
 $6-1=$ $7-2=$ $5-3=$ $6-4=$ $7-5=$

2. $8-5=$ $8-7=$ $3-2=$ $8-2=$ $3-2=$
 $9-5=$ $9-7=$ $9-2=$ $7-3=$ $6-3=$
 $7-6=$ $9-8=$ $7-6=$ $6-1=$ $8-4=$
 $8-6=$ $5-4=$ $4-3=$ $6-5=$ $7-5=$
 $9-6=$ $6-5=$ $9-4=$ $9-5=$ $6-2=$

3. Gakëllu 10 zäləlwə (hisəlwə) nəkəllu 2, nuşarduktin halgəkəllu 1. Adı əmənmurə? Nəkəllu 6, nuşarduktin gakəllu 3 zäləlwə. Adı əmənmurə?

4. $2-1=$ $3-1=$ 5. $6-2=$ $8-1=$
 $3-2=$ $4-1=$ $6-4=$ $8-2=$
 $4-1=$ $5-4=$ $7-1=$ $8-3=$
 $4-3=$ $5-1=$ $7-2=$ $8-5=$
 $5-3=$ $6-5=$ $7-4=$ $8-6=$
 $5-4=$ $6-1=$ $7-6=$ $8-7=$

6. $8+1=$	$5+4=$	$9-7=$	$10-2=$	$2+2+2=$
$8+2=$	$9-4=$	$7+2=$	$10-5=$	$3+3+2=$
$9-1=$	$7+2=$	$2+7=$	$10-3=$	$6-2-2=$
$9-2=$	$9-2=$	$9+1=$	$10-4=$	$3+3-2=$
$6+3=$	$3+6=$	$8+2=$	$10-6=$	$2+2+2+2=$
$9-3=$	$9-6=$	$10-1=$	$10-7=$	$3+1+1+1=$
				$3+2+2+2=$

5-2=

7. $5-x=4$
 $5-x=2$
 $5-x=3$
 $5-x=1$

4-2=

$4-x=1$
 $4-x=2$
 $4-x=2$
 $3-x=1$

8-3=

$6-x=1$
 $6-x=4$
 $6-x=3$
 $6-x=5$
 $7-x=3$
 $7-x=5$
 $7-x=1$
 $7-x=2$

8. $7-2=$	$3-2=$	$9-1=$	$1+2-1$
$7+2=$	$3+2=$	$9+1=$	$3+2-3$
$6-3=$	$5-3=$	$2-1=$	$6+2-6$
$6+3=$	$5+3=$	$2+1=$	$8+1-8$
$8-2=$	$4-3=$	$7+3=$	$5+4-5$
$8+2=$	$4-3=$	$7+3=$	$4+6-4$

9. $4-2=$	$9-3=$	$7-3=$	$10-2=$
$6-2=$	$8-4=$	$10-3=$	$10-3=$
$8-2=$	$10-5=$	$9-4=$	$10-4=$
$5-2=$	$9-4=$	$10-4=$	$10-5=$
$10-2=$	$8-3=$	$9-5=$	$10-6=$
$9-2=$	$9-3=$	$10-6=$	$10-7=$

10. $3+3=$	$6-3=$	11. $4+4=$	$10-5=$
$3+2=$	$7-3=$	$5+4=$	$10-4=$
$6-3=$	$4+4=$	$8-4=$	$2+2=$
$6-2=$	$4+3=$	$9-4=$	$3+2=$
$3+3=$	$8-4=$	$5+5=$	$4-2=$
$4+3=$	$8-3=$	$5+4=$	$5-2=$

1. $2-1=$
 $3-1=$ $3-2=$
 $4-1=$ $4-2=$ $4-3=$
 $5-1=$ $5-2=$ $5-3=$
 $6-1=$ $6-2=$ $6-3=$
 $7-1=$ $7-2=$ $7-3=$
 $8-1=$ $8-2=$ $8-3=$
 $9-1=$ $9-2=$ $9-3=$
 $10-1=$ $10-2=$ $10-3=$

 $7-6=$
 $8-6=$ $8-7=$
 $9-6=$ $9-7=$ $9-8=$
 $10-6=$ $10-7=$ $10-8=$ $10-9=$

2. $5-4=$
 $6-4=$ $6-5=$
 $7-4=$ $7-5=$
 $8-4=$ $8-5=$
 $9-4=$ $9-5=$
 $10-4=$ $10-5=$

1. $x-1=1$	$x-4=2$	2. $x-1=5$	$x-4=3$
$x-2=1$	$x-2=2$	$x-2=4$	$x-1=6$
$x-4=1$	$x-3=2$	$x-3=3$	$x-1=7$
$x-3=1$	$x-3=1$	$x-4=2$	$x-2=6$
$x-5=1$	$x-4=1$	$x-2=5$	$x-4=4$
$x-2=2$	$x-3=3$	$x-3=4$	$x-5=3$
$x-2=3$	$x-2=3$	$x-5=2$	$x-3=5$
3. $x-3=5$	$x-7=1$	4. $x-8=2$	$x-1=9$
$x-1=8$	$x-8=1$	$x-7=3$	$x-9=1$
$x-2=7$	$x-2=7$	$x-6=4$	$x-2=8$
$x-3=6$	$x-1=9$	$x-5=5$	$x-3=7$
$x-4=5$	$x-2=8$	$x-6=4$	$x-4=6$
$x-5=4$	$x-3=7$	$x-7=3$	$x-5=5$
$x-3=6$	$x-4=6$	$x-8=2$	$x-6=4$

5. Urikittuk birala 6 nulgil, birakaçandula 5 nulgililzi dagatmar. Asun nulgil urikittuk birakaçandula?

$$6-5=$$

6. Bəjətkən warən 5 ollolwo, asatkan warən 3 ollolzi ugitmərwə. Okiwa warən asatkan?

$$5-2=$$

7. Bəjə əməwrən 5 gutkərwə, 3 pejulwa. Asi əməwrən 3 ollolzi ugitmərwə. Okiwa ollolwo əməwrən asi?

$$5+2= \quad 8-3=$$

8. Asi turukadarən 7 gutkərwə, diginzi ugitmərwə se- narwa. Okiwa ollolwo nuñan turukadarən upkatwan?

9. Tattil, bələdəwər tatkit awdudun, ollomosinçal. Umnə tanə (içərə) adilwar, bakara 10 ollolwo; gewra tanə (içərə), bakara 3 ollolzi ugitmər wə. Okiwa bakara gewuktaduwar?

10. Kolhogin umnə ollomotčan 9 awsalwa ollowə, hərəkə bizəri əwənki umnə ollomotčan 4 awsalwa ollolwo. Adit kətətmər wə ollomotčan kolhogin?

11. Əwənki, hərəkə bizəri urədu, oran ukiwə umukən darikta nonimin, kolhostu əwənki ora ukiwə 3 dariktalzi nonimdimar. Asun dariktal kolhos ukin?

$$\begin{array}{lll}
 12. & 8-4+5= & 4+3-5= & 3+5-5= \\
 & 5+4-8= & 5+4-6= & 6+3-4= \\
 & 8-5+4= & 4+5-3= & 3+5-7= \\
 & 3+4-2= & 9-6+3= & 6-3+4= \\
 & 2+3-2= & 4+4-3= & 5+2-4=
 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll}
 13. & 4+2-3= & 7+2-4= & 7+3-6= \\
 & 4-2+3= & 6+2-3= & 6-3+6= \\
 & 5+4-5= & 6-2+3= & 6+4-7= \\
 & 7-2+4= & 8+2-4= & 6-4+7= \\
 & 5-4+5= & 8-2+4= & 5+5-8=
 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll}
 14. & 7-5+8= & 4+4-3= & 6-3+2= \\
 & 8+2-5= & 8-4+3= & 6+3+2= \\
 & 2+5-4= & 5+3-4= & 5-1+6= \\
 & 6-3+5= & 5-3+6= & 5+2-6= \\
 & 8-6+5= & 6+3-5= & 5+3-4=
 \end{array}$$

15. Kolhostu 3 brigadəl ollomotçoçal, gukçannal. Umukən brigadə waçan 10 awsalwa ollolwo, ge brigadə waçan zurzi ugitmər wə, ilitin brigadə waçan geduk umukənzi ugitmər wə. Adiwa awsalwa ollolwo waçan ilitin brigadə?

$$\begin{array}{llll}
 16. & 1+2+3= & 4+2+1= & 5+1+2= & 3+4+3= \\
 & 3+1+2= & 1+4+2= & 2+5+1= & 5+2+3= \\
 & 2+3+1= & 2+1+4= & 1+2+5= & 6+2+1= \\
 & 3+2+1= & 4+1+2= & 1+5+2= & 4+4+2=
 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll}
 17. & \begin{array}{|c|c|c|} \hline 1 & 2 & 3 \\ \hline 3 & 1 & 2 \\ \hline 2 & 3 & 1 \\ \hline \end{array} & \begin{array}{|c|c|c|} \hline 4 & 2 & 1 \\ \hline 1 & 4 & 2 \\ \hline 2 & 1 & 1 \\ \hline \end{array} & \begin{array}{|c|c|c|} \hline 5 & 1 & 2 \\ \hline 2 & 5 & 1 \\ \hline 1 & 2 & 5 \\ \hline \end{array}
 \end{array}$$

Öpökollu ərgəçir wə öpöwurwo dukuwurduwar, hawkəllu

ilanma tañulwa ugigit hægiski, taduk zəginnit antiki. Asuna oziñan?

$$\begin{array}{llll} 18. 1+2-2= & 4+3-5= & 8+2-5= & 8-3+2= \\ 2+4-3= & 2+6-4= & 4+4-3= & 7-4+5= \\ 5+2-4= & 3+7-6= & 2+3-2= & 6-3+4= \\ 7+2-5= & 6+2-3= & 9+1-6= & 2-1+5= \end{array}$$

19. Bəjətkən warən 6 çiwkarwə (nikilwa), siçulwa ilanzi ugitmərwə. Okiwa nuñan warən upkatwan?

20. Əwənki tulərən 8 hurkəlwə, içənəsinçən: 3 hurkəl horokiçil biçəl, gil tilpoçol biçəl. Adi hurkəl tilpoçol biçəl?

21. 3 tattil çiwkamasinçal, gukçannal; umukən warən 5 çiwkarwə, ge warən ilanzi ugitmərwə, ilitin warən ərilduk zurzi kətətmərwə. Okiwa çiwkarwə warən ilitin?

22. Akinmi tuləçən 9 hurkəlwə, nəkunmi tuləçən 5 hurkəlzi ugitmərwə. Adiwa hurkəlwə tuləçən nəkunmi?

23. Zonçakallu okiwa çiwkarwə warən sunduk kəñakatinin ər nəñnənidu. Bakakallu (zalildakallu) mənəkər sawkawə (tañiwkawə).

1. Urikittuk tatkitula 4 nulgil. Asi əmərən hutəwi tatkitulan, taduk muçusnən zulawı. Asun nulgil nuñan nənərən?

2. Bəjətkən zudukin tatkitula 8 nulgil, asatkan zudukin tatkitula 3 nulgilzi ugitmər. Asun nulgil asatkan zudukin tatkitula?

3. Zonçakallu asuna nulgila su nənərəs zuldukwar tatkitula. Asuna nulgila su nənəziñəsun muçegikətmi tatkituk zulawər.

4. 3 bəjəl sururə zuləski, saməlkizanəl. Umukən oran 6 saməkilwə, ge ilanzi saməkilzi ugitmərwə, ilitin ərilduk diginzi ugitmərwə. Adija saməkilə oran ilitin?

5. Omołgi gərbəllən (ñilallən) serañilwa, bəjətkən gərbəllən 3 serañilzi ugitmərmə. Adija serañila gərbəllən bəjətkən?

6. Asi namaran 6 ororwo, bəjə namaran 3 ororzi kətətmərwə, asatkan namaran nuñandukin 5 ororzi ugitmərwə. Okiwa ororwo namaran asatkan?

7. Umukən asi gilbənən 10 oror amarulta, ge asi gilbənən 3 ororzi ugitmərwə, ilitin gilbənən geduk 2 ororzi kətətmərit. Oki oror gilbənən ititin?

1. 1 Maj (sonkan), ər upkat hawalzaril tægəl parazniktin, Sakəllu oki hawalzaril tægəl paraznujiwkil ər tirganiwa sun-
nıdu rajondusun.

2. 1 Majtikin kuŋakar ajawurıwkil mənŋıwi klaswi. Nu-
nartın lokowçol klas oldordun həkəwurə, tar həkəwurdu
kamnundanə huŋtutikirwə bumagəlwə. Umukəndu həkəwundu

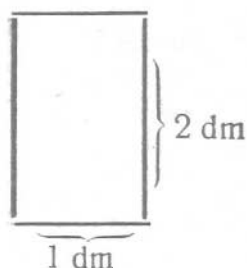
nunartın kamnundawkil huŋtutikirwə bumagəlwə: 2 hulamala,
3 çulamala, tādük nən zurə hulamala bumagələ. Adija bu-
magələ biçəl həkəwundu?

Ədu oŋowçol 10 santimetril, zan santimetril oŋnarə
umukən decimetri. Taril santimetrilsi saŋnarə ŋonimija,
albina, gugdaja. Santimetril, desimetril bisi ŋonim darin.

Guniŋnərə santimetri, dukunnarə sm.
Guniŋnərə decimetri, dukunnarə dm.

3. Gakəllu hulamalwa, çulamalwa bumagəlwə, nuşarduk-tin miskəllu diginonñaçilwa ərgəçin, nonimiltin 2 dm. albirtin 1 dm. Hulamaduk bumagəduk okallu 10 diginonñaçilwa, çulamaduk bumagəduk okallu şan 10 diginonñaçilwa, tadék okallu bagdamaduk bumagəduk 4 diginonñaçilwa. Bagdamadu diginonñaçitikindu dukukallu 1 maj. Kamnundakəllu həkəwundu ələkəs 5 çulamalwa, tadék 5 hulamalwa, 4 bagdamalwa diginonñaçilwa, tadék şan 5 hulamalwa, 5 çulamalwa diginonñaçilwa. Həkəwunmə bumagəçiwə lokokollu klas oldondun. Sakəllu asun kopejkal umukən bumagə tamanin, tadék asun kopejkal tamawkil upkattuli bumagəli.

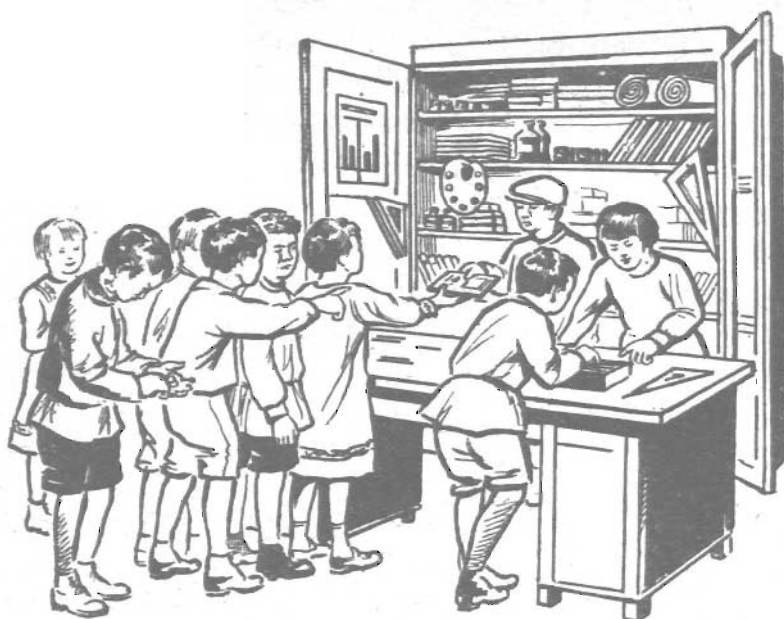
4. Munşidu klastuwun biçəl 6 pioneril. 1 Majdu dukuw-çal şan 4 pioneril. Oki pioneril ora tikin?

5. Sakəllu oki pioneril biçəl sunşidu klustusun 1 Maj odalan, okit pionerilşi ora kətətmər, 1 Maj orakin.

6. Huştuldu dunnəldu bajasal (kapitalistal) əwkil burə, hawamnil paraznujdatin ər tirganiwa. Umundu gorottu bajasal soldatiwar pəktiruwkəniwkil hawamnilwa. Tar soldatil warə 8 bəjəlwə, 2 asalwa, hujəşnə 5 bəjəlwə, 4 bəjətkərwə. Okiwa bəjəlwə (iləlwə) warə upkatwan, okiwa iləlwə (bəjəlwə) hujəşnə upkatwan?

$$\begin{array}{lll}
 7. \quad 2+2+4-5= & 5-4+2-1= & 6+2-4+3= \\
 \quad 5+2+2-6 & 7-3+4-3 & 4+3-5+4 \\
 \quad 4+2+3-5 & 8-5+7-4 & 5+2-4+6 \\
 \quad 6+2+1-4 & 9-4+5-7 & 7+3-6+5
 \end{array}$$

$$\begin{array}{llll}
 8. \quad 10-1= & 10-8= & 10-3+2-5 & 10-2+1-7 \\
 \quad 10-3 & 10-8 & 10-5+4-6 & 10-4+3-6 \\
 \quad 10-4 & 10-7 & 10-7+5-4 & 10-5+2-4 \\
 \quad 10-5 & 10-6 & 10-6+4-3 & 10-8+6-5
 \end{array}$$

1. Tattil ora tatkit kooperatiwwatin. Tattil irə çlesalzi: ələkəsıptıdu gruppədu irə 6 kuñakar, gedu 2 kuñakarzi kətətmər, ilidutin gruppədu irə geduk 3 kuñakarzi kətətmər. Oki kuñakar irə ilidutin gruppədu?

2. Hanñuktakallu gruppətıkindu, oki kuñakar bisi tatkit kooperatiwin çlesalin, taduk okallu dukuwurduwar ərgəçınmə tabulawunma. Sakəllu gruppətıkindu ekumal kətətmər, oki kətətmər.

Gruppəl	Çlesal	Əçəl çlesal birə
I gruppə
II gruppə
III gruppə

3. Sakəllu sunñıdu kooperatiwdusun towarıł tamartin, taduk dukukallu tabulawunma.

T a m a r t i n :	
Dukuwun . .	kop.
Dukuñki . .	kop.
Təsiwun . .	kop.
Bumagə . .	kop.

4. Asatkandu biçäl 10 kop. Nuñan garən kooperatiwdu dukuwuna, dukuñkija. Dukuwun tamanin 5 kop., dukuñki tamanin 3 kop. Asun kop. nuñandun əmənmurə?

5. Bəjətkəndu biçäl 6 kop., kooperatiwdu nuñan garən 1 dukuñkiwa, 1 təsiwunmə. Dukuñki tamanin 5 kop., təsiwun tamanin 2 kop. Asun kop. nuñandun abullan?

6. Əsi-tirga kooperatiwdu biçäl 10 dukuñkil, 9 təsiwur, 10 dukuwur; kuñakar garə 6 dukuñkilwa, 6 təsiwurwə, 8 dukuwurwa. Adi dukuñkil, təsiwur, dukuwur əmənmurə kooperatiwdu upkaçitin?

7. Kooperatiwdu bisi huñtutikir dukuwur: umukən tamanin 5 kop., ge tamanin 3 kopejkalzi tamuratmar, ilitin tamanin 2 kopejkalzi zurduk ələkəsiptilduk tamuratmar. Asun tamawuwki ilitin dukuwun?

8. Tatkit kooperariwdun hawalzara 1 bəjətkən, 1 asatkan. Bəjətkən hawallan zalləwə, asatkan hawallan ruñulləwə. Adilat ugitmər hawallan asatkan?

9. Kooperatiw „əwənki“ suglandun çlesal iliwçətin kuñakar zuwatin owdawər.

Bələdəwər kooperatiw hawadun, tattil saçətin oki kuñakar bisi urikittikindu, taduk oçətin tabulawunma.

Urikit gərbin	Oki kuñakar				
	umu-kaçi	zuçi	ilaçi	digiçi	tun-ñaçi
biradu Nepadu . . .	1	—	1	3	—
biradu Çuladu . . .	1	2	—	2	1
biradu Ikadu . . .	—	2	3	—	1
biradu Tuñirdu . . .	3	—	2	2	1
biradu Komodu . . .	2	1	3	2	4
Upkat

Taṅkallu su oki kuñakar umukəçi, zuçi, ilaçi, digiçi, tunñaçi bisi upkaçitin. Okit tunñaçilzi ugitmər digiçilduk.

10. $10-6+5-4=$ $10-3-4+5=$ $5+4-3-2=$
 $10-5+3-3=$ $1+2+3+4=$ $6+4-3-2=$
 $10-4+3-2=$ $2+3+4-6=$ $7+3-6+5=$
 $10-3+2-8=$ $3+4-3+5=$ $8+2-3-4=$
 $10-4-3+4=$ $4+3+2-4=$ $4+4-5+6=$

11. $9-8+7-6=$ $9-3+2-1=$ $9-6+7-8=$
 $9-7+6-5=$ $9-2+3-4=$ $9-7+8-9=$
 $9-6+5-4=$ $9-3+4-5=$ $5+5-4-4=$
 $9-5+4-3=$ $9-4+5-6=$ $3+3-2-2=$
 $9-4+3-2=$ $9-5+6-7=$ $4+4-3-3=$

12. $6+4-3+2=$ $6+3-5+4=$ $3+3-2+4=$
 $6-4+8-5=$ $10-7+6-2=$ $4+4-3+5=$
 $8-3+4-6=$ $5+5-8+6=$ $5+5-4+2=$
 $2+7-6+4=$ $10-9+7-3=$ $6-3+4-5=$
 $9+7-6+3=$ $2+6-5+3=$ $7-5+8-6=$
 $4+3-5+8=$ $9-3+2-5=$ $3+2-3+5=$

13. $9-4+2-3=$ $8-7+6-5=$ $8-2+1-2=$
 $8+2-5+4=$ $8-6+5-4=$ $8-1+2-3=$
 $7+2-8+5=$ $8-5+4-3=$ $8-2+3-4=$
 $7-5+6-4=$ $8-5+3-2=$ $8-3+4-5=$
 $5+3-6+7=$ $8-3+2-1=$ $8-4+5-6=$
 $10-8+7-6=$ $6+2-3+5=$ $2+8-6+3=$

14. $8-5+6-7+8-4=$ $10-4+3-7+6-5=$
 $8-6+7-8+9-6=$ $10-6+5-4+2-3=$
 $10-7+6-7+8-5=$ $10-3+2-6+5-6=$
 $10-6+3-2+3-7=$ $10-8+6-4+2+3=$
 $7-5+4-3+2+4=$ $10-5+3-7+9-7=$
 $2+7-6+5-4+6=$ $4+6-8+7-6+4=$

15. Tatkit kooperatiwdun tatigamni garən huṅtutikirə. Tatti dukuran nuṅandun taṅiwuna. Tankallu əri taṅiwunma, asunma tamaran tatigamni upkatwan?

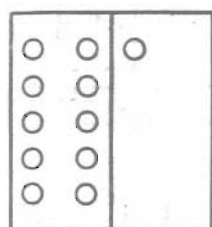
Taṅiwun	
ekur	kop.
1 dukuwun . .	3
1 dukuwun . .	4
1 təsiwun . . .	2
1 bumagə . . .	1
<hr/>	
Upkat	

Таңкалуу himat (həlinzə):

16. $3+6-4+2=$ $2+3+5-4=$ $10-6+4-3+2=$
 $2+4-3+7=$ $4+2+3-8=$ $10-7+5-5+4=$
 $5+2-6+8=$ $5+2+2-4=$ $10-3+2-8+6=$
 $2+2-3+9=$ $6+2+2-9=$ $10-5+3-6+4=$
 $6+2-5+4=$ $3+4+3-6=$ $10-4+3-5+2=$
17. $10-8+2+2+3=$ $3+6-7+4=$ $7-4+2-3=$
 $10-9+1+4+2=$ $4+3-5+3=$ $9-3+2-5=$
 $10-7+2+3+1=$ $2+6-5+6=$ $8-5+6-4=$
 $10-8+4+1+2=$ $1+9-4+3=$ $6-3+5-4=$
 $10-9+5+2+2=$ $9+1-8+5=$ $9-6+3-2=$
-

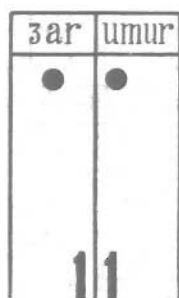
II. TAJIN 1—20

1. HAWUN

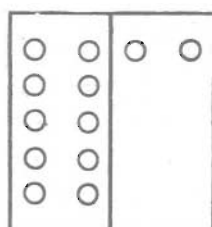

1 **1**

11

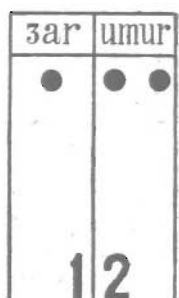

11

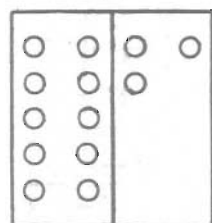

1 **2**

12

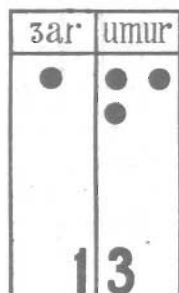

12

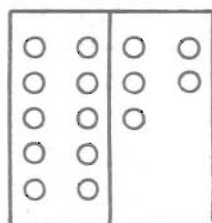

1 **3**

13

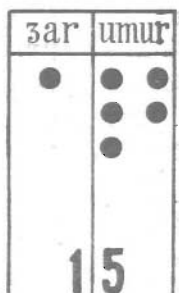

13

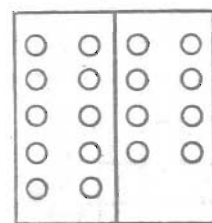

1 **5**

15

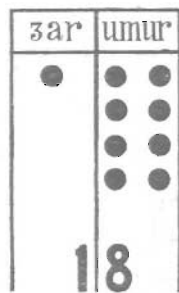

15

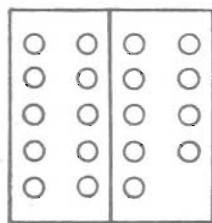

1 **8**

18

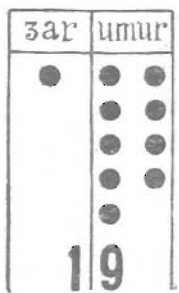

18

1 **9**

19

19

Dukukallu dukuwurduwar tajulwa zanduk zur sardula.

$10 + 1 = \square$

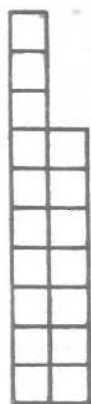
$10 + 2 = \square$

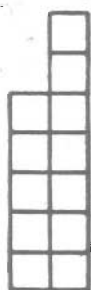
$10 + 3 = \square$

$10 + 4 = \square$

$10 + 7 = \square$

$5 + 7 = \square$

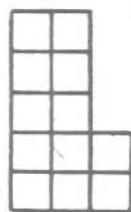
$6 + 7 = \square$

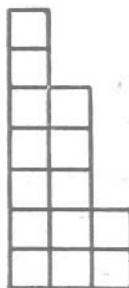
$8 + 4 = \square$

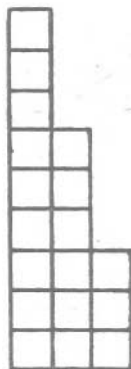
$9 + 5 = \square$

$5 + 5 + 2 = \square$

$7 + 5 + 2 = \square$

$9 + 6 + 3 = \square$

$$10 + 2 + 2 =$$

$$10 + 3 + 3 =$$

$$10 + 2 + 1 =$$

$$10 + 5 =$$

$$10 + 3 + 2 =$$

$$10 + 2 + 5 =$$

$$10 + 5 + 1 =$$

$$10 + 2 + 5 =$$

Klastu ilitçara 5 omaktal tæwænkil, 5 hælæktæl, umukæn kapurgaça. Adi tæwænkil ilitçara klastu?

Miskəllu bumagəduk mənjurgəçirə tojollolo 2-təlzi kop.,
1-təlzi kop., 10-təlzi kop. Nəkkəllu ərilwə diginonjaçitikiñdu,
12 kop. odatin.

		12			
			12		
				12	
					12

			15			
				15		
					15	
						15

Dukukəllu dukuwurduwar, taduk tañallu.

$11+1$	$11+5$	$12+1$	$12+5$	$6+11$
$11+2$	$11+6$	$12+2$	$12+5$	$8+12$
$11+3$	$11+7$	$12+3$	$12+7$	$4+11$
$11+4$	$11+8$	$12+4$	$12+8$	$3+12$
$13+1$	$14+2$	$15+2$	$16+2$	$17+1$
$13+3$	$14+3$	$15+3$	$16+3$	$17+2$
$13+5$	$14+4$	$15+4$	$16+4$	$18+1$
$13+7$	$14+5$	$15+5$	$16+1$	$19+1$
$3+13$	$6+11$	$8+11$	$4+11$	$8+12$
$4+15$	$4+12$	$9+10$	$5+12$	$6+13$
$2+14$	$7+10$	$6+12$	$5+13$	$6+10$
$7+12$	$3+16$	$3+13$	$7+13$	$6+11$
$10+1$	$10+6$	$2+9$	$3+8$	$4+9$
$10+2$	$10+7$	$3+9$	$4+8$	$5+9$
$10+3$	$10+8$	$4+9$	$5+8$	$6+9$
$10+4$	$10+9$	$5+9$	$6+8$	$7+8$
$10+5$	$10+10$	$6+9$	$7+8$	$8+8$
$4+7$	$5+6$	$6+5$	$7+4$	$9+7$
$5+7$	$6+6$	$7+5$	$8+4$	$6+6$
$6+7$	$7+6$	$8+5$	$9+4$	$8+5$
$7+7$	$8+6$	$9+5$	$8+3$	$9+5$
$8+7$	$9+6$	$10+6$	$9+3$	$4+8$
$3+3+5$	$8+2+1$	$5+5+1$	$4+4+4$
$2+6+3$	$5+4+2$	$7+2+3$	$5+6+5$
$9+1+2$	$4+4+3$	$6+3+2$	$6+6+6$
$7+1+4$	$5+5+4$	$8+4+3$	$3+4+4$
$8+2+3$	$6+3+5$	$9+5+2$	$7+5+6$

7.	$10+2+3$	$12+2+4$	$13+3+2$	$14+2+3$
	$10+4+1$	$11+1+2$	$13+2+5$	$14+1+4$
	$10+6+2$	$12+5+2$	$13+6+1$	$15+2+3$
	$10+3+5$	$11+6+2$	$13+1+4$	$16+2+1$
8.	$10-5+3$	$3+5-4$	$10-2-3$	$3+6-7+2$
	$10-4+3$	$8-5+4$	$10-6-2$	$4-2+6-4$
	$10-6+5$	$7+2-5$	$10-5-4$	$6+3-5+2$
	$10-9+6$	$7-5+3$	$10-3-5$	$7-4+3-4$
9.	$14+2+2$	$12+4+2+2$	$3+2+10+5$	
	$12+3+2$	$10+3+2+5$	$2+10+3+1$	
	$13+5+2$	$11+5+2+2$	$3+5+10+1$	
	$12+7+1$	$10+6+2+2$	$1+7+2+10$	

1. Umukən bəjə oran 7 lukilwa, ge oran tunnat kətətmərwə. Adiwa lukilwa nuḡartin ora zuktə?

2. Əwənki tulərən bərkərwə, içənəsinçən: 15 bərkər til-poçol biçəl, 2 giwçaçil biçəl. Adiwa bərkərwə tulərən əwənki upkatwan?

3. Nəkunmi tulərən 4 lajilwa, akinmi tulərən 7 lajilwa, bi tuləm 5 lajilwa. Adiwa lajilwa bu tulərəw upkatwan?

4. Tunḡalladu umukən bəjusçəril brigadətin warən 7 motilwa, ge brigadə warən 6 motilzi kətətmərwə. Okiwa motilwa zur brigadəl warə upkatwan?

5. Əwənkil bəjumətkittu bəjumətçətin zan ilallawa, dərumkiçəçətin ilallawa. Adillawa nuḡartin biçətin bəjumətkittu?

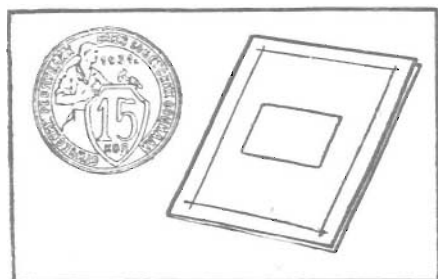
6. Zur umunupkiçil bəjusçərilin bəjuməsinçəl, gukçar: nal. Ələkəsipti umunupkit bəjusçərilin warə 11 motilwa, 3 bagdakalwa, gil warə 5 bəjurzi kətətmərwə. Okit kətətmərwə warə dawdizaril?

7. Sakəllu sunḡi dagadusun bisi umunupkittu okija motila, okija bagdakala, okija giwçarə warə ər anḡanidun, tadék taḡkallu okija bəjurə warə upkatwan.

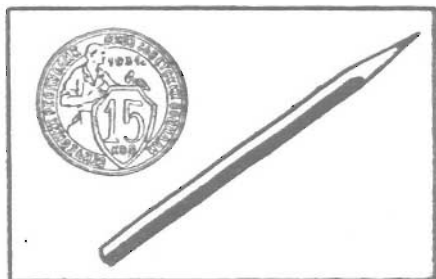
8. Sakəllu okija motila, okija bəjurə warə sunḡi zusun bəjəlin tiḡariḡa, okija motila, okija bəjurə warə ər anḡanidu Okin, adit kətətmərzi bəjurwə warə nuḡartin.

9. Umunupkittu „bəjun“ gərbiçidu planduli wammaçin tin 13 motilwa, 16 bagdakalwa, 8 giwçarwə. Nəḡḡə bəjusçəril warə 6 motilzi kətətmərwə, 2 bagdakalzi, 5 giwçarz-kətətmərwə. Okit bəjurzi plandukin kətətmərwə warə bəjusi çəril?

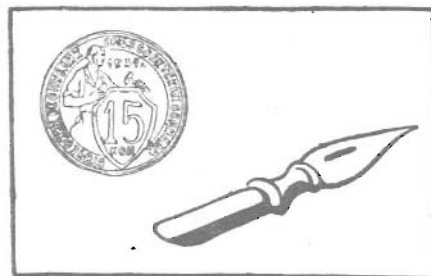
2. HALGƏN

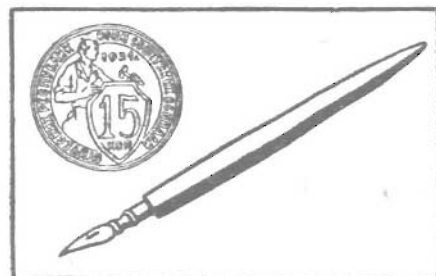
$$15 - 5 = 10$$

$$15 - 4 = \square$$

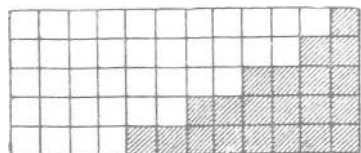

$$15 - 2 = \square$$

$$15 - 7 = \square$$

Taňkallu asuna korejkala əmənmurə, tamadalatin.

Halgəkəllu 12 diginonçaılduk ələkəs 1, tadék 2, 5, 6, 8 adija əmənmurə.

$$\begin{array}{l} 12 - 1 = \quad 12 - 4 = \quad 12 - 8 = \\ 12 - 2 = \quad 12 - 6 = \end{array}$$

1.	11—1	16—6	12—3	17—8	16—8
	12—2	17—7	13—4	18—9	17—9
	13—3	18—8	14—5	12—4	18—9
	14—4	19—9	15—6	13—5	13—6
	15—5	11—2	16—7	15—7	13—7
2.	11—5	12—5	13—6	14—8	15—5
	11—6	12—6	13—5	14—5	15—8
	11—7	12—7	13—7	14—9	15—5
	11—8	12—8	13—8	14—6	15—9
	11—9	12—9	13—9	14—7	15—7
3.	16—8	17—5	18—6	19—4	20—4
	16—6	17—9	18—5	19—7	20—8
	16—7	17—7	18—9	19—9	20—5
	16—5	17—8	18—7	19—6	20—9
	16—9	17—6	18—8	19—8	20—7
4.	11—10	16—10	12—11	14—12	16—13
	12—10	17—10	14—11	18—12	14—13
	13—10	18—10	17—11	15—12	18—13
	14—10	19—10	13—11	17—12	19—13
	15—10	20—10	18—11	19—12	20—13
5.	20—14	18—15	20—16	18—17	16—11
	16—14	20—15	18—16	20—17	18—14
	17—14	17—15	19—16	19—18	15—12
	19—14	19—15	17—16	20—18	19—15
	15—14	16—15	19—17	20—19	20—17
6.	5=11—?	7=12—?	3=11—?	6=10—?	
	5=14—?	7=14—?	3=15—?	6=20—?	
	5=13—?	7=18—?	3=10—?	6=14—?	
	5=16—?	6=15—?	3=14—?	6=16—?	
	5=17—?	7=19—?	3=17—?	6=18—?	

7. Əwisəçəl 12 kuşakar, nuşarduktin 8 bəjətkər. Ok asatkar biçətin?

8. Urikittu biçəl 18 oror, nuşarduktin minñil 6 oror Oki oror əwənkişi?

9. Əwənkişi biçəl 19 ororin, nuşan burən 3 ororwo nəkunduwı. Oki oror nuşandun əmənmuwə?

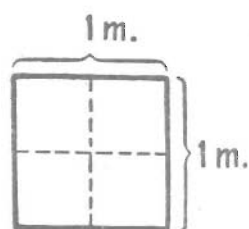
10. Bi bisim 18 anşanışi, nəkunmi 12 anşanışi. Asunzi nəkunmi nəkundimər minduk?

1. Zallədu ullikittu asatkar ommaçintin 20 surwə odawi, zallə nənərəkini, nuḡartin ulliçəl ələ 12 surwə. Adiwə nuḡartin əçəl ullirə?

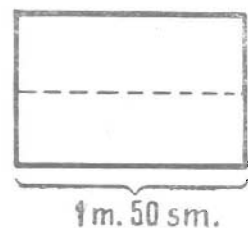
2. Zur asal çiwazara, umukən çiwaran 13 m., ge çiwaran 4 m. ugitmər wə. Asunma m. ciwara ge asi?

3. Ullikittu zur asatkar ullizərə gukçannal, umukən tirganidu ullirən 17 təsiwurwə, ge ullirən 3 təsiwurzi ugitmər wə. Adiwə ullirən ge asatkar, ekuma dawdiran?

4. İlan asatkar guldiçətin 20 untalwa odawər. Umukən ullirən 7 untalwa, ge 2 untalzi ugitmər wə. Adiwə ommaçinin ilitin ullimi?

5. Gakəllu bagdamawə torgawə 1 metri nənimin, zuptikəllu nuḡanman zunmənzi, 4 diginonḡaçil odatin, darkəllu nənimilwatin, upkattu 50 sm. bidətin. Tadak kajtkəllu, (girkəllu), ullikəllu murəli, 4 təsiwur bidətin (1 oḡow).

6. Gakəllu bagdamawə torgawə 1 m. 50 sm. nənimin, zuptikəllu nuḡanman, hatikin nənimin 1 m. 50 sm. bidən. Kajtkəllu, (girkəllu) dulin dulin, zur dərə awuptirin bidətin, tadak ullikəllu murəli. (2 oḡow).

7. Moldakittu bəjətkər ələkəsiptidu tirganidu oçal 15 loçokolwo (əməgirwə), gedu tirganidu nuḡartin oçal 4 loçokolzi ugitmər wə. Adiwə loçokolwo nuḡartin oçal gedu tirganidu?

8. Moldakittu tunḡalladu tattil guldiçətin 18 təgənkilwə odawər. Tunḡalla nənərəkini, nuḡartin ora 5 təgənkilzi ugitmər wə. Adiwə təgənkilwə nuḡartin ora tunḡalladu?

9. Okəllu momaja oldoksojo, gazetawə lokodowi, nənimin 12 dm. bigin, albinin 8 dm. bigin.

10. Okəllu momala linejkala (nuḡnəwkəwura), nənimiltin biktin 1 m., albirtin biktin 5 sm. Boritkəllu əril linejkal decimetrildu.

11. Su oçasun ərilə metrila, sakəllu adija metrila (nuḡnəwkəwura) oziņasun oldoksot, nəniminin 1 m. aibinin 30 sm.

12. Zur tawiçimnil gukçallilçal, ni kətətmərjə tawiçillan

Umukən tawitçan 14 kiramkilwa, ge suptiwçan tunjat. Adiwa kiramkilwa tawitçan suptiwzawki?

13. Umukəndu urikittu tawisal hərəkəl, nuqartin pəktirəwunmə nuqənəgənəliwər gawkil 15 rubl., ge urikittu oçal umunupkitjə, tadu gawkil onaliwar 5 rublilzi ugitmərwə. Asuna gawkil onaliwar umunupkittu?

14. Urikittu bisin tawitkət, tar tawitkittu umunupkit əzəlin ora, tawitçinkitin 9 kotolwo, takusiçkitin 4 sukəlwə nadalladu. Tikin nadalladu tawiçiwkil 9 kotolzi kətətmərwə, takusiwkil 12 sukəlwə. Adit sukəlzi kətətmərwə takusiwkil tikin, adiwa kotolwo tawiçiwkil tikin?

15. Zur tawiçimnil tawitçaçal hinnalwa, umukən tirganidu tawittan 18 hinnalwa, ge tawittan tunjat ugitmərwə. Adiwa hinnalwa tawittan ge tawiçimni?

SƏWƏNÇƏN ƏMƏWZƏRƏN ƏWƏNKILDU ƏRUJƏ

1. Səwənçəwkədu zur əwənkil təpurə 6 ororwo, 3 əwənkil təpurə 9 ororwo, irəksəlwətin lokoro lokoptirdu, ulləwətin upkat əwənkil zəwrə umnət, halin bumi samasəldutin. Taqkallu oki oror açir ora əwənkil awduldutin?

SƏWƏNÇƏN ƏRUWUQNƏRƏN ƏWƏNKIL AWDULATIN

2. Əwənkiçi biçəl 18 ororin, səwənçəptintəçələtin, ora 12 ororin. Okiwa ororwo manara səwənçəwkədu?

3. Mitçidu rajondut biçəl 13 samar, nuqarduktin 5 samar guçəl, nuqartin ətəziçətin səwənçəzəmi (nimqara), oki samar səwənçəzərə (nimqazara) tikin?

4. Tussowet tinqariça samitçan 8 samar dilgarwatin (golosilwatin). Ər anjanidu, urədu samarwə bakajimi, samitçan qan 4 samar dilgarwatin. Oki samiwçal samar tikin?

5. Əwənkil rajondutin biçəl 4 urikiçil. Anjanitikin səwənçəwkədu manaçal (təpuçəl) 6 ororwo. Taqkallu okija ororo manara (təpurə) tar urikiçildutin anjanidu.

Urikiçil gərbil- tin	Oki oror ma- nawra səwən- çəwkəldu
Tokma	4
Ika	3
Komo	5
Çula	6
Upkatwan	

6. Zonkallu adi səwənçəwkəl biçəl urədu tiqariņa sun-
nildu urikiçildusun, okija ororo maçał (təpuçəl) urikittikindu,
taduk okallu ərgəçinmə tabulawunma, taŋkallu okija ororo
manara tar anjanidu upkatwan.

7. Tatkiŋ suglandun tattil iliwçatin jaçejkawa „Bezboznik“
gərbiçi wə ozami, səwənçəwkənun dawdidawər. Klastikinduk
tattilin içəl jaçejkadu çlesalzi. I klastuk içəl 5 kuŋakar
II kastuk içəl 12 kuŋakarzi kətətmər, III klastuk içəl 3 ku-
ŋakarzi gedukin ugitmər. Oki tattil içəl çlesalzi geduk klas-
tuk, iliduktin klastuk? Okallu ziagrammaja.

1. Hərəkə bizəridu bə-
jədu maçalə (inak) buwki
tirganitikindu 10 tiğalwa
ukumniwa, kolhosni maçalən
buwki tirganitikindu 18 tiğal-
wa ukumniwa. Adit kətət-
mər wə buwki kolhosni ma-
çalən? (Tiga = litr, litr bisin
ukumni darin).

2. Hərəkə bizəri bəjə
hawaliwki dunnəwə, uləwki
tukaława 18 tirganildu, kol-
hostu əri hawawa maşına owki ilalladu. Adillat himatmarit
uləwki tukaława kolhostu?

3. Kolhostu 2 brigadəltin hawalzaril (kolhogir) hawalza-
çatin gukçannal. Umukən brigadə humtərən 18 awsalwa
burduka çəməl wən, ge brigadə humtərən 15 awsalwa. Ekuma
qrigadə dawdiran, asunzi kətətmər wə humtərən tar brigadə?

Dukukallu dukuwurduwar, taduk taŋkallu æril hawun tabulawuran

1+1=	1+2=	1+3=	1+4=	1+5=	1+6=	1+7=	1+8=	1+9=	1+10=
2+1=	2+2=	2+3=	2+4=	2+5=	2+6=	2+7=	2+8=	2+9=	2+10=
3+1=	3+2=	3+3=	3+4=	3+5=	3+6=	3+7=	3+8=	3+9=	3+10=
4+1=	4+2=	4+3=	4+4=	4+5=	4+6=	4+7=	4+8=	4+9=	4+10=
5+1=	5+2=	5+3=	5+4=	5+5=	5+6=	5+7=	5+8=	5+9=	5+10=
6+1=	6+2=	6+3=	6+4=	6+5=	6+6=	6+7=	6+8=	6+9=	6+10=
7+1=	7+2=	7+3=	7+4=	7+5=	7+6=	7+7=	7+8=	7+9=	7+10=
8+1=	8+2=	8+3=	8+4=	8+5=	8+6=	8+7=	8+8=	8+9=	8+10=
9+1=	9+2=	9+3=	9+4=	9+5=	9+8=	9+7=	9+8=	9+9=	9+10=

Dukukallu dukuwurduwar, taduk taŋkallu æril halgøn tabulawuran.

2-1=	3-2=	4-3=	5-4=	6-5=	7-6=	8-7=	9-8=	10-9=	11-10=
3-1=	4-2=	5-3=	6-4=	7-5=	8-6=	9-7=	10-8=	11-9=	12-10=
4-1=	5-2=	6-3=	7-4=	8-5=	9-6=	10-7=	11-8=	12-9=	13-10=
5-1=	6-2=	7-3=	8-4=	9-5=	10-6=	11-7=	12-8=	13-9=	14-10=
6-1=	7-2=	8-3=	9-5=	10-5=	11-6=	12-7=	13-8=	14-9=	15-10=
7-1=	8-2=	9-3=	10-4=	11-5=	12-6=	13-7=	14-8=	15-9=	16-10=
8-1=	9-2=	10-3=	11-4=	12-5=	13-6=	14-7=	15-8=	16-9=	17-10=
9-1=	10-2=	11-3=	12-4=	13-5=	14-6=	15-7=	16-8=	17-9=	18-10=
10-1=	11-2=	12-3=	3-4=	14-5=	15-6=	16-7=	17-8=	18-9=	19-10=

4. Umukən bəjə humtəwki çəməlwə ɲalət, nuɲan nodaktawki dunnədu 19 klg. çəməlwə, ge bəjə hawaliwki maşinat, humtəwunzi, humtəwun nodaktawki ərgəçindu dunnədu 10 klg. çəməlwə. Asunzi ugitmərwə nodaktamça humtəwun, bəjədu bimçə zur ərgəçir dunnəl?

5. Bəjə humtəçən çəməlwə, ələkəs tangraksə tar çəməlwə. Siruləsə nuɲan umunupçən dunnəduk 14 awsəlwa çəməlwə. Ge bəjə əçən tangrara çəməlwə, nuɲan umunupçən ərgəçinduk dunnəduk 6 awsəlwa çəməlwə. Asunzi awsəlzi kətətmərit baldira tangrawçalduk çəməlduk?

6. Bəjə humtəçən umukəndu dunnədu tangrawçalwa çəməlwə, gedu ərgəçindu dunnədu nuɲan humtəçən əçəlwə tangrawçalwa çəməlwə. Siruləsənədu nuɲan umunupçən ələkəsəptiduk dunnəduk 3 awsəlwa çəməlwə, gəduk dunnəduk umunupçən 2 awsəlwa. Çəməlwə awsa tamanin 5 rubl. Asunzi ugitmərit warisalwa (dohodilwa) nuɲan garən geduk dunnəduk?

7. $12 + 2 + 2 =$	$12 + 4 + 4 =$	$16 + 4 - 2 =$
$2 + 12 + 2 =$	$4 + 12 + 4 =$	$4 + 16 - 5 =$
$15 + 5 - 1 =$	$13 + 6 - 1 =$	$18 + 2 - 2 =$
$5 + 15 - 1 =$	$6 + 13 - 1 =$	$2 + 18 - 2 =$
$14 + 4 + 2 =$	$13 + 7 - 2 =$	$12 + 8 - 4 =$

8. $12 - 10 - 1 =$	$15 - 10 - 2 =$	$18 - 15 + 3 =$
$12 - 11 - 1 =$	$15 - 3 - 10 =$	$19 - 10 - 7 =$
$14 - 10 - 2 =$	$16 - 10 - 2 =$	$19 - 17 + 8 =$
$14 - 12 - 2 =$	$16 - 12 - 2 =$	$17 - 10 - 4 =$
$18 - 10 - 5 =$	$17 - 10 - 5 =$	$17 - 14 + 6 =$

9. $12 - 4 + 2 =$	$12 - 3 + 1 =$	$17 - 9 + 3 =$
$12 - 6 + 4 =$	$14 - 6 + 4 =$	$18 - 9 + 8 =$
$14 - 7 + 3 =$	$16 - 8 + 4 =$	$16 - 7 + 5 =$
$16 - 8 + 5 =$	$15 - 7 + 4 =$	$15 - 9 + 4 =$
$18 - 9 + 8 =$	$16 - 9 + 6 =$	$14 - 7 + 7 =$

10. $15 - 8 + 8 =$	$12 - ? = 6$	$14 - ? = 7$
$14 - 9 + 9 =$	$15 - ? = 9$	$16 - ? = 8$
$13 - 7 + 7 =$	$7 + ? = 15$	$15 - ? = 8$
$18 - 9 + 9 =$	$9 + ? = 18$	$7 + ? = 15$
$16 - 8 + 8 =$	$8 + ? = 17$	$6 + ? = 14$

$$\begin{array}{lll}
 \text{11. } 12 - 11 + 1 = & 15 - 12 + 7 = & 16 - 15 + 9 = \\
 15 - 12 + 3 = & 16 - 13 + 5 = & 18 - 16 + 8 = \\
 16 - 14 + 4 = & 14 - 11 + 2 = & 17 - 14 + 5 = \\
 14 - 13 + 5 = & 16 - 12 + 6 = & 18 - 15 + 4 = \\
 13 - 11 + 8 = & 17 - 11 + 4 = & 19 - 16 + 2 =
 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll}
 \text{12. } 18 - 16 + 8 = & 16 - ? = 12 & 15 + ? = 20 \\
 17 - 12 - 4 = & 12 + ? = 16 & 14 + ? = 20 \\
 16 - 11 - 5 = & 18 - ? = 15 & 11 + ? = 20 \\
 19 - 17 + 6 = & 17 - ? = 13 & 19 - ? = 11 \\
 18 - 13 + 5 = & 14 + ? = 19 & 14 - ? = 10
 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll}
 \text{13. } 20 - 2 - 2 = & 20 - 10 - 3 = & 20 - 5 - 10 = \\
 18 + 2 - 4 = & 20 - 13 + 2 = & 20 - 10 - 6 = \\
 20 - 4 - 2 = & 20 - 10 - 4 = & 20 - 16 + 6 = \\
 16 + 4 - 5 = & 20 - 14 + 4 = & 20 - 10 - 7 = \\
 20 - 7 + 7 = & 20 - 10 - 5 = & 20 - 17 + 3 =
 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll}
 \text{14. } 1 + 19 - 1 = & 20 - 10 - 8 = & 20 - 13 + 3 = \\
 20 - 19 + 1 = & 20 - 19 + 8 = & 20 - 15 + 5 = \\
 3 + 17 - 3 = & 20 - 10 - 9 = & 20 - 16 + 8 = \\
 20 - 17 + 3 = & 20 - 19 + 1 = & 20 - 18 + 9 = \\
 20 - 16 + 5 = & 20 - 18 + 5 = & 20 - 19 + 12 =
 \end{array}$$

$$\begin{array}{ll}
 \text{15. } 20 - 13 + 2 - 6 = & 6 - 4 + 9 - 12 = \\
 20 - 11 + 5 - 7 = & 5 - 2 + 7 - 10 = \\
 20 - 17 + 8 - 5 = & 8 - 3 + 6 - 15 = \\
 20 - 15 + 8 - 8 = & 6 - 4 + 9 - 13 = \\
 20 - 16 + 4 - 2 = & 7 - 8 + 5 - 15 = \\
 20 - 10 + 5 - 6 = & 9 - 2 + 7 - 11 =
 \end{array}$$

$$\begin{array}{ll}
 \text{16. } 8 - 4 - 6 - 10 = & 3 + 10 - 5 + 2 = \\
 9 - 5 - 3 - 13 = & 12 - 6 + 8 - 4 = \\
 7 - 4 - 2 - 15 = & 8 + 6 - 7 + 3 = \\
 6 - 5 - 8 - 11 = & 20 - 9 + 6 - 7 = \\
 5 - 2 - 6 - 10 = & 4 + 9 - 5 + 2 = \\
 9 - 3 - 4 - 10 = & 12 - 11 + 9 - 3 =
 \end{array}$$

Onokollu ərgəçinmə hawun tabulawunman, hawzəkəllu 2 tañulwa, umukən ugilə, gə zəginulə, asun oriwan dukukallu igiraril bakaldikittutin. Dukuwurduwar dukukallu upkattu tañulwa.

III. TAŇIN (TAŇKIT) 100 ŽARŽI

1. HAWUN

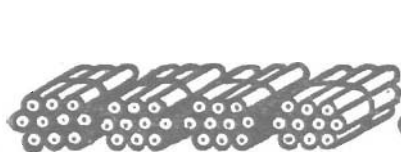
10

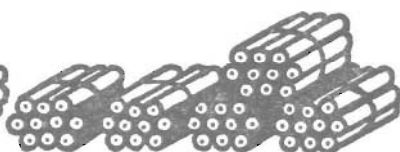
20

30

40

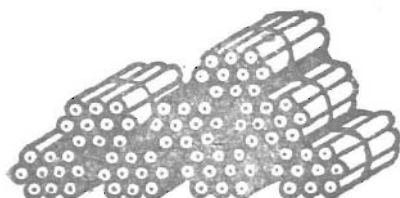
50

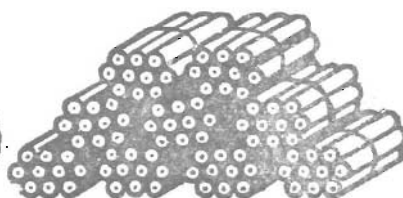
60

70

80

90

Ujiwkəllu zatəłzi spiçkalzi umukəndu, nəkəllu tarwaja ulgərə diginoŋçaçitikindu adi žar hərgilə dukuwçal.

1

10

2

20

3

30

4

40

5

50

6

60

7

70

8

80

9

90

1

100

3an santimetril oġnarə umukən decimetr.
3an decimetril oġnarə umukən metr.

Okallu diramduk bumagəduk decimetrija, nuġandun dukukallu santimetrila. Taduk ġakəllu həkəwunə decimetriti-kindu ujikəllu ujinə. Tugi okallu metrija.

Darkallu, taduk dukukallu:

Dukuwun	nonimin	decimetril	santimètril
Dukuwun	albinin	"	"
Dukuġki	nonimin	"	"
Linejka	nonimin	"	"
Parta	nonimin	metril....des....	"
Parta	gugdanin	"	"
Urkə	albinin	metril.....decimetril	santimetril
Urkə	gugdanin	"	"
Sinni	gugdas.	"	"

Ġukəllu asun 3ar ġama3idu, asun 3ar 3apkun3ardu, asun 3ar nadanzardu.

Таңқаллу адия озинан:

1.	$20 + 10$	$20 + 20$	$30 + 30$	$40 + 40$	$60 + 40$
	$30 + 10$	$30 + 20$	$30 + 40$	$40 + 50$	$70 + 30$
	$40 + 10$	$40 + 20$	$30 + 50$	$40 + 60$	$80 + 20$
	$50 + 10$	$50 + 20$	$30 + 70$	$50 + 50$	$90 + 10$
	$60 + 10$	$60 + 20$	$30 + 70$	$50 + 40$	$80 + 10$

2.	$70 + 10$	$40 + 30$	$50 + 30$	$70 + 10$	$80 + 10$
	$80 + 10$	$40 + 20$	$40 + 40$	$70 + 20$	$90 + 10$
	$90 + 10$	$40 + 10$	$60 + 10$	$70 + 30$	$60 + 10$
	$30 + 10$	$50 + 10$	$60 + 20$	$40 + 50$	$70 + 10$
	$50 + 10$	$50 + 20$	$60 + 30$	$60 - 40$	$50 + 10$

Гакәлли спиқал улгәрәтин, таңқаллу нуғарәтин туги.

$$20 + 10 =$$

$$20 + 20 + 20 =$$

$$50 + 20 =$$

$$50 + 20 + 10 =$$

$$50 + 10 =$$

$$20 + 20 + 10 =$$

Miskəllu bumagəduk hujukunə diginonnaçıla, dukukallu nuşandun zan 10 nəzəkəllu nuşanman ərildu diginonnaçıldu, taşkallu adija ozişan.

$\square + 10 =$

$\square + 40 =$

$\square + 90 =$

$\square + 30 =$

$\square + 20 =$

$\square + 70 =$

$\square + 50 =$

$\square + 60 =$

$\square + 80 =$

Taduk okallu huştuşə diginonnaçija, dukukallu zurzar 20, tugi nəzəkəllu nuşanman, taşkallu adija ozişan.

1. Sberkassa (menurwə ozokit) buşnəşən sberknişkala. Tat til buşnəşə sberkassadu mənşilwəş hərəkəşilwəş mənşilwəş sberkassa nuşardutin buşnəşən markala zatəşzi kopejkalə. Tar markalwa tattil kamnuşnarə sberknişkadu.

2. Mitşidu klastut upkat tattil garə sberknişkala. Upka tattil boritta zurdu gruppəldu, upkat nəllə mənşilwəş guşçannal. Ekuma gruppə kətətməşşə nəşzişən, tar dawdidinşar taşkallu asuna nəşçən gruppətikin, ekuma dawdiran.

I gruppə	
U Bukoçar nərən	20 kop.
B. Bajaki " "	20 "
M. Momol " "	10 "
K. Putugir " "	30 "
J. Lontogir " "	10 "
<hr/>	
Upkaçin kop.

II gruppə	
K. Lopal nərən	30 kop.
M. Siçogir " "	20 "
L. Kambagir " "	10 "
A. Ğərbəl " "	20 "
K. Kima " "	20 "
<hr/>	
Upkaçin kop.

3. Bəjətkən ələkəs nərən sberknişkadu 50 kop., taduk nən nərən 30 kop., əsitirga nuğan nərən 30 kopejkalzi tini-wəçagududuk kətətmər. Asunma nuğan nərən upkatwan?

4. Əwənkini sberknişkadu biçəl 70 rubl, nuğan nərən nən 20 rubl. Asun sberknişkadun tikin?

5. Tattil suglandıwar ilçatin, zajma jadukuwdawər. Nuğartin dukuwulla, gukçannal boritçana zurdu gruppəldu. Ni kətətmərjə dukuwziğan, tar dawdiziğan,

Taņkallu asuna dukuwran gruppətikin, ekuma dawdiran.

I gruppə	
I. Lontogir dukuwran	30 kop.
B. Bukoçar " "	10 "
M. Samagir " "	20 "
S. Kemu " "	10 "
L. Laligir " "	20 "
<hr/>	
Upkaçin kop.

II gruppə	
I. İjağagir dukuwran	10 kop.
M. Siçogir " "	20 "
S. Haçekagir " "	30 "
I. Momol " "	20 "
K. Kemu " "	20 "
<hr/>	
Upkaçin kop.

6. Əwənkı ələkəs dukuwran 30 rublildu, taduk nən dukuwran 20 rublilzi kətətmərdu. Asundu nuğan dukuwran upkatwan?

7. Minğidu zuduw dukuwra zajmawa 3 bəjəl (iləl): akinmi dukuwran 10 rubl, əninmi akindukwi 10 rublilzi kətətmərdu, aminmi əniadukwi 20 rublilzi kətətmərdu. Asundu dukuwra upkat?

8. Sakəllu asundu dukuwra amtısun, aknılsun, əknılsun, taduk taņkallu asundu dukuwra sunğildu zuldusun upkat.

9. Bələdəwər kolhozilwa owdawər, upkat tattil burə məğunğılwər, motorıçija zawja unijədəwər. Nuğartin bullə,

gukçannal boritnal 3 gruppədu. Tanğallu asuna burən grup-
pətin. Ekuma duwdiran?

I gruppə	
A. Putugir burən	30 kop.
M. Siçogir burən	20 "
S. Kambagir burən	30 "
<hr/>	
Upkat burə kop.

II gruppə	
A. Lopal burən	40 kop.
K. Momol burən	10 koq.
I. Gərbəl burən	50 kop.
<hr/>	
Upkat burə kop.

III gruppə	
I. Samagir burən	20 kop.
K. Kındigir burən	30 kop.
I. Çakigir burən	20 kop.
<hr/>	
Upkat burə kop.

10.	$10 + 10 + 10$	$40 + 20 + 10$	$50 + 10 + 20$
	$20 + 10 + 20$	$40 + 30 + 10$	$30 + 50 + 10$
	$20 + 10 + 30$	$30 + 10 + 40$	$10 + 30 + 50$
	$30 + 20 + 10$	$10 + 40 + 30$	$50 + 10 + 30$
	$40 \times 10 + 10$	$20 + 50 + 10$	$60 + 10 + 30$

11.	$10 + 80 + 10$	$10 + 10 + 10 + 10$	$20 + 40 + 20 + 20$
	$70 + 10 + 10$	$20 + 10 + 20 + 10$	$10 + 60 + 20 + 10$
	$60 + 20 + 10$	$10 + 30 + 20 + 10$	$60 + 10 + 10 + 20$
	$10 + 80 + 10$	$20 + 40 + 10 + 20$	$70 + 10 + 20 + 10$
	$20 + 30 + 40$	$30 + 10 + 50 + 10$	$20 + 20 + 50 + 10$

1. Amarila umukən bəjə ollomotçono, waŋkin tirganidu 20 ollolwo, tikin kolhogin, olomotçono həgdit adilit, waŋnarən tirganidu 30 ollolzi kətətmərwə. Okiwa ollolwo waŋnarən tikin kolhogin?

2. Ollomottidu umunupkittu bisi hawalzaril 30 asal, asaldu 10 bəjəlzi kətətmər. Oki hawalzaril upkaçitin?;

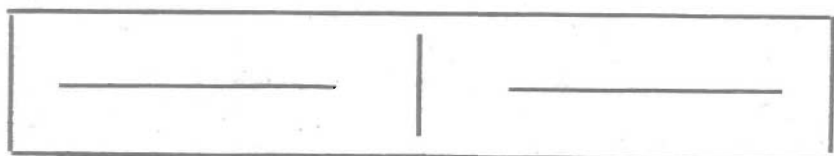
3. Umunupkittu bisi 20 girkutmaril, zadanil 20 kətətmər, dulugul girkutmarilduk zanzi ugitmər. Oki çlesal upkaçitin?

4. Irkin begadun umunupkit hawalzarilin turukadarə 10 boçikalwa ollolwo, hunmin begadun nuñartin turukadarə 30 boçikalzi ollolwo kətətmərwə. Okiwa boçikalwa nuñartin turukadarə zurdu begadu?

5. Umunupkit çlenin gañnəran (hawaliñnarən) begadu 60 rublilwa, hərəkə bizəri əwənki begadu ollomokittuli gañnəran (hawaliñnarən) 30 rublilwa. Asunzi kətətmərwə hawaliñnarən umunupkit bəjən begadu?

6. Umukəndu umunupkittu biçəl 60 adilil, 20 zawil, gedu biçəl 30 adilil, 10 zawil. Nuñartin umunupçərə, umukən həgdi awdutin bidən. Adi adilil, adi zawil ora tikin?

7. Umunupkit bəjəlin warə umnə 40 gutkərwə, zurzarzi sejarzi kətətmərwə. Okiwa ollolwo nuñartin warə upkatwan?

nuñnə

ilzari nuñnə

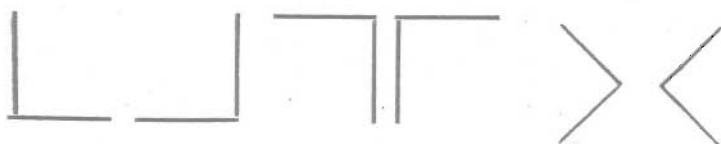
hukləzəri nuñnə

8. Gakəllu linejkawa okallu ələkəs ilzariwa nuñnəwə, tadék hukləzəriwə.

9. Gakəllu 2 mokratə nəkəllu nuñarwatin umukən ilzarija nuñnə ogin, ge hukləzəri. Zuktə nuñartin ora nuñnəwə onñanma.

10. Gakəllu linejkawa, igirakallu nuñnəjə onñana.

nuñnəl onñar.

11. Gakəllu bumagəjə igirakallu nuñnəonñaçija diginonñaçija. İçətkəllu nuñanman nuñanñi bisi 4 onñarın, 4 oldorın; upkat onñarın urəçil.

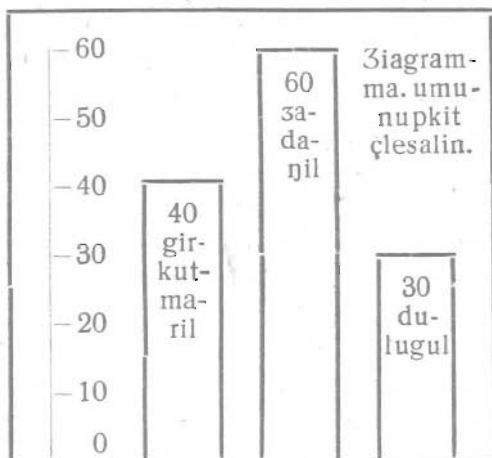
Դսղնթոնդիլ զիգոնդիլ

12. Գակալլու Բագադյա, զիրակալլու դսղնթոնդիլ զիգոնդիլ, դոնիմի 5 սմ. ալԲինի 2 սմ. Բիճիտի. Կամմունդակալլու ուղանման զուկուրճար.

13. Միդիճու օլլոմոտիճու սմունսքիտտ Բիսի 40 զիրկտմարիլ 60 ճաճիլ, 30 զուլղլ. Մի օճաք տաԲալաւոնմա „սմունսքի ճլեսալին“. Այատմար տիճաւաք, միտ օճաք հսղտյա տաԲալաւոնմա „ճիադրամմա“ զաճիճիլ. Յիադրամմա այատմար ճաւկաճիկ

Զիրկտմարիլ	Յաճիլ	Զուլղլ
40	60	30

աճիտ սմուկաճն զեճուկ կաճիտմաք. Միտ օճաք Բագաճեճուկ դսղնթոնդիլ զիգոնդիլ ալԲիտի ուրաճիտ, զղճալատի տաճաք 10

ճլեսալ սանտիմետրաճիկ, կամմունդաճաք զիգոնդիլա, օլլոնճի զիրաճաք իլճարիա դսղնթաճ 6) սմ. դոնիմիճիա, զուկաճաք սմ. տաճուկ զիգոնդիլիկինճու զուկաճաք օկի ճլեսալ. Յիադրամմա օնդանճու զուկաճաք ճիադրամմա զաճիաւաճ.

14. Ollomottidu umunupkittu, gərbiçidu „Omakta in“ bisi 60 bəjəl, 50 asal, 30 kuņakar. Okallu su mərsun ələkəs tabulawuna, tadék ziagrammaja „ollomotti umunupkit bəjəlin (iləlin)“. Ziagrammaja zarin miskəllu hulamaduk bumagəduk diginonnaçila, albirtin urəçil 1 sm., gugdaltin taņkallu 10 bəjəl santimetradinzi, kamnudadəllu nuņarwatin dukuwarduwar. Ər umunupkittu bisi 10 girkutmaril, 30 dulugil, 20 zadənil, okallu su dukuwarduwar ələkəs tabulawuna, tadék ziagrammaja „umunupkit çlesalin“ gərbiçijə.

15. Ələkəs umunupkittu biçəl 5 həgdil adilil, 28 hujukur adilil, 10 zawil. Tikin sotmarit, ajatmarit hawalillaktin, awdu həgditmər olla, unijəçiwkil omaktala hawaliwura. Tikin olla 10 həgdil adilil, 40 hujukur adilil, 20 zawil. Hawamnil olla tabulawuna.

Həgdil adilil		Hujukur adilil		zawil	
Ələkəs	Tikin	Ələkəs	Tikin	Ələkəs	Tikin
5	10	20	40	10	20

Okallu dukuwarduwar ziagrammaja „ollomotti umunupkit hawaliwurin ələkəs, tikin“ gərbiçijə. Diginonnaçil albira-tin taņkallu 2 sm., diginonnaçil gugdalatin taņkallu 5 hawali-wur santimetranszi. Umukəndu okallu zurə diginonnaçila, umun içəwkəgin oki ələkəs biçən, ge içəwkəgin oki tikin oran.

16. Surukəllu əwgułə umunupkittulə (kolhoztula). Borit-kallu ilandu gruppəldu.

Ələkəsipti gruppə sagin oki awadil çlesal umunupkittu; muçumi klastula ogin ələkəs tabulawuna, tadék ziagrammaja „umunupkit çlesalin“ gərbiçijə.

Ge gruppə sagin, oki bəjəl (iləl), nuņarduktin oki bəjəl, asal, oki kuņakar bisi. Muçumi klastula, ogin ələkəs tabula-wuna, tadék ziagrammaja „umunupkit bəjəlin (iləlin)“.

İlitin gruppə gruppə sagin adi həgdil adilil, adi hujukur adilil, adi zawil biçətin nonon; adi həgdil adilil (newodil), adi hujukur adilil, adi zawil hawuwcətin. Muçumi klastula ələkəs taņigin adi həgdil adilil, adi hujukur adilil, adi zawil tikin. Tadék ogin ələkəs tabulawuna, tadék ziagrammaja „umunupkit ollomottil hawaliwurin nonon, tikin“.

Gruppətikinduk kusaginin (brigazirin) ulguçəgin upkattu mənñiwi hawawi.

2. HALCƏN

$$\boxed{50} - \boxed{10} = \boxed{40}$$

$$\boxed{20} - \boxed{10} = \boxed{}$$

$$\boxed{50} - \boxed{20} = \boxed{}$$

$$\boxed{50} - \boxed{20} - \boxed{10} = \boxed{}$$

Taŋkallu asuna oziŋan, taŋuwa dukukallu diginonŋaçidu.

$$\boxed{} - 10 = \quad \boxed{} - 20 = \quad \boxed{} - 20 =$$

$$\boxed{} - 40 = \quad \boxed{} - 50 = \quad \boxed{} - 60 =$$

$$\boxed{} - 70 = \quad \boxed{} - 80 = \quad \boxed{} - 60 =$$

Miskəllu bumagəduk hujukunə diginonŋaçija, dukukallu nuŋandun **80**, nəzəkəllu nuŋanman ər diginonŋaçitikindun, tadék taŋzakallu asuna oziŋan. Tadék miskəllu huŋtuja diginonŋaçija, dukukallu **90**, nəzəkəllu nuŋanman ər diginonŋaçitikindun, taŋkallu asuna oziŋan.

1.	40—10	50—20	40—30	50—40	70—50
	60—10	70—20	50—30	60—40	80—50
	80—10	60—20	70—30	80—40	60—50
	90—10	80—20	90—30	90—40	90—50
2.	80—60	90—70	30—10	50—20	70—40
	90—60	90—80	70—10	90—20	70—60
	70—60	30—20	20—10	60—30	80—20
	80—60	50—10	40—20	80—30	80—50
3.	100—10	100—50	100—90	100—10—10	
	100—20	100—60	100—30	100—20—20	
	100—30	100—70	90—80	100—30—30	
	100—40	100—80	90—60	100—40—40	
4.	5—2	6—3	9—6	5—3	8—5
	50—20	60—30	90—60	50—30	80—50
	8—3	7—4	9—5	4—2	10—5
	80—30	70—40	90—50	40—20	100—50

1. Əwənkı, guləjən owdawər, əməwrən 90 həgdilwə molwa. Guləjə orakin, əmənəl 20 molwa. Asunzi molzi tar guləwə oçan?

2. Nəmalıqdawər tatkitwa, hawamnil molazəwkil zurdu molakiçildu. Umukən gruppə molarən 40 kubometrılwa molwa, ge gruppə molarən 10 kubometrılzi ugitmər wə. (Mol nönimiltin 1 m., umiwwun nöninin 1 m., gugdanin 1m. Ərgəçin mol umiwwuntin gərbiwuwki „kubometrit“). Asuna kubometrila nuşartin molarə upkatwan?

3. Sakəllu asuna kubometrila moja zəgdoro (ilara) tatkitwa nəmaıqdawər tınarıña, tədük asuna kubometrila mola ilara internat nəmaıqdawər tınarıña. İdu, asunzi kətətmər wə zəgdoro (ilara)?

4. Zəgdəgdu bisi gosudarstwonıl molakiçilin. Tar mola kiçildu hawalzara 80 bəjəl, 60 asal. Okit ugitmərzi bəjəldük hawalzara asal?

5. Molakiçildu bəjə bega hawadulin gawki 90 rubl., asi gawki zur zərzi ugitmər wə. Asuna gawki asi bega hawadulin?

6. Hawamnildu buñnərə bega hawadulin 90 rubl., ərildük nuşan zəriñnərən 30 rubl., tətınəlduliwi buñnərən 40 rubl. Asuna nuşandun əmənmurən?

7. Umunupkit 4 əwənkilin hawalnasiñçal gosudarstwo-
nildulo molakiçildula. 2 hawamnil əməwrə umunəpkittulə 80
rubl., ilitin əməwrən 30 rublilzi ugitmərwə, digitin əməwrən
ilitinduk 20 rublilzi ugitmərwə. Asuna əməwrən ilitin?

8. Tatkit dagadun bisin gosudarstwoñi molakiçin. Tar
molakit prawlenijan oran tunğawa anğanilwa ommaçinma
planmən, adiwa molwa ommaçintin molazami tunğadu anğa-
nildu. Okallu ziagrammaja „molakit pjatiletkan“. Tanğallu

Tunğawa anğanilwa planin (asuna tis çila kubometrila mola moladawər anğanit- kindu).				
1932	1933	1934	1935	1936
10	20	40	60	80

asunzi kətətmərwə ələkəsiptiduk anğaniduk molwa molaziña-
tin ilidutin anğanidu, asunzi kətətmərwə digidutin, tunğidutin
anğanildutin ələkəsiptiduk anğaniduk.

$$\begin{array}{ll}
 9. \quad 20 + 30 + 40 - 50 = & 60 + 30 - 20 - 50 = \\
 \quad 70 - 40 + 20 - 30 = & 90 - 50 + 40 - 30 = \\
 \quad 30 + 40 - 50 + 60 = & 70 + 20 - 30 - 40 = \\
 \quad 40 + 50 - 60 + 70 = & 80 - 30 + 40 - 50 = \\
 \quad 60 - 40 + 30 - 20 = & 90 - 80 + 70 - 60 = \\
 \quad 20 + 20 + 20 - 30 = & 60 - 20 - 20 + 30 =
 \end{array}$$

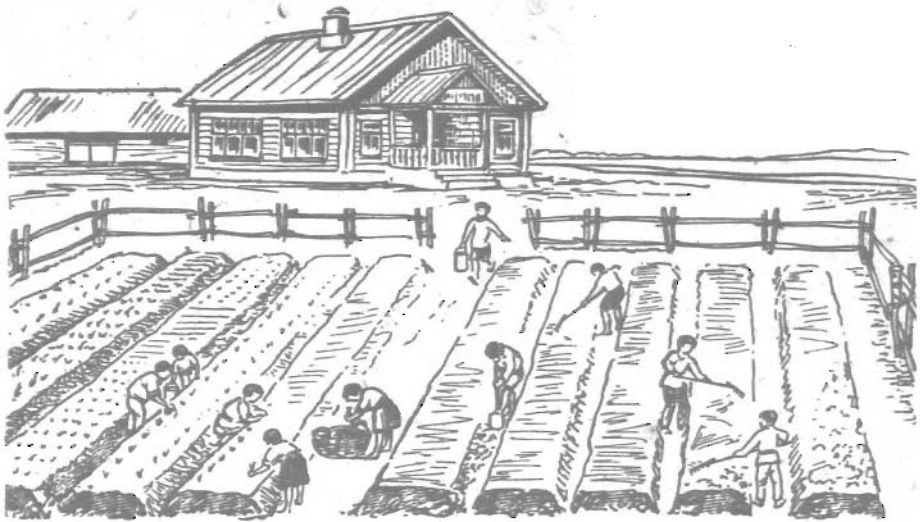
$$\begin{array}{l}
 90 - 70 + 60 - 50 \\
 20 + 80 - 70 + 60 \\
 90 - 50 + 40 - 30 \\
 90 - 30 + 20 - 30 \\
 90 - 60 + 50 - 40 \\
 30 + 30 + 30 - 70
 \end{array}$$

$$\begin{array}{ll}
 10. \quad 30 + 30 + 30 - 60 + 20 = & 100 - 60 - 20 + 70 - 50 = \\
 \quad 50 + 40 - 30 - 20 + 60 = & 100 - 80 + 60 - 70 + 20 = \\
 \quad 70 + 30 - 60 + 50 - 70 = & 100 - 90 + 50 - 40 + 60 = \\
 \quad 80 + 20 - 30 - 40 + 50 = & 100 - 70 + 60 - 50 + 30 = \\
 \quad 80 - 20 + 30 - 40 + 50 = & 100 - 30 - 50 + 40 + 30 = \\
 \quad 40 + 60 - 80 + 30 - 20 = & 100 - 40 + 30 - 70 + 80 = \\
 \quad 90 - 80 + 50 - 30 + 70 = & 100 - 50 + 40 - 30 + 40 =
 \end{array}$$

$$\begin{array}{llll}
 11. & x + 30 = 70 & 70 + x = 90 & 50 = 30 + x & 60 - x = 20 \\
 & x - 30 = 40 & 90 - x = 70 & x + 20 = 50 & 50 = 20 + x \\
 & x + 70 = 90 & 50 + x = 80 & 50 + x = 70 & x + 30 = 90 \\
 & x - 70 = 80 & 80 - x = 50 & 70 = 40 + x & 60 + x = 80 \\
 & x + 40 = 60 & 60 + x = 90 & x - 20 = 50 & x - 40 = 30
 \end{array}$$

12. Tatkit dagadun bisin mowa hunazari zawod. Hunakittu gukçaanzaçal 3 brigadəltin hawamnıl. Əlakəsipti brigadə tirganidu hawalçan 100 oldoksolwo, ge 20 oldoksolwo ugitmərwə, ilitin 10 oldoksolwo geduk kətətmərwə. Adija oldoksolo hawalçan ilitin brigadə? Ekuma dawdiran?

$$\begin{array}{lll}
 13. & 40 - 10 + 20 & 50 + 20 - 30 & 10 + 60 - 20 \\
 & 20 - 10 + 30 & 60 + 30 - 50 & 40 + 30 - 50 \\
 & 50 - 20 + 10 & 70 + 20 - 40 & 30 + 40 - 20 \\
 & 70 - 30 + 40 & 80 + 20 - 60 & 60 + 20 - 30 \\
 14. & 30 + 30 + 20 & 20 + 10 + 40 & 10 + 30 - 20 + 40 \\
 & 40 + 20 + 30 & 30 + 60 + 10 & 20 + 20 - 10 + 40 \\
 & 50 + 10 + 20 & 40 + 10 + 50 & 20 + 40 - 30 + 10 \\
 & 40 + 50 + 20 & 70 + 10 + 20 & 40 + 20 - 30 + 50 \\
 15. & 70 - 10 - 20 & 50 - 10 - 20 & 100 - 60 - 20 \\
 & 80 - 10 - 30 & 40 - 10 - 10 & 100 - 30 - 40 \\
 & 90 - 10 - 40 & 70 - 10 - 40 & 100 - 10 - 20 \\
 & 60 - 10 - 20 & 90 - 10 - 30 & 100 - 10 - 50 \\
 & 60 - 10 - 30 & 80 - 10 - 40 & 100 - 40 - 40 \\
 16. & 10 - 30 + 10 & 100 - 70 + 20 & 100 - 90 + 50 \\
 & 10 - 40 + 20 & 100 - 60 + 10 & 100 - 80 + 20 \\
 & 10 - 50 + 10 & 100 - 90 + 30 & 100 - 60 + 40 \\
 & 10 - 60 + 30 & 100 - 50 + 20 & 100 - 40 + 30 \\
 & 10 - 20 + 10 & 100 - 70 + 30 & 100 - 30 + 20 \\
 17. & 10 + 30 - 20 + 40 & 100 - 50 + 40 - 60 \\
 & 80 - 20 + 60 - 50 & 100 - 70 + 30 - 20 \\
 & 30 + 40 - 20 + 30 & 100 - 30 + 20 - 70 \\
 & 70 - 40 + 30 - 40 & 100 - 50 + 10 - 40 \\
 & 60 + 30 - 50 + 20 & 100 - 80 + 50 - 20 \\
 18. & 60 + 20 - 40 + 20 & 100 - 40 + 30 - 80 \\
 & 30 - 10 + 30 + 50 & 100 - 50 + 30 - 70 \\
 & 90 - 40 + 20 + 30 & 100 - 60 + 40 - 70 \\
 & 20 + 30 - 40 + 50 & 100 - 30 + 20 - 80 \\
 & 70 - 20 + 30 + 20 & 100 - 70 + 40 - 60
 \end{array}$$

Tatkit dagadun bisin kure, kartoşkal baldidatin. Tanjallu adi bukəçər bisi ər oşowun kuredun. Tar bukçərdutin təwun-nərə (nəjnərə) kartoşkala.

1. Tattil təwzəçətin kartoşkala dunnədu, bukəçərdu. Hi-matmarit hawaldawər, nuşartin boritta ilandu (gruppədu) brigadədu. Ümukən brigadə təwrən 10 awsalwa kartoşkalwa, ge təwrən 20 awsalzi kətətmərwə, ilitin təwrən 10 awsalzi surduk brigadəduk ugitmərwə. Asuna awsala təwrə ilan brigadəl upkatwan?

2. Mitnədu kuredut mit təwrəp tişariņa 50 awsalwa kar-toşkalwa, ər anjanədu mit təwrəp 20 awsalzi tişariņaduk kətətmərwə; goçəndu mit təwziņəp 30 awsalzi ər anjanəduk kətətmərwə. Sakəllu adiwa mit təwziņəp goçəndu, taduk okallu tabulawuna. „Adi awsal təwnəl ilandu anjanədu“.

3. Nəjnə mit təwrəp 10 awsalwa kartoşkalwa, bolo mit tawliçap 50 awsalwa. Adit kətətmərwə mit tawliçap təwu-nəlduk?

4. Sunji tatkiçəsun dagadun bisin kure? Sakəllu adi bukəçər bisi tar kuredun, adija awsala kartoşkala təwrə ər anjan-ədu, adit awsalzi kətətmərejə tawliçal tişariņa, oki bəjəl (iləl) hawalçal tar kuredun.

1. Tussowet suglandun biçäl 40 bəjəl, asal zanzı ugitmərıt. Oki bəjəl (iləl) biçätin upkaçitin?

2. Tussowet dukuzaçan rajonmi əwənkilwən. Upkatwan dukuran 40 bəjəl, asal 20 ugitmərwə, kuŋakar asalduk 20-zi kətətmərwə. Okija iləlwə (bəjəlwə) tussowet dukuran upkatwan?

3. Tussowet rajondun bisi 10 girkutmaril, kolhogir 30-zi kətətmərıt, dulugul 20-zi kolhogirduk ugitmərıt, zadanıl zanzı dulugulduk kətətmərıt. Oki zumagul bisi tussowet rajondun?

4. Tussowet dukuzaçan baldizaritikinma, buçətikinmə. Ər anŋanidu dukura 60 baldizarilwa, 30 buçəlwə. Okit kətətmər buçəlduk baldizaril?

5. Mitŋidu rajondut ar anŋanidu baldira 50 asatkar, 30 bəjətkər, buçəl 10 bəjəl, 20 asal. Okit kətətmər bəjəl (iləl) baldira ər anŋanidu buçəlduk? Okallu tabulawuna „baldizaril, buçəl“.

6. Tussowet samitçan tıŋariŋa dilganmatin (goloswatin) 20 bəjəl, nuŋarduktin 10 samasəl, gil bajasal. Ər anŋanidu tussowet samitçan ŋan 10 bajasalwa. Oki samiwçal bajasal tikin upkat?

7. Sakəllu tussowettu oki samiwçal (bajasal, samar) biçəl 1930 anŋanidun, 1931 anŋanidun, ər anŋanidun. Oki upkaçitin. Taduk okallu ziagrammaja „samiwçal“. Diginonŋaçıla okallu bumagəduk, bajasal hulamaduk, samar koŋnomoduk.

8. Surukəllu tussowettula, sakəllu oki bəjəl, (iləl) bizərə rajondusun; oki zumagul bisi rajondusun; oki bəjətkər, asatkar baldira tıŋariŋa; oki bəjəl, asal buçəl tıŋariŋa. Boritkallu digindu brigadədu tar-zarin.

Ələkəsıpti brigadə sagin oki bəjəl, asal, kuŋakar bizərə rajondu (tunŋaduk kətətmər taŋkallu zangaçin, tunŋaduk ugitmər əkəllu taŋna: 27 bəjəl taŋkallu 30 bəjəlgəçirzi, 24 asal taŋkallu 20 asalgəçirzi). Muçumi klastula taŋigin okit asal bəjəlduk kətətmər, okit kuŋakar asalduk kətətmər; taduk ogin tabulawuna. „Mitŋi rajonit bəjəlin (iləlin).“

Ge brigadə sagin oki girkutmaril, kolhogir, zadanıl, dulugul, oki samiwçal bisi rajondun. Klastula muçumi, taŋigin ekuma kətətmər, asunzi gilduk kətətmər taduk ogin tabulawuna „mitŋi rajonit zumagulin“.

Kolhogir	Girkutmaril	ƶadañil	Duluğul	samiwçal
.....

Ilitin brigadə sagin oki bəjətkər, oki asatkar baldira tınarıña; oki bəjəl, oki asəl buçəl tınarıña. Klastula muçumi tənigin ekumal kətətmər (baldızaril-gu, buçəl-gu). Okit kətətmər. Taduk ogin tabulawuna. „Baldızaril, buçəl anğanidun.

Digitin brigadə sagin adi urikiçil bisi rajondusun, oki iəl (bəjəl) bisi urikittikindu. Klastula muçumi ogin tabulawuna.

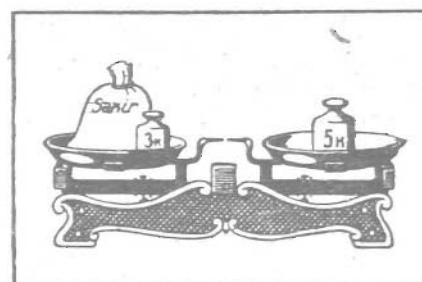
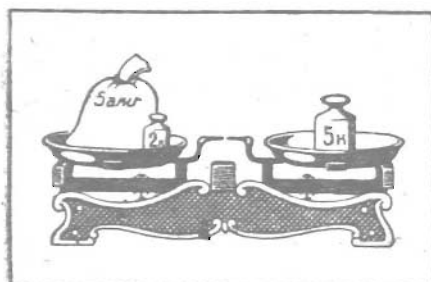
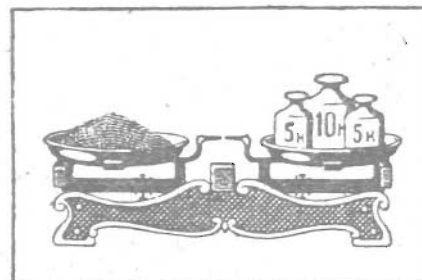
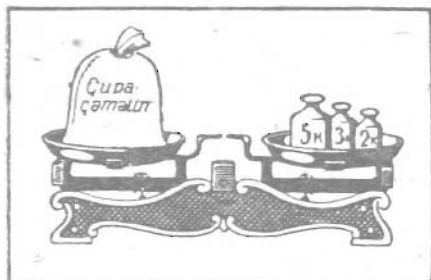
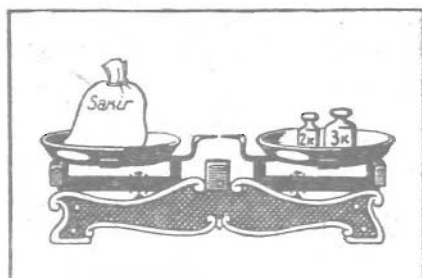
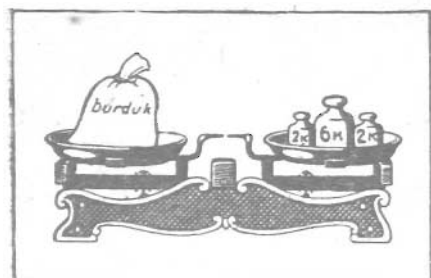
Urikit gərbin	O k i		
	Asal	Bəjəl	Kuqakar
.....
.....

Oksa upkatwa, brigadətikinduk umukən tatti ulguçənigin upkattu ekuma bakağan, ekuma saçan brigadən. Upkat tabulawurasun lokokollu klas oldondun. Uğilə lokokollu həgdi wə dukuwunma:

Mitñi rajonit

Urgəmkəwur

1. Surukəllu kooperatiwdula, sakəllu towaril tamaratin, Boritkallu iləndu gruppəldə tar-zərin.

Ələkəsipti gruppə sagin zəptiləl tamarwatin, klastu dukugin tabulawuna „zəptilət tamartin“.

Ge gruppə sagin torgal tamarwatin, klastu dukugin tabulawuna „torgal tamartin“.

İlitin gruppə sagin bəjumətkit hawaliwurin tamarwatin klastu dukugin tabulawuna „bəjumətkit hawaliwurin tamartin“.

Tənkəllu asunzi 1 klg maslə tamuratmar 1 klg. saharduk (sakirduk). Asunzi 1 m. sukne, tamuratmar 1 m. torgaduk.

2. Kooperatiwduk əwənki gərən awuna, kopollojo, untala. Awun tamanin 4 rublil kokollol tamartin 2 rublil, untal tamantin 4 rublil. Asuna nuğan tamaran upkattulin?

3. Aminmi əməwrən kooperatiwdula 90 ulukilwə, akinmi əməwrən zənzi ulukilzi ugitmərwə. Adıwa əməwrən akinmi?

4. Asi torgali burən 10 rubl., suknəli burən 30 rublizi kətətmərwə. Asunma nuşan tamaran upkattulin?

5. Bəjə garən kooperatiwduk 40 kilolwo burdukawa, asi garən 20 kilolzi ugitmərwə. Asuna nuşartin garə zuktə?

6. Nonon kooperatiwdu biçəl 20 çlesal, 1928 anşanıdun içəl şan 20 çlesal, 1929 anşanıdun içəl 30 çlesal, 1930 anşanıdun içəl 30 çlesal. Sakəllu oki çlesal biçəl anşanitikindu, tduk okallu tabulawuna „əwənkil izərə çlesalzi kooperatiwdulo“.

1926	1928	1829	1930
20

7. Əwənkil əməwrən kooperatiwdula 60 kilolwo ollolwo, tar olloşıldulıwi nuşan garən 30 kilolwo burdukawa, 10 kilolwo saharwa, 3 kirpiçilwa çajwa, zəptilətikin tamanin 10 rubli. Asuna rublila nuşan garən olloşıldulin?

$$\begin{array}{ll}
 8. \quad 10 + 40 - 30 + 50 = & 90 - 60 + 30 - 20 = \\
 \quad 30 - 20 + 40 - 10 = & 80 + 20 - 50 + 40 = \\
 \quad 20 + 50 - 40 + 20 = & 90 - 80 + 50 - 30 =
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 40 + 20 - 30 + 60 = \\
 90 - 70 + 50 - 20 = \\
 60 + 20 - 40 + 30 =
 \end{array}$$

$$\begin{array}{ll}
 9. \quad 8 - 5 + 6 - 4 = & 6 + 2 + 2 - 5 = \\
 \quad 80 - 50 + 60 - 40 = & 60 + 20 + 20 - 50 = \\
 \quad 6 + 3 - 7 + 5 = & 8 + 1 - 4 - 3 = \\
 \quad 60 + 30 - 70 + 50 = & 80 + 10 - 40 - 30 =
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 2 + 2 + 3 + 3 = \\
 20 + 20 + 30 + 30 = \\
 6 - 3 - 2 + 3 = \\
 60 - 30 - 20 + 30 =
 \end{array}$$

3. КЭТЭҮЈИՆ

Gakəllu 20 zələkərwə (hisəkərwə), nəkəllu nuɟarwatin tərili (zutəlzi).

OO
OO
OO
OO
OO
OO
OO
OO
OO
OO

Taŋkəllu adi zələkər 2 darasaŋildu (təriŋildu).

"	"	"	4	"	"
"	"	"	8	"	"
"	"	"	3	"	"
"	"	"	6	"	"
"	"	"	9	"	"

Nəkəllu 5 zələkərwə urəçit ilatalzi. Adi dasaŋil ora?

Nəkəllu 8 zələkərwə urəçit digitalzi. Adı darasaŋil ora?

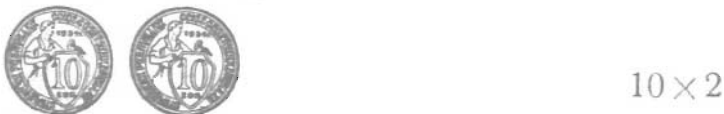
Nəkəllu 10 zələkərwə urəçit tunɟatalzi. Adi darasaŋil ora?

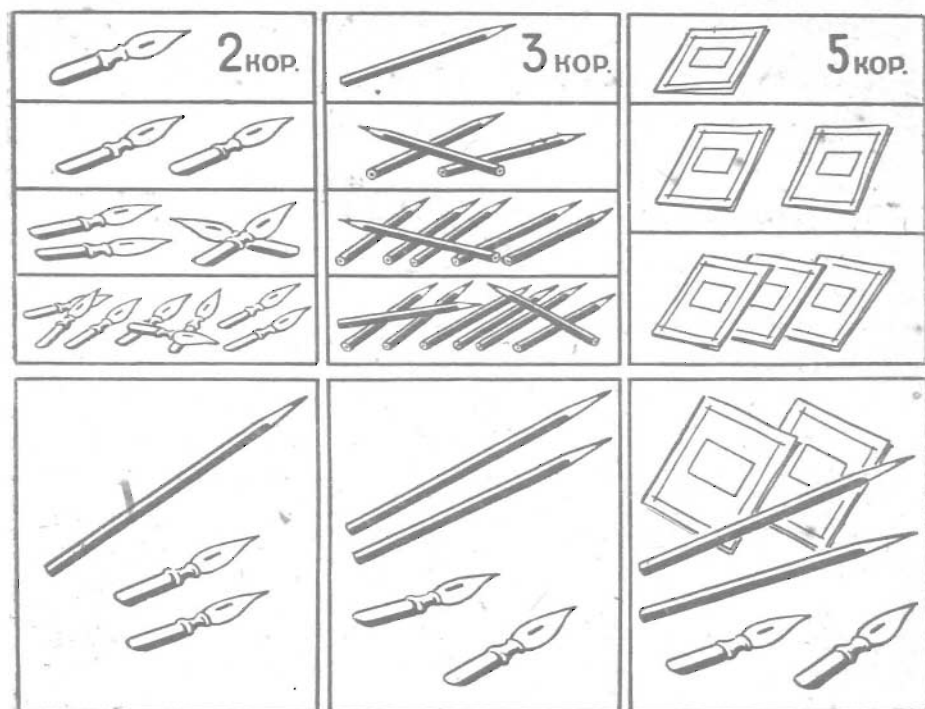
Nəkəllu 12 zələkərwə urəçit nuɟutəlzi. Adi darasaŋil ora?

Dukukəllu upkatwan mənɟilduwər dukuwurduwar.

2	2×1
$2 + 2$	2×2
$2 + 2 + 2$	2×3
$2 + 2 + 2 + 2$	2×4
$2 + 2 + 2 + 2 + 2$	2×5

Gukəllu ekumala sawkalə (ta-
niwkələ) dukunɟarə himatmarit.

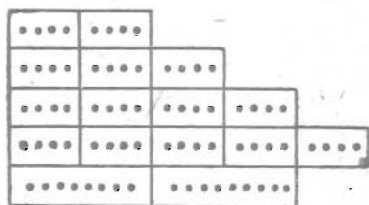
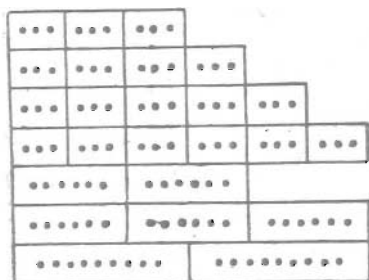

Таңкallу аsun тамартин.

Кәтәңидәwәр, дукунғарә samalkiwa ×

Miskәllu bumagaduk мәңурә зutәлzi, ilatalzi, tunғatalzi, zatalzi kopejkalzi, нәзәкәllu nuғarwatin darasalzi, dukuwurdubar dukukallu таңiwkalwә.

3×3

3×4

3×5

3×6

6×2

6×3

9×2

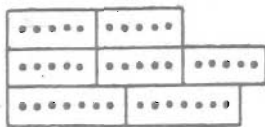
4×2

4×3

4×4

4×5

8×2

5×2

5×3

7×2

1. $2 \times 1 =$

$2 \times 2 =$

$2 \times 3 =$

$2 \times 4 =$

$2 \times 5 =$

$3 \times 3 =$

$3 \times 6 =$

$3 \times 5 =$

$3 \times 2 =$

$3 \times 4 =$

$4 \times 2 =$

$4 \times 4 =$

$4 \times 3 =$

$4 \times 6 =$

$4 \times 5 =$

$5 \times 2 =$

$5 \times 3 =$

$6 \times 2 =$

$6 \times 8 =$

$7 \times 2 =$

2. $2 \times 6 =$

$2 \times 7 =$

$2 \times 8 =$

$2 \times 8 =$

$2 \times 10 =$

$3 \times 1 =$

$3 \times 2 =$

$3 \times 3 =$

$3 \times 4 =$

$3 \times 5 =$

$3 \times 6 =$

$4 \times 1 =$

$4 \times 8 =$

$4 \times 3 =$

$4 \times 4 =$

$8 \times 2 =$

$9 \times 2 =$

$2 \times 8 =$

$2 \times 9 =$

$8 \times 10 =$

3. $3 \times 2 + 7 =$

$4 \times 5 - 8 =$

$3 \times 6 - 5 =$

$3 \times 4 + 6 =$

$7 \times 2 - 9 =$

$2 \times 9 - 4 =$

$3 \times 5 + 3 =$

$6 \times 3 - 9 =$

$3 \times 3 + 8 =$

$4 \times 3 - 6 =$

$9 \times 2 - 7 =$

$5 \times 3 + 4 =$

$2 \times 8 - 7 =$

$5 \times 2 + 6 =$

$3 \times 6 - 4 =$

$5 \times 4 - 6 =$

$2 + (3 \times 4) =$

$4 + (2 \times 8) =$

$3 + (3 \times 3) =$

$5 + (2 \times 5) =$

$7 + (4 \times 2) =$

$8 + (3 \times 5) =$

$1 + (3 \times 6) =$

$3 + (6 \times 2) =$

4. $6 + 8 - (4 \times 3) =$

$7 + 9 - (4 \times 4) =$

$9 + 8 - (3 \times 5) =$

$4 + 4 + (4 \times 2) =$

$3 + 5 + (3 \times 3) =$

$8 - 6 + (6 \times 3) =$

$9 - 4 + (3 \times 5) =$

$6 + 9 - (4 \times 3) =$

$4 + 4 - (2 \times 2) =$

$8 + 2 - (3 \times 3) =$

$7 + 8 - (7 \times 2) =$

$9 + 6 - (6 \times 2) =$

$9 + 5 + (4 \times 3) =$

$8 + 6 - (2 \times 7) =$

$5 + 9 - (5 \times 2) =$

$9 + 9 - (3 \times 6) =$

$(4 + 4) \times (8 - 6) =$

$(8 \times 2) - (4 + 5) =$

$(3 \times 6) - (9 + 3) =$

$(8 \times 2) - (5 \times 2) =$

$(9 \times 2) - (3 \times 5) =$

$(4 \times 4) - (3 \times 3) =$

$(2 \times 2) + (2 \times 4) =$

$(2 \times 9) - (6 \times 3) =$

1. 3 tattil uluməsinçəl, tattitikin waçan 3 ulukilwə Okiwa ulukilwə nuğartin waçatin upkatwan?

$$3 \times 3 =$$

2. 2 tattil uluməsinəl, tattitikin garən 7 pulkilwa. Adiwa pulkilwa nuğartin garə upkatwan?

$$2 \times 7 =$$

3. Munğidu bikittuwun bisi 6 zul, zutikindu bisi 2 pəktirəwur. Adi pəktirəwur bikittu upkaçitin?

4. Bikittu biçəl 3 zul, zutikindu biçəl 3 bəjusçəril. Oki bəjusçəril biçəl bikittu upkat?

5. Munğiduk bikittukwun uluməsinçəl 4 bəjəl, sunğiduk bikittuksun uluməsinçəl digirə kətətmər. Oki bəjəl uluməsinçəl sunğiduk bikittuksun?

6. Umukən əwənki waçan tiğariğa 4 sulakilwa, ge waçan digirə kətətmər wə. Okiwa sulakilwa nuğartin warə zuktə?

7. Bikit bəjəlin tiğariğa waçal 3 tisiçalwa ulukilwə, umunupkit bəjəlin waçal nuğurə kətətmər wə. Asunma tisiçalwa ulukilwə waçal umunupkit bəjəlin?

8. Umunupkit „Əwənki“ bəjəlin warə 6 amakalwa (amikarwə, mañilwa), ge umunupkit „Bəjusçəri“ bəjəlin warə ilara kətətmər wə. Okiwa amakalwa warə umunupkit „Bəjusçəri“ bəjəlin?

9. Tattil oğnarə tabulawuna „Adiçi tattitikin ələkəs ulumillən“.

Nil	Anğanıçi.				
	6—8	9—10	11—12	13—14	15—16
Bəjətkər . . .	6	9	12	10	4
Asatkar . . .	2	3	6	10	8
Upkat tattil

Tağkallu oki tattil (asatkar, bəjətkər) ələkəs ulumillə 6—8 anğaniltin, 9—10 anğaniltin, 11—12 anğaniltin, 13—14 anğaniltin, 15—16 anğaniltin. Ekumal nəwut (ələkəs) ulumillə bəjətkər-gu, asatkar-gu. Adiçil upkattuk kətətmər bəjətkər ulumillə?

10. Zonkallu adiçil binə su ələkəs uluməlçəsün, umukən sunduk dukugin upkatwan, taduk okallu targaçina tabulawuna, lokokollu nuğanman klas oldondun?

11. Зонкallu okiwa ulukilwə su warəs ələkəsıptıdu tırғанıdu, tаduк okallu ərgəçırwə tabulawurwa, tаduк таңkallu oki бəјətkəр, asatkar warə ələkəsıptıdu tırғанıdu umukənmə, зurwə, ilanma, diginmə, туңгawa ulukilwə. Таңми upkatwan, okallu һуңтујə tabulawuna.

Бəјətkəр гəр- biltin.	Warə ulukilwə				
	1	2	3	4	5
Lurzawul . .	1	—	—	—	—
Mongo . .	—	1	—	—	—
Umanço . .	—	—	1	—	—
Sıgtawul . .	—	1	—	—	—
Lalbiço . .	—	—	—	—	1
Lipkiwul . .	—	—	—	1	—
Upkatwan

Asatkar гəрbiltin	Warə ulukilwə				
	1	2	3	4	5
Bulbik . .	1	—	—	—	—
Lotok . .	1	—	—	—	—
Soņojok . .	—	1	—	—	—
Ukok . .	1	—	—	—	—
Sıgtik . .	—	1	—	—	—
Muçulak . .	—	—	1	—	—
Dawlajak . .	—	1	—	—	—
Upkatwan

Бəјətkəр, asarkar.	Warə ələkəsıptıdu tırғанıdu				
	1	2	3	4	5
Oki бəјətkəр . . .	1	2	1	1	1
Oki asatkar	3	3	1	—	—

Tаduк sakəllu adira asatkarduk kətətməр бəјətkəр warə ələkəsıptıdu tırғанıdu 3 ulukilwə, 4 ulukilwə. Əril tabilawurwa lokokollu klas oldondun.

12. Ətəkəllu dukuzami gewa tabulawunma. Ədu dukuwça okiwa бəјurwə, бəјиңəlwə warən umunupkit, гəрбиçi „Əwəнки“.

Umunupkit гəрbin.	Warə 1930 anғанıdun.				
	Sula- kilwa	Ama- kalwa	Занта- kilwa	Зukur- wa	Seka- larwa
„Əwəнки“	6	3	3	2	2
„Bəјun“

Su dukukallu okiwa warən umunupkit, гəрбиçi „Bəјun“. Ər umunupkit бəјusçərilin warə, ələkəsıptıduк umunupkittuk

ilara kətətmərwə sulakilwa, digirə kətətmərwə amakalwa, ruqurə kətətmərwə zantakilwa, tunqara kətətmərwə zukurwa, nadara kətətmərwə sekalarwa.

13. Sakəllu sunji dagadusun bizəridu umunupkittu okija sulakilwa, okija amakala, okija huqtulə bəjijələ waçatin tija-rija, tādük bakakallu (zaldakallu) sawkawə (tajiwkawə).

14. Okallu əwinə „loto“ gərbiçija. Tattitikin ogin mən-duwi ərgəçinmə tabulawunma, tādük bumagadük misinigin

2×2	5×2	3×3	6×3	3×5	9×2
2×3	6×2	4×3	4×5	4×4	2×7
2×4	7×2	5×3	8×2	5×4	2×5

4	10	9	18	15	18
6	12	12	20	17	14
8	14	15	16	20	10

huqtulə hujukurə tañuçilwa diginonñaçila. Umukən sunduk misinigin ələ hujukurwə tañuçilwa diginonñaçilwa. Ər tatti nəgin upkat diginonñaçilwa awsadu, tādük umukətəlzi gər-bigin tañuwa, huqtulə tattil nəktin mənñiwi diginonñaçiniwi tabulawun tañuldun. Tatti gunigin „10“, su nəkəllu zənñiwi 5×2 . Tuği əwizəkəllu, ni nonon dasiziyan upkatwan, tar dawdiziyan.

4. BORIÇIN

1. Bəjə əməwrən 8 nantalwa, nuñanji biçəl 4 kuñakarın, bəjə borittan tar nantalwa upkattu urəçit. Adija nuñan burən umukəndu kuñakandu? $8 : 4 =$.

2. Əwənki əməwrən kooperatiwduk 16 suşkalwa, zudun biçəl 4 iləl (bəjəl), nuñan borittan tar suşkalwa upkattu urəçit. Adija nuñan burən umukəndu? $16 : 4 =$

3. 3 bəjətkər əməwrə kooperatiwdula ulgukila, ulgiki-ğildulitin nuñardutin burə 18 kop. Bəjətkər boritta urəçit. unma garən umukən bəjətkən? $18 : 3 =$

4. Gruppədu biçəl 9 kuşakar, gruppə həgdigun əməwrən 18 dukuwurwa, borittan nuşarwatin upkattu urəçit. Adiwa nuşan burən umukəndu kuşakandu? $18 : 9 =$

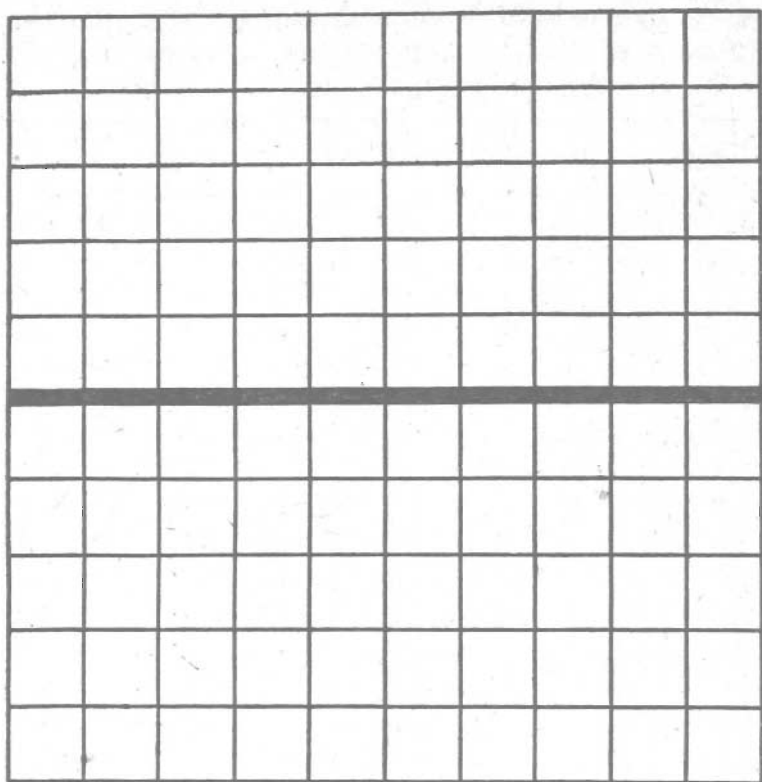
Borittawər dukuşnarə samalkiwa :

5. $4 : 2 =$ $12 : 2 =$ $6 : 4 =$ $10 : 5 =$
 $6 : 2 =$ $14 : 2 =$ $9 : 4 =$ $15 : 5 =$
 $8 : 2 =$ $16 : 2 =$ $12 : 4 =$ $20 : 5 =$
 $10 : 2 =$ $18 : 2 =$ $15 : 4 =$ $18 : 3 =$
6. $6 : 2 =$ $6 \cdot 2 + 3 =$ $12 : 2 + 6 =$ $15 + (6 : 3) =$
 $6 : 3 =$ $8 : 2 + 4 =$ $14 : 7 + 8 =$ $18 + (8 : 4) =$
 $8 : 2 =$ $9 : 3 + 6 =$ $16 : 8 + 9 =$ $12 + (9 : 4) =$
 $8 : 4 =$ $8 : 4 + 8 =$ $20 : 4 + 6 =$ $14 + (8 : 2) =$
7. $12 : 6 =$ $10 : 2 =$ $12 : 2 - 16 : 2 =$ $20 : 2 =$
 $18 : 6 =$ $10 : 5 =$ $12 : 3 - 16 : 4 =$ $20 : 4 =$
 $14 : 7 =$ $14 : 2 =$ $12 : 4 - 16 : 8 =$ $20 : 5 =$
 $16 : 8 =$ $14 : 7 =$ $12 : 6 - 15 : 5 =$ $20 : 10 =$
8. $20 : 2 - 6 =$ $20 - (10 : 2) =$ $15 - (14 : 2) =$
 $18 : 3 - 3 =$ $20 - (12 : 2) =$ $19 - (15 : 3) =$
 $18 : 6 - 2 =$ $20 - (16 : 4) =$ $18 - (15 : 5) =$
 $16 : 2 - 5 =$ $20 - (18 : 3) =$ $17 - (12 : 4) =$

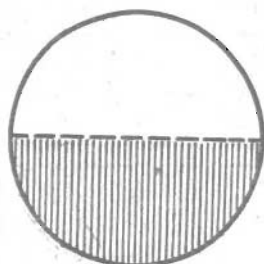
9. Sakəllu kooperatiwdu tamarwa, taşkallu asuñ ozişan:

1 kilo hlebo- wa tamanin 10 kop.	$\frac{1}{2}$ kilo tama- nin $10 : 2 =$	1 kilo kru- pawa tamanin . . . kop.	$\frac{1}{2}$ kilo kru- pawa tamanin . . . kop.
1 kilo burdu- kawa tamanin 8 kop.	$\frac{1}{2}$ kilo burdu- kawa tamanin $8 : 2 =$	1 kilo turu- kawa tamanin . . . kop.	$\frac{1}{2}$ kilo turu- kawa tamanin . . . kop.

$$\boxed{\frac{1}{2}}$$

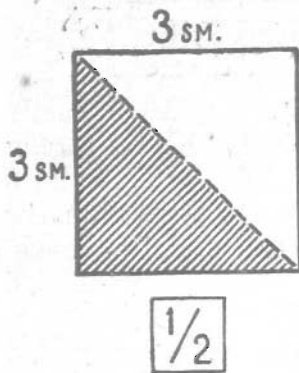
10. Miskəllu bumagəduk ərgəçinmə diginonñaçiwa, zup-
tikəllu nuğanman, kaltakawan dəwəwkəllu hulamat dukunji-
kaltakawan dəwəwkəllu çulumat dukunjit. Kaltakan duku-
wunnarən $\boxed{\frac{1}{2}}$.

$$\boxed{\frac{1}{2}}$$

11. Gakəllu 5 kopejkaçiwa mənunmə, igirakəllu bumagədi toğollojo, miskəllu nuğanman zup-
tikəllu kaltakawan dəwəwkəllu hulamat, kaltakawan koğ
nomot.

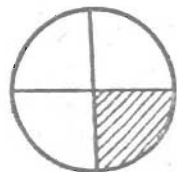
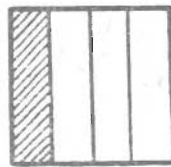
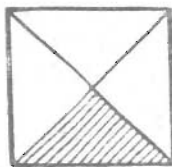
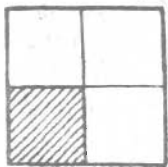
$$\boxed{\frac{1}{2}}$$

12. Miskəllu bumagəduk diginonñaçija, oldorin 3 sm. biktin, zuptikəllu nuñanman dulin dulin, ilanonñaçil oktin, kaltakawan okallu hulamat kaltakawan koñnomot. Zuptiksə dulin dulin misiksə, ekurwa ozaças?

13. Əñəkə burən 2 nəknilduwi 1 klg. suşkalwa. Nuñartin boritta tar kilowo urəçit. Asunma garən umukən nəkun? $1 : 2 = \frac{1}{2}$.

14. Gakəllu diginonñaçiwa bumagəwə, upkat oldorin 4 sm. biktin, zuptikəllu nuñanman dulin dulin, zur diginonñaçil oktin, taduk zuptikəllu nən dulin dulin, miskəllu. Tikin 4 diginonñaçil ora, asun santimetril oldortin? Taduk miskəllu bumagəduk gewa diginonñaçiwa, oldortin 4 sm. biktin, zur

tikəllu 2 ilanonñaçil oktin, taduk zuptikəllu nən, taduk miskəllu 4 ilanonñaçil oktin. Miskəllu bumagəduk iliwatin diginonñaçiwa, zuptikəllu nuñanman dulin dulin, taduk nən zuptikəllu dulin dulin, 4 huñtul diginonñaçil oktin. Sakəllu asun sm. zur nənimil oldortin, asun sm. gil zur urumkur oldortin. Umukənmə boritkajimi digindu oziñan umukən digitin. $\frac{1}{4}$

Ələkəsiptidu digidutin upkat oldorin upkat onnarin urəçil. Ərgəçin diginonñaçi gərbiçiwwuki „kwadratit“; geduk diginonñaçiduk su oçasun 4 ilanonñaçilwa. İlidutin diginonñaçidu oldorin huñtul, zur nənimil, zur urumkur, upkat onnarin urəçil. Ər diginonñaçi gərbiçiwwuki „nuñnəonñaçit diginonñaçit“. İçətkəllu murəli gukəllu ekuma kwadratıçı, ekuma ilanonñaçi, ekuma nuñnəonñaçi diginonñaçi bisi.

15. Ənidu biçən 1 hleba (kolobo), zudu biçəl 4 iləl (bəjəl), əni borittan tar hlebawa urəçit. Adıwa nuñan burən umukəndu? $1 : 4 = \frac{1}{4}$

Kooperaçija bələwki kohozilwa okittu.

1. Uçələ (gorodu) unijətçənkitin urədu kupesil (kulakil), tikin urədu unijətçərən əwənkil kooperatiwiltin. Kupes gənkin çaj kirpiçdulin 12 ulukilwə, poruktulin kiloli 18 ulukilwə, əsitkən (tikin) kooperatiw gawki çaj kirpiçdulin ilara ugitmərwə, poruktulin kiloli nənurə ugitmərwə. Okiwa ulukilwə gawki tikin kooperatiw kirpiçdulin; poruktulin kiloli? Okit ulukilzi kətətmərwə gənkin kupes uçələ upkattuli?

2. Kupes gənkin kulduli burdukali oronmo (oron tamarin 30 rubl). Tikin oronduli bənurə burduka ilanma kulilwa. Adira kətətmərit bullə oronduli tikin? Asunzi rublilzi ugitmərit umukən kul burdukan tikin?

3. Kooperaçija, umunupkittu (kolhostu) bələdəwər, ələkəs burən kotat 5 ororwo, tadék nən burən ilara kətətmərwə. Okiwa ororwo kooperaçija burən upkatwan?

4. Uçələ əwənki əməwənkin kupestu 10 sulakilwa, sula-kiñildulin kupes bənkin əwənkidu 3 butilkalwa winowo (arakiwa), 3 kulilwan burdukawa, 16 kilolwon imuksəwə, 3 m. suknəwə, 2 kilolwo porukwa. Tikin 10 sulakiñildulin kooperatiw buwki burdukawa zurə kətətmərwə, 32 kilolwo imuksəwə, 12 m. suknəwə, 8 kilolwo porukwa, 16 klgr. saharwa, 20 m. torgawa. Adiwa burdukawa kooperatiw buwki tikin, adira kətətmərit porukwa, imuksəwə, suknəwə buwki tikin? Ekuma hawuwki nən 10 sulakiñilduli?

5. Tiğariña „əwənki zujan“ odawər, molwa iruwran urəduk murin, tiğarıdu nənən əməwçən 5 molwa. Ər anğarıdu kooperatiw ollan „kuğakar zujatin“, əsi kooperatiwñi bisi traktor, traktor iruwki urəduk tiğarıdu 20 molwa. Adira, adit kətətmərit murinduk iruwki traktor.

6. Tar traktorwa kooperatiw zuga burən umunupkittu, dunnəwə hawaldawər, traktor bidələn umunupkit hawalçan dunnəwə 20 tiğarıldu; traktor garaktin, umunupkit hawallan dunnəwə digillədu. Tiğarıtikinduli umunupkit buçən koopera-tiwdu traktor hawadulin 2 rubl., hawalzarıldu tiğarı hawadulin umunupkit buçən 3 rubl. Asunzi ugitmərwə tamawçan upkat hawa traktor biğəsin?

Sakəllu:

- 1) asuna tamaran umunupkit traktor hawadulin?
- 2) asuna tamaran umunupkit hawalzarıldu digilləli?

3) asuna tamaçan umunupkit tiğariğa hawamnildu 20 tirganilduli?

4) asuna tamaran umunupkit upkattuli hawali digillædu?

5) asunzi ugitmærwæ tiğariğaduk tamaran umunupkit upkattuli hawali digillædu?

7. Kooperatiw oran awkitja (bağuja). Tar awkitwa hawaçal 3 bəjəl. Kooperatiw nuğardutin burən 60 rubl. hawadulitin. Boritkojimil urəçit, asuna garən bəjətikin?

8. Həəkə bizəri dulugu buwki kooperacijadu pəjəwan 60 rubl., kolhogin buwki ilara ugitmærwæ. Əsitirga kolhogir burə kooperatiwdu 100 rubl. Oki omaktal çlesal kolhogir irə əsi-tirga?

9. Sundu bisi „əwənki zun“? nənəkəllu ər zulan, sakəllu oki bəjəl, oki asal, oki kuğakar bizəçətin t'rganitikindu tunğalladu. Okəllu ərgəçinmə tabulawunma, tağkəllu oki bəjəl (iləl) bizəçətin tirganitikindu.

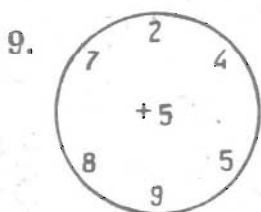
Nil	Tirganil				
	1	2	3	4	5
Bəjəl	3	1	6	7	9
Asal	1	3	3	5	6
Kuğakar	—	2	4	3	4
Upkaçitin

GEWRAN TAĞIN

1. 2×5 $2 : 8$ 3×3 3×6 20×2
 $10 : 5$ $16 : 8$ $9 : 3$ $18 : 6$ $40 : 2$
 2×6 2×9 4×3 3×5 20×3
 $12 : 6$ $18 : 9$ $12 : 3$ $15 : 5$ $60 : 3$
 2×7 2×10 3×4 4×4 20×4
 $14 : 7$ $20 : 10$ $12 : 4$ $16 : 4$ $80 : 4$

2. $15 : 3 + 8$ $18 : 3 + 10$ $20 - (6 \times 3)$
 $5 \times 4 - 8$ $6 \times 3 - 10$ $20 - (4 \times 4)$
 $18 : 2 + 4$ $16 : 4 + 10$ $20 - (2 \times 8)$
 $6 \times 3 - 4$ $4 \times 4 - 10$ $20 - (9 \times 2)$
 $15 : 5 + 7$ $20 : 4 + 10$ $20 - (5 \times 3)$
 $4 \times 5 - 8$ $2 \times 9 - 10$ $23 - (3 \times 3)$

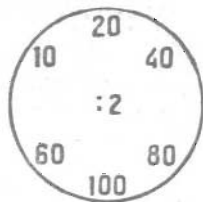
3. $(3 \times 3) + (2 \times 4)$ $(3 \times 5) - (3 + 2)$
 $(4 \times 2) + (3 \times 2)$ $(2 \times 7) - (4 + 5)$
 $(5 \times 3) - (4 \times 2)$ $(4 \times 4) - (6 + 4)$
 $(3 \times 6) - (3 \times 3)$ $(3 \times 6) - (8 + 1)$
4. $(5 \times 4) - (12 : 3)$ $(2 \times 7) - (3 + 4)$
 $(12 + 6) : (15 - 12)$ $(2 \times 9) - (18 : 3)$
 $(20 - 8) + (18 : 3)$ $(3 \times 4) + (20 : 5)$
 $(9 + 7) : (20 : 5)$ $(4 \times 5) - (4 \times 4)$
5. $(2 \times 8) - (16 - 4)$ $(4 \times 4) - (2 \times 6)$
 $(3 \times 5) - (18 : 3)$ $(5 \times 4) - (4 \times 4)$
 $(20 : 4) \times (16 : 4)$ $(3 \times 6) - (5 \times 3)$
 $(18 : 3) + (18 : 2)$ $(2 \times 9) - (2 \times 7)$
6. $(6 \times 3) : (3 \times 3)$ $(20 : 4) + (5 \times 3)$
 $(5 \times 2) : (2 + 3)$ $(16 : 4) + (9 - 4)$
 $(7 \times 2) : (10 - 8)$ $(14 - 6) : (10 : 2)$
 $(9 \times 2) : (3 + 3)$ $(20 : 5) - (14 : 7)$
7. $(10 \times 2) + (20 \times 2)$ $(80 : 2) - (40 : 2)$
 $(40 : 2) + (10 \times 3)$ $(20 \times 3) + (10 \times 4)$
 $(30 \times 3) + (60 : 2)$ $(50 : 5) + (60 : 6)$
 $(80 : 4) + (90 : 3)$ $(40 : 4) + (50 : 5)$
8. $(100 : 2) + (40 : 4)$ $(3 \times 20) + (2 \times 20)$
 $(100 : 5) + (60 : 3)$ $(2 \times 40) + (2 \times 10)$
 $(20 \times 5) - (30 : 3)$ $(3 \times 30) + (20 : 2)$
 $(50 \times 2) - (80 : 2)$ $(2 \times 50) - (4 \times 20)$

Hawzəkəllə taqutikindu 5; gedu toqollodu halgəzəkəllu taqutikinduk 7. Asun oriwan dukuzakallu taqu çagidadun.

10. Kapitalistil (bajasal nınnəl; ozar) hıttuldu gosudarstwodutin hawaliwkaniwkil hawamnilwa 11 çasilwa tirganidu. Mitnjidu sowetnjidu gosudarstwodut, sojustut hawamnil hawaliwkil 7 çasilwa tirganidu. Asunzi ugıtmərwə hawaliwkil hawamnil mitnjidu dunnəndut tunnalladu?

11.

Kətənjizəkəllu taqutikinma ilara.
Gedu toqollodu boritçakallu
taqutikinma zurdu. Asun oriwan
dukuzakallu taqı çagıdadun.

12. Təgəmər wlastin bisidun, zawodıldu hawalıqkitin kuşakar, nuşartin hawalıqkitin tirganıdu 14 çasilwa. Tikin hujukur kuşakar ənnərə hawalla zawodıldu, omolgil, hunil hawalzara 4 çasilwa, tadék tatçara. Asunzi ugitmər wə hawalzara omolgil, hunil tikin digillədu?

13. Umukəndu fabrikadu kapitalist buşnərən hawamnıldu bega hawaldulitin 40 rublilwa, hawamni hawa tamanin 100 rubl. Asunma bajan (kapitalist) gaşnərən mənduwi hawamni hawadukin?

14. Tar hawamni ajiwukin, tətıçi bidən, ələsiniwkə begadu 90 rubl. Asuna abuliwki hawamnıdu?

15. Təgəmər wlastin bisıdu hawamnıdu hawadulin begadu buşkitin 30 rubl., tikin nuşandun tamawkil 100 rubl. Uçələ nuşan ajiwukin, tətıçi bidən, nadə begadu 60 rubl., tikin nuşan ajiwukin, tətıçi bidən, nadə begadu 70 rubl. Asun abulıqkin hawamnıdu uçələ, asun nuşandun əmən mürə tikin?

16. Təgəmər, kapitalistil nuşəl tirənduktin, zəromiduktin əlbəttəwər, hawamnıd zədənilnün dunnəwə hawalzarılınun təgəmər wə nodəşkitin, tadék oktjabrdı kapitalistil, bəjasal nuşəl əşəsıwətin nodəşkitin. Rewolucija odalan, hawamni fabrikadu 10 çasilwa hawalıqkin tirganıdu. Tikin, sowetşi wlast oçalan, hawamni 7 çasilwa hawalzaran. Asunduk çasılduk adıkundimarit nuşan hawalzaran tikin zallədu?

17. Sowetşi wlast oçalan, kətətmər bəjəltin suptiwcal təgəl ilçəl partıjadı, komsomoldı. Munnıdu rajənduwun dukuwçal iləndı urikiçıldı. Ələkətiptıdu dukuwçal 3 omolgil komsomoldı, gedı urikıttı dukuwçal ilara kətətmərit, ilıdutin urikıttı dukuwçal əril zurduk zurə ugitmərit. Oki omolgil dukuwra komsomoldı munnıdu rajənduwun?

18. Iʃənəkəllu partija jaçejkalan, sakəllu oki əwənkil bisi partijadu, oki komsomolil, oki pioneril bisi rajondusun, tādük okallu ərgəçinə tabulawuna. Taŋkallu oki upkaçitin. Tādük

Nil	Partijadu	Komsomoldu	Pioneril
Bəjəl
Asal
Bəjətkər
Asatkar
Upkaçitin

umukən sınduk ogin həgdijə tabulawuna, dukugin ugilə həgdiwə dukuwunma „Partijagir mitŋidu rajondut“, lokodəwor tar tabulawuna hulamadü onŋandu.

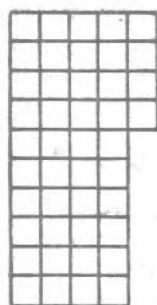
19. Sakəllu oki komsomolil, pioneril, partijagir bisi tatkittusun, okallu ərgəçinə tabulawuna, tādük ziagrammaja, lokokollu nuŋanman klas ɔldondun. Okit ekumal kətətmər bəjətkər-gu, asatkar-gu?

20. Hawamnil huŋtuldu gosudarstwoldu ƚorçazawkil kapitalistalnunmar. Kapitalistal təgəwkəniwkil nuŋarwatin təgəwkittula (tjurmala). Bələdəwər nuŋardutin upkattu gosudarstwoldu bisi bələmətçeril umunupkil, gərbiçiçil „MOPR“, MOPR bələzəwki ƚorçazarildu hawamnildu, hurildutin (hutəldutin), aŋazakardutin, ədətin zəmmukir. Əwənkildu upkattu bisi MOPR çlesalin. Sakəllu oki MOPR çlesalin bisi sunŋidu tatkittusun. Tādük içaçitkəllu on nuŋartin buwkil pajəwər. Okallu tabulawuna, oki çlesal burə upkat pajəwər, oki çlesal əçəl burə upkatwan.

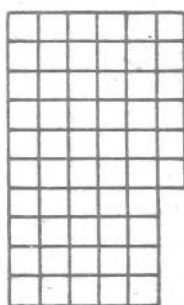
IV. TAŇJIN 1—100

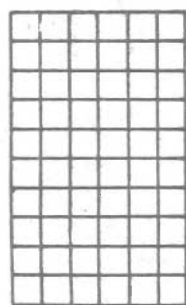
22

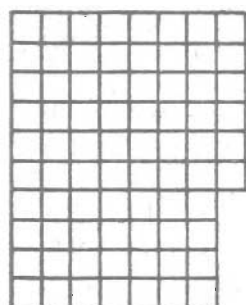
44

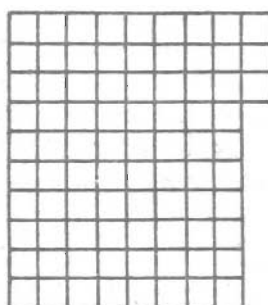
56

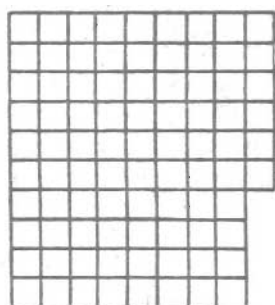
60

76

83

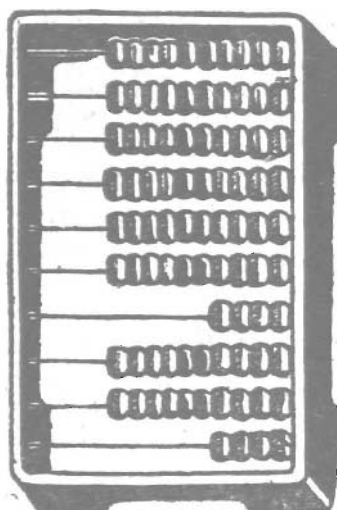

96

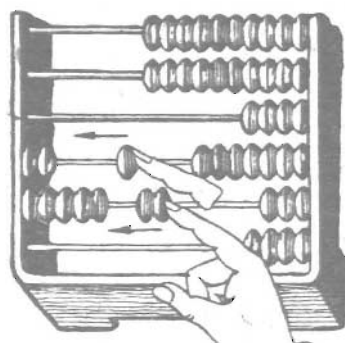
1. TaŇkallu diginonŇačilwa, içatkəllu taŇulwa hərgilə dukuwçalwə, tduk dukukallu nuŇarwatin dukuwurduwar.
2. Bakakallu taŇulwa 25, 30, 45, 50, 55, 60, 65, 70, 75.
3. Tduk bakakallu 24, 34, 4, 53, 74, 82, 93; 21, 25, 32, 36, 41, 45, 55, 58, 63, 77, 72, 78, 86, 88, 91, 97.
4. Gukəllu awadi taŇu bisin 67 amardukin; 83 amardukin?
5. Awadi taŇu amardun bisin 54; 71; 62?
6. Awadi taŇu bisin 46, 48 dulindutin; 73, 74 dulindutin; 95, 97 dulindutin?

1. HAWUN

Taňilgat taňiňkit.

1. $42 = 4$ zar + 2 umur. Zarwə nəkəllu ilidutin serakandu (ulgəndu) hərgilə, umurwə nəkəllu gedu serakandu (ulgəndu) hərgilə. Nəkəllu 54, taduk gewrakallu nəkəllu 21, 53, 38, 46. 75, 93, 25, 63, 85.

2. Taňkallu taňiňkit:

$20 + 3$	$40 + 5$	$19 + 1$	$29 + 1 + 1$
$30 + 1$	$70 + 8$	$29 + 1$	$39 + 1 + 1$
$40 + 7$	$90 + 2$	$39 + 1$	$49 + 1 + 1$
$60 + 4$	$50 + 6$	$49 + 1$	$59 + 1 + 1$
$80 + 8$	$30 + 3$	$59 + 1$	$69 + 1 + 1$

3.

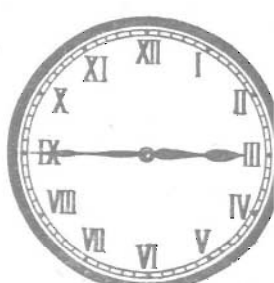
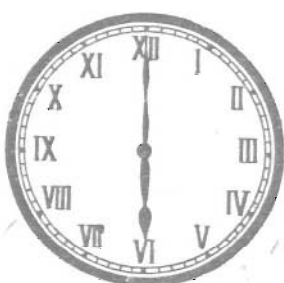
$20 + 10$	$30 + 30$	$24 + 3$	$63 + 6$	$32 + 20$
$20 + 20$	$50 + 20$	$38 + 1$	$51 + 8$	$48 + 30$
$30 + 10$	$60 + 30$	$42 + 7$	$41 + 4$	$57 + 10$
$40 + 10$	$50 + 40$	$83 + 5$	$36 + 2$	$65 + 20$
$60 + 10$	$30 + 40$	$91 + 8$	$23 + 5$	$27 + 50$

4.

$32 + 13$	$35 + 22$	$51 + 12$	$71 + 14$
$45 + 31$	$32 + 34$	$53 + 22$	$75 + 13$
$64 + 22$	$31 + 42$	$55 + 16$	$78 + 11$
$27 + 12$	$45 + 22$	$63 + 14$	$85 + 17$
$51 + 17$	$43 + 31$	$65 + 21$	$86 + 13$

Hawkəllu:

5. 49 kop + 11 kop	50 kop + 16 kop	38 kop + 25 kop
38 kop + 12 kop	31 kop + 36 kop	43 kop + 18 kop
17 kop + 23 kop	55 kop + 38 kop	27 kop + 15 kop
53 kop + 16 kop	62 kop + 34 kop	34 kop + 56 kop
6. 63 kop + 15 kop	23 kop + 19 kop	21 kop + 59 kop
72 kop + 19 kop	25 kop + 16 kop	16 kop + 64 kop
55 kop + 17 kop	18 kop + 23 kop	18 kop + 55 kop
47 kop + 31 kop	14 kop + 67 kop	16 kop + 28 kop

I=1 III=3 V=5 VII=7 IX=9 XI=11
 II=2 IV=4 VI=6 VIII=8 X=10 XII=12

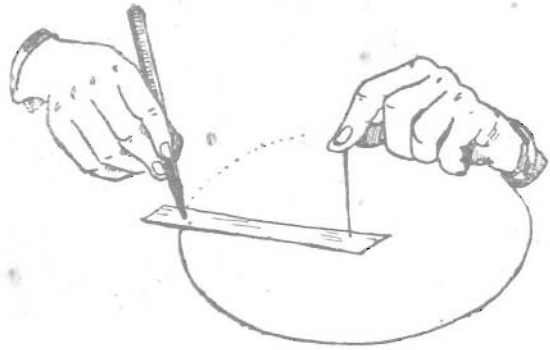
Ədu dukuwçal huñtul tañul. Əril tañul gərbiçiwuwkil „rimañilzi tañulzi“ nuñarwatin dukuñnarə, içəwkədbəwər awadi bega taduk dukuñnarə çasil tabulawundutin.

1. Çasil tabulawundutin bisi 12 tañul, dulindun bisi zur hujukur moka (serakar) umukən ñonimkun, ge urumkun. Ñonimkun moka içəwkəniwki asun minotal, ər minotañi moka, ge urumkun moka içəwkəniwki asun çasil, ər çasñi moka. Umukənduk tañuduk gela tañula çasñi moka ñənəwki umukənmə çaswə, minotañi ñonimkun moka ñənəwki 5 minotalwa. Murəli çasñi moka hərəliwki, ñənəwki 12 ça-

sildu, minutani moka hərəliwki, rənəwki çastu. Adira hərəliwki çasni moka, tādük adira hərəliwki minutani moka 12 çasildu?

Tirgani dolboni umukəndu oğnarə 24 çasil. Tirgani dulindun, dolboni dulindun upkattu biwki 12 çasil.

2. Oğokollu su mərsun toğollojo, nuğandun dukukallu ças tabulawunman, dukukallu tañulwa, zura moka, umukən çasni, ge minutani. Nə-kəllu moka ilandu çasildu. Sakəllu, okin su suruzərə internat-tuk tatkitula.

3. Tattil əməzərə tatkitula 9 çasildu, uroki manawzara 2 çasildu. Asun çasil tattil bizərə tatkitu?

4. Əwəki sururən zuduki 10 çasildu, əmərən zuluwi 7 çasildu dolboltono. Asun çasil əwəki rənəzəçən?

5. Tirgani, dolboni umukəndu oğnarə 24 çasil. Tattil təğərnərə 7 çasildu, asiniğnarə 10 çasildu. Tañkallu asunma çasilwa tattil awki.

6. Bəjətkən oran mənñilwi çasil tabulawunatin. Tañkallu asun çasil upkaçitin.

7. Sakəllu asuna çasila su ağnəs dolbonidu, asundu çasildu su zəriğnəs tirganidu upkattun, asunma çasilwa hawaliğnas, asunma çasilwa dərümkiçəğnəs tirganidu upkatwan. Tādük dukukallu ərgəçinə tabulawuna „Minñi dolboniw, tirganiw“.

8. Zuluwi əməksə, sakəllu asuna çasila, ekumaja hawajə hawalzawki ənisun, tādük okallu tabulawuna „Asadi tirgani hawan“.

9. Ələkəsipti urok amardun kuğakar dərümkiçəwki 10 minutalwa, gewki dərümkiçəwki ilara kətətməwə, ilitin urok amardun dərümkiçəwki geduk 20 minutalzi ugitməwə, Asunma minutalwa nuğartin dərümkiçəwki upkatwan?

10. Tañkallu asunma minutalwa upkatwan su dərümkiçəsən, asunma çasilwa, minutalwa su tatçasun upkatwan tatkitu, okallu ziagrammaja „dərümkiçit, hawa tatkitu“.

Azərən	9 ças.
Ilara awzaran . . .	1 „
Digira zəwzərən . .	2 „
Tatçaran	6 „
Dərümkiçəzərən . .	4 „
Hawalzaran	2 „
<hr/>	
Upkaçitin	„

11. Poçtadu, telegraftu, sələmədu hoktodu taniwkil çasıla huñtutmərit. Tadu taniwkil dolboni dulindukin huñulə dolboni dulindulan. Tirgani dulindukin mit tañzap 1 ças, tadu tañzawkil 13 çasil, tduk 14 çasil, tugi 24-lə çasildula. Dolboni dulinman tadu tañzawkil 24 çasilzi. Telegrammaja uñçətin 3 çasildu tirgani dulindukin. Asun çasil əril owkil telegraftu? Poezt juwçən Leniñgrattuk Moskwala 4 çasildu tirgani dulindukin. Asun çasil owkil sələmədu hoktodu? Telegramma əmərən 22 çasildu. Sakəllu okin telegramma əmərən munñilzi çasilziwun.

3uga

tuga

12. 3uga 23 muçun begadun tirgani biwki upkattuk nonimdimar. Diliça juwki 4 çasildu, buruwki 10 çasildu. Asuna

nənəwki tar tirgani? 18 otki begadun tirgani upkattuk urumdimar diliça təli juwki 8 çasildu, buruwki 3 çasildu. Asun çasil tar tirgani?

13. Nepa əwənkildun 1 girawun tirganin biwki 8 çasil, 1 siruzan tirganin biwki 11 çasil. Tañkallu asun çasil biwkil dolboniltin: 1/I, 1/IX.

	Əwədil gərbil	Luçadil gərbil	Asun tirganil begadun
I	Girawun . . .	Janwar . . .	31
II	Mirə	Fewral	28
III	Əktənkirə . . .	Mart	31
IV	Turan	Aprel	30
V	Sonkan	Maj	31
VI	Muçun	Ijun	30
VII	Irkin	Ijul	31
VIII	Hunmin	Awgust	31
IX	Siruzan	Sentjabr	30
X	Ugun	Oktjabr	31
XI	Hugdarpe	Nojabr	30
XII	Otki	Dekabr	31

14. Anñanidu bisi 12 begal. Okallu ərgəçinə begal tabulawunatin. Tañkallu asun tirganil V, VI begaldutin asun

tirganil IX, X, XI begaldutin upkaçitîn. Asun tirganil II, III, IV begaldutin upkaçitîn.

15. Otki begadun lampawa ilawkil 4 çasildu. siwki 10 çasildu. Asunma çasilwa lampə ilawki (zogdowki,?)

16. Olgat kalendarja turan begadun. Okallu su mərsun dukuwurduwar ərgəçinə kalendarja sonkan, muçun, irkin, hunmin begaldutin. Sakəllu asun tirganil ər tirganiduk əmən murə 1 majdulo (sonkandula).

T u r a n .					
Tirganil		Tağul			
1	Ponedelnik . .		7	14	21 28
2	Wtornik . . .	1	8	15	22 29
3	Sereda	2	9	16	23 30
4	Çetwerg . . .	3	10	17	24
5	Pjatnica . . .	4	11	18	25
6	Subota	5	12	19	26
7	Woskresenije .	6	13	20	27

17. Tattil tatçara 4 tirganil, tunjitudin nuçartin dərümkiçərə. Tañzakallu asunma tirganilwa su tatçanasun sonkandu begadu. Ər begadu ələkəsipilwə 2 tirganilwa upkat təgəl hawalzariltin praznujiwki, upkat dərümkiçəwki, içəwkəniwki on nuçartin omaktaja inə, socialismaja ozara.

18. Tisiça jəgin namazil zan zapkun anjanidulan mitji kalendarit biçən hələktə. Ər kalendar upkat tirganilin amanniwki hıñtuduk omaktaduk kalendarduk (Omakta kalendar bisin upkattu gosudarstwoldu) 13 tirganilzi. 1 mirədu 1918 anjanidu sewetji wlastin burən zakonmə, omakta kalendar bidən. Sakəllu okin biçən „oktjabr rewolucijan“ tiki mit praznujıñap nuçanman 7—8 hugdarpe (nojabr) begadun. Taduk sakəllu okin biçən 1 maj (sonkan) hələktədu kalendardu.

19. Ələkəsipiti (nonopti) rewolucija biçən 9 girawundu 1905 anjanidu hələktədu kalendardu. Sakəllu okin mit zonçanap ər tirganiwa tiki omaktat kalendarit.

20. Lenin baldican gorottu Uljanowskojdu 10 turan begadun hələktədu kalendardu. Sakəllu okin nuçan baldiçan omaktat kalendarit.

21. Ajatmarit, himatmarit içəddəwər, tirganıla, begala, anğanıla dukunnarə umukəndü. 22 girawun 1905 anğanin dukunnarə. $19\frac{22}{1}05$ Ərgəçin tañu gərbiçiwuwki „datat“.

Mit tatilçat 1 turandü 1930 anğanidu. Dukukallu dataja. Lenin açın oran 21 girawun begadun 1924 anğanidu. Dukukallu ər datawa.

22. Dukukallu dataja okin su baldiçasun, taduk okin sunñiwə tatkitwasun oçatin, okin ələkəs kooperativ unijət-məçilçən.

23. Dukukallu uğun rewolucijan datajan, asadi tirgani datajan ər anğanidu.

$$\begin{array}{l}
 24. \quad 22 + 2 \quad 6 + 3 \quad 2 + 96 \quad x + 2 = 26 \\
 \quad 34 + 4 \quad 6 + 33 \quad 2 + 74 \quad x + 4 = 97 \\
 \quad 86 + 3 \quad 6 + 52 \quad 7 + 82 \quad x + 6 = 38 \\
 \quad 72 + 5 \quad 6 + 71 \quad 5 + 93 \quad x + 8 = 79
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 25. \quad 36 + 30 \quad 30 + 25 \quad 6 + 3 \quad 4 + x = 46 \\
 \quad 42 + 40 \quad 40 + 32 \quad 60 + 9 \quad 2 + x = 24 \\
 \quad 65 + 30 \quad 70 + 28 \quad 46 + 23 \quad 6 + x = 68 \\
 \quad 27 + 70 \quad 20 + 66 \quad 40 + 20 \quad 8 + x = 99
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 26. \quad 25 + 11 \quad 72 + 24 \quad 54 + 32 \quad 25 = 12 + x \\
 \quad 34 + 22 \quad 63 + 32 \quad 54 + 30 \quad 36 = 14 + x \\
 \quad 45 + 33 \quad 84 + 12 \quad 84 + 12 \quad 32 = 16 + x \\
 \quad 45 + 24 \quad 27 + 32 \quad 63 + 11 \quad 48 = 22 + x
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 27. \quad 64 + 23 \quad 37 + 32 \quad 23 + 56 \quad 76 = 10 + x \\
 \quad 56 + 32 \quad 73 + 23 \quad 32 + 65 \quad 64 = 54 + x \\
 \quad 45 + 52 \quad 45 + 21 \quad 41 + 52 \quad 70 = 35 + x \\
 \quad 54 + 25 \quad 54 + 12 \quad 14 + 25 \quad 61 = 21 + x
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 28. \quad 89 + 1 \quad 7 + 63 \quad 28 + 2 \quad 7 + 53 \quad 48 + 22 \\
 \quad 63 + 7 \quad 4 + 76 \quad 42 + 8 \quad 8 + 42 \quad 40 + 20 \\
 \quad 52 + 8 \quad 3 + 87 \quad 36 + 4 \quad 2 + 28 \quad 18 + 12 \\
 \quad 41 + 9 \quad 9 + 81 \quad 53 + 7 \quad 4 + 36 \quad 60 + 10
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 29. \quad 26 + 24 \quad 71 + 19 \quad 47 + 23 \quad 65 + 25 \quad 18 + 12 \\
 \quad 26 + 20 \quad 38 + 42 \quad 68 + 12 \quad 87 + 13 \quad 26 + 24 \\
 \quad 46 + 14 \quad 56 + 34 \quad 26 + 36 \quad 52 + 38 \quad 48 + 31 \\
 \quad 48 + 32 \quad 25 + 45 \quad 19 + 21 \quad 31 + 29 \quad 67 + 23
 \end{array}$$

Okallu erilə dukuwura, loko-
kollu nuḡarwatın klas oldondun.

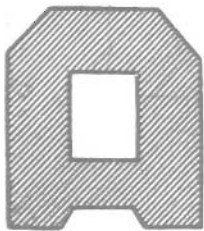
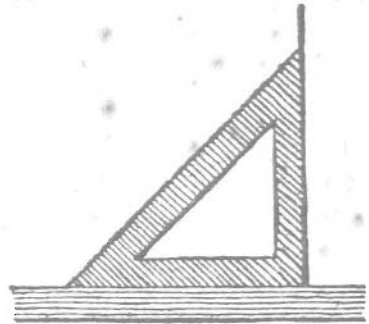

nuḡnə
onḡan

6. Nuḡnəjə onḡana
odawər, gəḡnərə linejkawa,
taduk momawa ilanonḡa-
çiwa, ələkəs onḡarə nuḡ-
nəwə, taduk onḡarə gewa
nuḡnəwə, umukəḡn nuḡnə

onḡan odan.

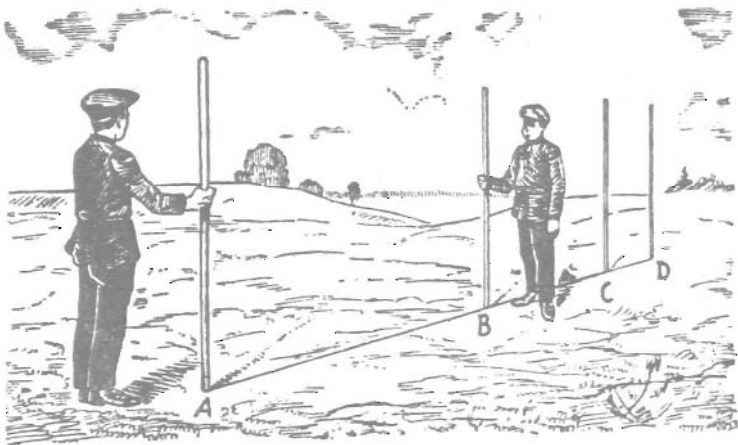
Onokollu diginonḡaçija albinin
3 sm, ḡonimin 8 sm.

7. Miskəllu bumagəduk nuḡnəonḡaçija
diginonḡaçija 15 sm. ḡonimin 10 sm. albinin.

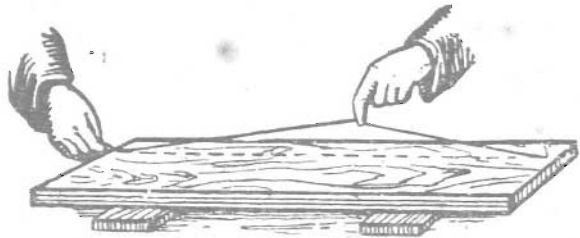
8. Gakəllu oḡowunmi (kartoçkawi), ta-
duk gakəllu diramaja bumagəjə. Miskəllu
nuḡandun diginonḡaçija kartoçkagaçina. Mu-
rəli onokollu, taduk miskəllu ərgəçinə kartoç-
karuka, amardun kamnundakəllu bumagəjə,
kartoçkaja nodawər. Kartoçkarukwa dəwəw-

kəllu hulamat dukunḡit. Lokokollu tar kartoçkarukwa inter-
nat oldondun.

9. Dunnədu nuḡnələ onḡarə seranilzi. Iliwuḡnarə ələkəs
umukənə seranija, taduk iliwuḡnarə ḡan zurə seranilə tar
nuḡnədu. Ələkəsiptiduk seranḡuk içettəwi amarguwa se-
ranıwa, dulugu seran dallakin amarguwan, təli nuḡnə dun-
nədu ajat owça. Okallu dunnədu tulıla nuḡnəjə, dərkəllu
nuḡandun 30 m. oktın,

10. Oni onnarə ɲuɲɲəjə oldoksodu? Gakəllu həkəwunə, dəwəwkəllu ɲuɲanman bagdamat dukunkit (melzi). Zur tattil taniktin həkəwun mударwan, tirənə ɲuɲarwatin dunnət-ki (oɲowundu go-čin), tāduk umukən tinigin ɲuɲanman. Ekun dunnədu

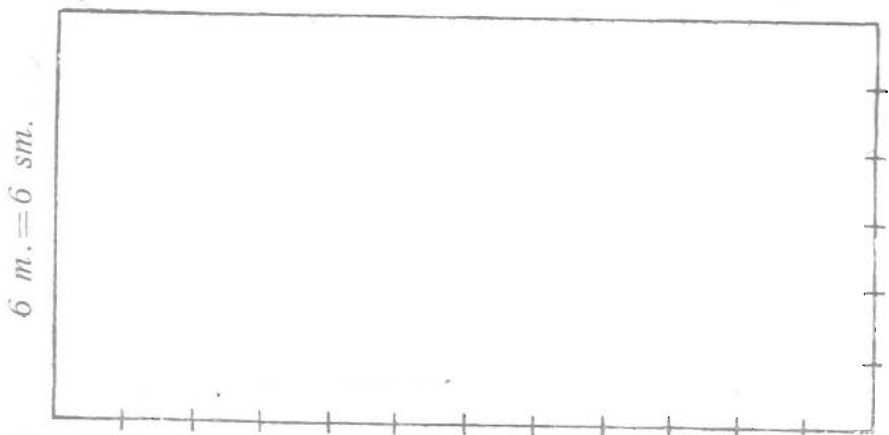

ozan? Tugi moldazaril bəjəl onnarə, ɲuɲɲələ oldoksoldu.

11. Tulila bu oçawun dunnədu ɲuɲɲəjə 30 m. ɲonimin. Tāduk ər ɲuɲɲəjə oçawun dukuwurduwar, taɲna 10 sm.-zi. Igirakallu klas oldoksodun ɲuɲɲəjə 80 sm. ɲonimin, dukuwurduwar igirakallu ɲuɲɲəjə zapkura ugitmər.

12. Darkallu klas albinman, klas ɲonimman, tāduk igirakallu dukuwurduwar zurə ɲuɲɲələ, umukən albinin, ge ɲonimin, taɲmi 1 m. santimetrinzi.

$$12 \text{ m.} = 12 \text{ sm.}$$

$$1 \text{ m.} = 1 \text{ sm.}$$

Ugitməriɲiwçə ojo (dunnə) igirawunin gərbiçiwuwki „planzi“.

13. Tikin okallu diginonɲaçija klasgaçin. Ər igirawun gərbiçiwuwki „planzi“. Plan dagadun dukuwkil adira ugitməriɲiwçən tar ojo (dunnə) dukuwundu. Ər plandu mit taɲçap, 1 m.=1 m. Dukun hərgilə dukuwça gərbiçiwuwki „mastabit“.

14. Surukəllu tuliski, boritkəllu zərdu gruppəldu.

Ələkəsipti gruppə darigin metrit tatkit albinman, ge gruppə darigin metrit tatkit nonimman. Muçumi klasula, klas oldoksodun igirəkəllu tatkit planman. 1 m. tañkəllu 1 dm. Mastab ogin 1 m = 1 dm. (umukən dm. zarə ugitmərit 1 m. Ər plan zarə ugitmərit tatkit dunnədukin).

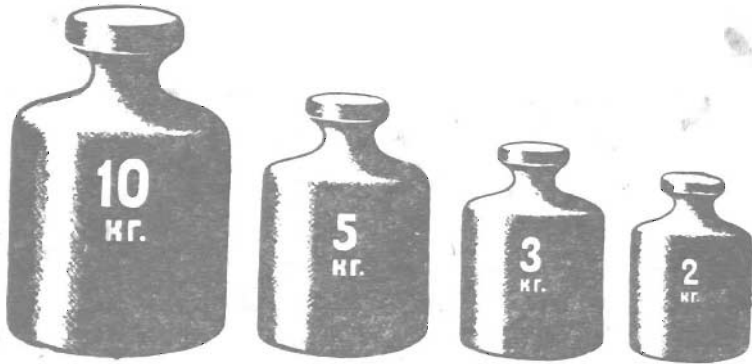
15. Awgara kuñakan anjanitikin baldınnarən. Darınnat mənñilwər gugdalwər. Ogat bumagəduk usiwə 1 m. 5 dm. nonimiçiwo. 5 dm, boritçagat santimetralsi. Kamnundagat tar usiwə oldondu, umukən mudanın dunnələñənədən. Tattitikin gugdawan darınnat, ər oñowun-ñəçin. Taduk dukugat tabulawuna, asun tattitikin gugdan.

Gərbiltin	Gugda
I. Putugir . . .	1 m. 14 sm.
L. Momol . . .	1 m. 23 sm.
K. Siçogir . . .	1 m. 25 sm.
M. Capəgir . . .	1 m. 10 sm.

16. Dukukəllu klas oldoksodun tattil gugdawatin. Tañkəllu oki tattil gugdaltin urəçil. Taduk umukən sunduk dukugin oldoksodu tabulawunma. Omi tabulawunma, dukukəllu dukuwurduwar ziagrammaja "tattil gugdatin". Bəjətkər, asatkar gugdalwatin dukukəllu umukənədu.

Gugdatin	Oki	
	Bəjətkər	Asatkar
1 m. 10 sm.
1 m. 20 sm.
1 m. 30 sm.
1 m. 40 sm.

Kilogram bisin urgə darin
dukunarə 1 klg.

17. Dərkallu məhənilwər urgəlwər. Umukən sunduk dukugin tattitikin urgəwən, tduk dukugin upkatwan klas ol-

doksodun. Tanjallu oki tattil urgətin urəçil. Tduk umukən sunduk ogin oldoksodu tabulawunma „Tattil urgətin“.

Tattil urgətin	Oki	
	Bəjətkər	Asatkar
30—32 klg.
27—29 klg.
24—26 klg.
21—23 klg.

18. Minji urgən 22 klg., akingiw urgən 7 klg. kətətmər. Asun akingiw urgən?

19. Əwəнки əməwrən kooperatiwduk 42 klg. burdukwa, matakın əməwrən 14 klg. burdukwa kətətmərwə. Asuna klg. əməwrə nujartin zuktə?

20. Bəjətkənji urbaşkawan oınarə 3 m. torgaduk, asiği urbaşkawa oınarə 3 m. kətətmərwə. Asuna m. ələki-niwki 2 asiğil urbaşkaldu?

21. Urikittuk kooperatiwdula 17 km., kooperatiwduk gorottulo 62 km kətətmər. Asun km. urikittuk gorottulo?

22. Urikittuk kooperatiwdula hoktoli 27 km., birali 56 km. kətətmər. Asun km. urikittuk kooperatiwdula birali?

23. Tınariğa asatkan urgən biçən 24 klg., ər anıanıdu nuğan hawuwçan 7 klg. Asun urgənin ər anıanıdu?

24. Taıjkallu asun oziğan.

$$7 \text{ m. } 18 \text{ sm.} + 3 \text{ m.} = 16 \text{ klg.} + 18 \text{ klg.} =$$

$$15 \text{ m. } 45 \text{ sm.} + 24 \text{ m.} = 36 \text{ klg.} + 17 \text{ klg.} =$$

$$14 \text{ klg.} + 44 \text{ klg.} =$$

$$16 \text{ klg.} + 56 \text{ klg.} =$$

Hawkəllu ələkəs sm. taduk m.

25. Əjumdimerit taııwdawi, taıjkallu tugi:

$$\begin{array}{r} + 7 \text{ m. } 18 \text{ sm.} \\ + 3 \text{ m. } 24 \text{ sm.} \\ \hline 10 \text{ m. } 42 \text{ sm.} \end{array} \quad \begin{array}{r} + 15 \text{ m. } 45 \text{ sm.} \\ + 24 \text{ m. } 30 \text{ sm.} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 14 \text{ m. } 10 \text{ sm.} \\ + 18 \text{ m. } 24 \text{ sm.} \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} + 39 \text{ m. } 17 \text{ sm.} \\ + 14 \text{ m. } 12 \text{ sm.} \\ \hline \end{array}$$

$$\begin{array}{r} + 63 \text{ m. } 50 \text{ sm.} \\ + 14 \text{ m. } 43 \text{ sm.} \\ \hline \end{array} \quad \begin{array}{r} + 14 \text{ m. } 30 \text{ sm.} \\ + 26 \text{ m. } 47 \text{ sm.} \\ \hline \end{array}$$

2. HALGƏN

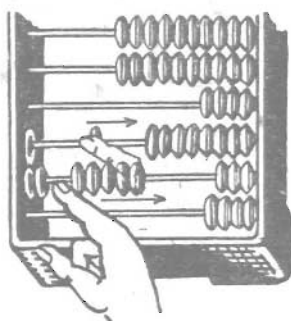
1. 25—10	34—10	32—12	64—44	20—5
42—40	56—10	48—20	82—62	40—5
64—60	65—10	48—28	59—29	60—5
83—80	78—10	36—16	87—27	80—5
56—50	87—10	36—10	73—33	60—5

2. 50—7	60—24	33—2	34—5	42—6
80—3	80—35	28—6	45—6	31—7
90—4	40—16	43—4	52—4	53—9
60—8	50—27	57—8	75—8	62—4
40—1	70—44	69—7	91—7	65—7

3.	40—12	50—14	71—19	100—10	100—11
	60—24	40—21	48—32	100—15	100—13
	80—46	60—33	56—34	100—20	100—15
	30—11	70—35	25—15	100—25	100—18
	50—13	80—26	36—24	100—30	100—12

4.	23—8	56—7	13—5	18—9	16—8
	23—3	42—6	33—5	38—9	36—8
	20—5	35—8	43—5	58—9	26—8
	25—5	92—4	63—5	78—9	56—8
	32—5	68—7	83—5	98—9	76—8

Halgækallu taniņķit:

68 kop.—24 kop.
75 kop.—25 kop.
69 kop.—27 kop.
35 kop.—17 kop.
96 kop.—34 kop.
48 kop.—14 kop.
53 kop.—19 kop.
95 kop.—37 kop.

79 kop.—59 kop.	50 kop.—35 kop.
23 kop.—18 kop.	35 kop.—25 kop.
75 kop.—35 kop.	40 kop.—12 kop.
86 kop.—49 kop.	95 kop.—70 kop.
21 kop.—17 kop.	50 kop.—17 kop.
67 kop.—39 kop.	65 kop.—18 kop.
98 kop.—53 kop.	80 kop.—13 kop.
71 kop.—32 kop.	55 kop.—25 kop.

5.	42—25	45—27	51—14	84—28	75—36
	71—13	31—13	62—35	45—27	83—45
	42—20	53—26	63—14	52—34	94—57
	22—15	44—16	43—27	43—16	62—28
	32—14	62—23	61—39	63—24	53—16

6.	94—28	90—24	84—20	92—63	46—38
	75—34	70—33	69—17	84—43	68—15
	83—17	60—55	78—30	75—29	38—24
	96—18	50—21	65—21	61—13	57—23
	80—22	80—24	61—13	65—19	47—36

Tabulawun Awadil tirganil biçētīnbegadun 1931 anṅanidu					
Tirganil	Ṇamṅalt.	Tuksən	Siṅilgən ṅunil	Tigdə	Agdi
1	+				
2	+				
3		+		+	
4					
5		+			
6	+				

1. Gakəllu bumagəjə tirganitikindu dukukallu awadi tirgani biçən. Okallu ərgəçinmə tabulawunma, ləkəkollu nuṅanman klas oldondun, tadu tirganitikindu dukukallu samalkiwa awadi tirgani biçən. Bega mudandun taṅkallu asun tirganil biçəl asun ṅamṅaltar, asun tuksəçil, asun siṅilgəçil (ṅunil) asun tigdəçil, asun agdiçil.

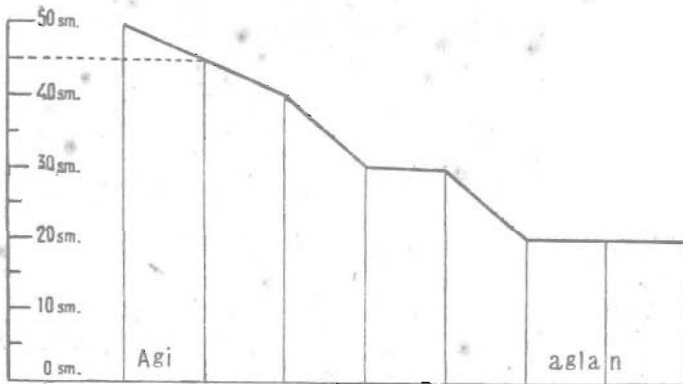
2. Sonkan begadun 11 tirganil biçəl siṅilgəçil, 4 tirganil biçəl tigdəçil, gil biçəl ṅamṅaltar. Ekumal tirganil asunzi kətətmər gilduk biçəl sonkandu?

3. Sonkandu biçəl 5 tirganil tigdəçil, muçundu biçəl 3 tirganilzi kətətmər, irkindu biçəl muçunduk 2 tirganilzi ugitmər, hunmindu biçəl sonkanduk 4 tirganilzi kətətmər. Asun tigdəçil tirganil biçəl 4 begaldun upkaçitin?

4. Tulila bisi kətə siṅilgən (imanna), imanna suṅtan urədu 60 sm, dəttu 15 sm-zi ugitmər, aglandu 15 sm-zi dəttuk ugitmər. Asun sm. siṅilgən suṅtan aglandu? (Eda aglandu upkattuk ugitmər)?

5. Darkallu siṅilgən suṅtawan agidu, aglandu, biradu. Idu upkattuk arbatmarit, asunzi arbatmarit?

6. Dukkallu bira zəkəwən,, darizakallu mot begatikindu zəkə diramman, dukuzakallu asun sm. diramin.

7. Gakəllu ɲinnukarwə, okallu nuɲardutin decim., surukəllu tulila, ilkallu ulbuli umukər agidu (mosadu) gil aglandu, sigdiləldusun bigin 1.. Darkallu siɲilgən suntawan, zənçakallu asun dm.. Klastula muçumi, igirakallu klas oldoksodun ərgəçinmə ziagrammawa. Asunzi sm. agidu siɲilgən suɲtan suɲtatmar?

8. Ɲəɲɲə bira arbaɲnarən. Surukəllu bira zapkalan. Okallu samalkiwa, sazəkəllu tirganitikindu asunzi sm. bira arbazaran, taduk bega mudandun okallu ziagrammaja „bira arbaɲnarən“.

9. I muçun begadun mu suɲtan zapka dagadun biçən 65 sm. 15 muçundu suɲtan oçan 5 sm. Asuna sm. bira arbaçan 15 tirganildu?

10.	24 + 15 - 7	95 - 63 - 18	69 - 17 - 19
	48 + 12 - 5	84 - 46 - 29	78 - 30 - 26
	53 + 27 - 9	75 - 19 - 36	91 - 31 - 43
	64 + 17 - 7	61 - 13 - 39	94 - 28 - 32
	60 + 23 - 8	84 - 20 - 35	75 - 34 - 15

11.	83 - 17 - 56	39 + 26 + 17 - 45	18 + 36 + 15 - 46
	96 - 18 - 49	48 + 37 - 56 + 34	93 - 64 + 12 + 18
	80 - 22 - 34	96 - 58 + 47 - 36	54 - 28 + 49 - 34
	90 - 14 - 28	85 - 46 + 37 - 28	85 + 15 - 64 + 10
	70 - 33 - 29	57 + 47 - 36 + 25	73 - 42 + 24 - 36

1. Kooperatiwdula ələkəs əməwçətin 35 kulilwa burdukwa, gewçətin əməwçətin 45 kulilzi kətətmərwə. Bulləkətin, abulla 12 kulil burduk. Adiwa kulilwa burdukwa əməwkə upkattu ələkidən?

2. Kooperatiwdula ələkəs əməwçətini 25 irəksələ, 30 oror osalatin, gewçətini əməwçətini 20 irəksələ, 20 oror osalatin, 80 metala. Tıñariña əməwçətini tarwawə, upkattu ələkiçən. Ər anñanidu əwənkildu əbulla 15 irəksələ, 20 oror osalatin. Kooperatiw prawlenijan oçan goçiptija smetaja 40 irəksələzi, 30 oror osalətin, 10 metalzi kətətmərit ər anñaniduk smetaduk. Tañkallu adija irəksələ, adija oror osalatin, adija metala dukuçal tar smetadu.

Ədu dukuwçal 5 ojoltoł rublil, kopejkal; zəgıñizitin plus. Hawkəl nuñarwatin. Nonon hawkəl anñulwa tañulwa, oziñan zanduk hələkə, ədu 30, 0-wa dukukal anñul tañul hərgidədutin, zañiwi 3 dukukal zañil kopejkal ugidədutin, taduk hawkəl tariñtajwi, ədu oziñan 10, 0-wa dukukal zañiwi hərgidədutin, 1 dukukal rublil ugidədutin, taduk hawkəl tariñtajwi, ədu oziñan 26, 6 dukukal anñul rublil hərgidədutin, 2 dukukal zañil rublil ugidədutin, taduk hawkəl zərə tariñtajwi, asun oriwan dukukal hərgidədutin. Ədu oçan 56 rubl. 00 kopejkal.

1	3
	1 rub. 15 kop.
	8 " 18 "
+	12 " 26 "
	18 " 27 "
	16 " 15 "
	<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>
	56 rub. 00 kop.

3. Dukukal dakuwunduwi, taduk tañkal, nonon dukuwunduwi, taduk tañkit.

15 rub. 28 kop.	14 rub. 31 kop.
3 " 12 "	12 " 16 "
+ 14 " 16 "	+ 7 " 8 "
18 " 10 "	27 " 11 "
14 " 16 "	19 " 21 "
<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>	<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>

4. 23 rub. 21 kop.	29 rub. 14 kop.
7 " 2 "	18 " 29 "
+ 16 " 12 "	+ 4 " 7 "
17 " 14 "	16 " 87 "
3 " 26 "	5 " 2 "
<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>	<hr style="width: 50%; margin: 0 auto;"/>

5.	8 rub. 16 kop.	25 rub. 14 kop.	
	14 " 12 "	12 " 18 "	
	22 " 18 "	19 " 1 "	
+	13 " 25 "	+ 4 " 39 "	
	10 " 00 "	16 " 16 "	
	11 " 25 "	18 " 9 "	
<hr/>		<hr/>	
6.	36 rub. 29 kop.	16 rub. 14 kop.	
	11 " 21 "	21 " 31 "	
	18 " 5 "	+ 34 " 52 "	
+	16 " 17 "	+ 9 " 41 "	
	3 " 8 "	16 " 14 "	
	5 " 10 "	4 " 11 "	
<hr/>		<hr/>	
	22 rub. 12 kop.	34 rub. 13 kop.	
	2 " 31 "	17 " 81 "	
	17 " 31 "	+ 4 " 10 "	
+	10 " 36 "	+ 13 " 23 "	
	6 " 75 "	21 " 10 "	
	15 " 25 "	2 " 86 "	
<hr/>		<hr/>	
7.	16 rub. 14 kop.	26 rub. 51 kop.	
	4 " 38 "	11 " 13 "	
	23 " 16 "	10 " 20 "	
+	8 " 9 "	+ 6 " 16 "	
	11 " 21 "	13 " 5 "	
	7 " 6 "	14 " 11 "	
	13 " 14 "	2 " 3 "	
<hr/>		<hr/>	
	17 rub. 12 kop.	10 rub. 15 kop.	
	3 " 50 "	1 " 25 "	
	25 " 11 "	30 " 10 "	
+	14 " 8 "	+ 15 " 31 "	
	26 " 34 "	6 " 9 "	
	5 " 2 "	7 " 6 "	
	11 " 18 "	10 " 14 "	
<hr/>		<hr/>	
8.	22 rub. 11 kop.	35 rub. 20 kop.	
	18 " 15 "	12 " 9 "	
	14 " 23 "	6 " 12 "	
+	12 " 7 "	+ 14 " 28 "	
	5 " 10 "	21 " 5 "	
	24 " 43 "	16 " 18 "	
	10 " 15 "	2 " 25 "	
<hr/>		<hr/>	

31/X 1929 TAŦIWUN Lurzawul Putugir				
Nº	Asun	Ekur	Rub.	K.
1	4 m.	Torga .	4	—
2	1	Dukuwun	—	5
3	2	Dukuŋkil	—	6
4	1	Milə . .	—	15
5	1	Awuptin	—	70
Upkat . .			4	96

1/X 1929 TAŦIWUN Moŋo Buqoçar				
Nº	Asun	Ekur	R.	K.
1	48 klg.	Burduka .	12	—
2	9 klg.	Imuksə . .	36	—
3	1	Pəktirəwun	18	—
4	2 klg.	Poruk . .	6	—
5	1	Awun . .	4	—
6	1	Kokollol .	2	—
Upkat . .				

6/I 1930 TAŦIWUN Wasilij Bajagir				
Nº	Asun	Ekur	Rub.	K.
1	3 m.	Suknə .	36	—
2	10 m.	Torga .	10	—
3	1	Sun . .	18	—
4	2	Awur .	10	—
5	2	Awuptir	2	—
6	1	Kokollol	2	—
Upkat . .				

Içatkəllu ələkəsıptiwə taŋiwunma, tədu hərgilə taŋna asunma upkatwa, gewa, iliwatin su dukukallu mənŋılduwər dukuwurduwar, taŋkallu asun oziŋan, tar taŋuwa dukukallu hərgilə.

9. Içatkəllu tatkit taŋiwurwa, taŋkallu taŋiŋkit tar taŋiwurwa.

10. Zaldakallu (Bakakallu) mənəkər taŋiwura.

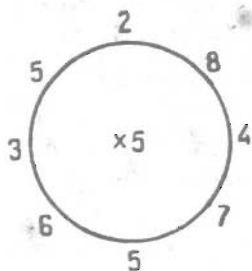
11. Zulawi əməksə, taŋkallu sunŋil kooperatiwisun taŋiwurwan.

12. Ukok Momol garən kooperatiwduk 32 klg. burdu-kwa, tamantin 6 rubl.; 8 klg. imuksəwə, tamanin 24 rubl.; 2 awurwa tamantin 10 rubl.; 2 kəkollolwo, tamantin 4 rubl. Dukukallu taŋiwunma, təduk taŋkallu asuna nuŋan tamaran upkattulin.

3. КЭТЭҢИҢ 10, 5

1. 8×10 6×10 10×9 10×5 7×10
 3×10 7×10 10×8 10×4 3×10
 4×10 8×10 10×7 10×3 5×10
 5×10 9×10 10×6 10×2 8×10

2. 2×5 6×5 4×5 $2 \times 5 + 5$
 3×5 7×5 8×5 $5 \times 5 + 5$
 4×5 8×5 6×5 $7 \times 5 + 7$
 5×5 9×5 9×5 $6 \times 5 + 5$

3. Тэгэнттикүндү тэгэтчэрә 2 күңакар, класту биси 10 тэгэнткүл. Оки күңакар биси класту?

4. Би бисим 8 анһаниңи, аминми тунһара сағдарам миндук. Адиңи аминми?

$$8 \times 5 =$$

5. Урикитту биңәл 6 зул, зүтикин намаңан 10 орорду. Оки орор намауңал биңәл?

6. Минһидүк урикиттүкиү таткиттүла 9 км., синһидүк урикиттүкис таткиттүла тунһара горотмор. Асун $\frac{1}{2}$ км. синһидүк урикиттүкис таткиттүла?

7. Дуһнәду илңал 10 тәрил инмәкүл. Ади инмәкүл илңал упкаңитин?

8. Асун кәпәйкәл 8 зәнкәпәйкәңилдү мәһүрдү? Асун кәпәйкәл 7 тунһакәпәйкәңилдү мәһүрдү?

9. Әүәнкү гәрән роңтаду 7 маркәлүә зәтәлзи күп., 5 маркәлүә тунһатәлзи күп. Асунма нуһан тамаран упкәттүлин?

10. $(3 \times 5) + (5 \times 5)$ $(6 \times 10) - (4 \times 5)$ $6 \times 10 - 23$
 $(4 \times 5) + (3 \times 10)$ $(8 \times 10) - (7 \times 5)$ $8 \times 10 - 45$
 $(5 \times 5) + (6 \times 10)$ $(5 \times 10) - (5 - 5)$ $9 \times 10 - 62$

11. $(7 \times 10) - (3 \times 5)$ $(3 \times 5) + (6 \times 5)$ $3 \times 5 + 42$
 $(4 \times 5) + (9 \times 5)$ $(4 \times 10) - (6 \times 5)$ $6 \times 5 + 31$
 $(6 \times 10) - (8 \times 5)$ $(5 \times 5) + (3 \times 5)$ $8 \times 5 + 24$

1. Internat tattilin zəpiwkił tirganitikiñdu 4 klg. krupawa, 2 klg. imuksəwə 4 klg. ulləwə, tañkallu asunma klg. zəp-tiləwə nuñartin zəpiwkił zallədu upkatwan. Zallə gərbiçi-wuwki „dekadat“. Taduk okallu smetaja adiwa, nadə up-katwan dekadadu upkattu ələkidən.

2. 10 tattilwa ullidəwi nadə begadu 4 kulil burduk, 1 kul krupa, 5 klg. imuksə, 22 klg. ullə, 10 klg. sahar, 1 klg. çaj.

Tamartin: 1 kul burduk 5 rubl. 1 klg. imuksə 2 rubl.
 1 kul krupa 15 „ 1 klg. ullə 1 rubl.
 1 klg. sahar 1 rubl.
 1 klg. çaj 16 rubl.

Okallu smetawa, adiwa nadə upkatwan 5 begaldu, up-kattu ələkidən.

25/VI 31 anğ.				
SMETA				
Ekurwa nadə gruppədu 3 begaldu VII—IX 1931 anğ.				
№	Adi	Ekur	Umukən tamanin	Upkat tamanin
1	90	Dukuwur	5 kop.	4 r. 50 k.
2	45	Dukuñkil	3 „	1 35 „
3	30	Təsiwur	2 „	— 60 „
4	75	Diramil bumagəl	10 „	1 75 „
		Upkaçitin

3. Begadu umukən gruppə manawzaran 30 dukuwurwa, 15 dukuñkilwa, 10 təsiwurwə, 25 diramila bumagəlwə. Tattil oçal smetawa 3 begaldu. Tañkallu asun upkat tamantin.

4. Sakəllu adiwa dukuñkilwa, adiwa təsiwurwə, adiwa dukuwurwa, adiwa diramilwa bumagəlwə manaran sunñi grup-pəsun begadu, sakəllu tamarwatin. Okallu smetawa adiwa nadə upkatwan, 5 begaldu upkattu ələkidən.

5. Tatkit awdudun biçəl 5 adilil. Nəñnə tattil hawalçal omaktalwa adililwa, zuga adiltin ora tunğara ələkəsiptilduk kətətmər. Adi adilil biçəl upkaçitin zuga?

6. Sakəllu eja nadə (ewka) umukəndu anğanidu sunñi tatkiçisun tawitkittun, upkat tattil hawaldatin, taduk okallu anğaniptija smetaja.

7. Sakəllu eja nadə (ewka) umukəndu anjanidu sunji tatkiçisun ullikittun upkat tattil hawaldatin, taduk okallu anjaniptija smetaja.

Wedomost-smeta tamadawər tatkit hawamnildu Muçun begalin 1931 an.				
№	Oki	Nil	Rub.	Kop.
1	1	Tatkit nuçunən	60	—
2	3	Tatigamnil (30 r. umuk.)	90	—
3	1	Zəptiləwə ozari	15	—
4	1	Hawamni	15	—
Upkat

8. Tattil saçal asuna tamawkil tatkit hawamnitikindun begawa hawalnalın, nuçartin ocal begadija smetaja. Tanjallu asunma tamawkil upkattu begadu.

9. Sakəllu asunma tamawki tatkiçisun hawamnitikindun begawa hawalnalın, taduk dukukallu ərgəçinə begadija smetaja. Tanjallu asuna tamawkil upkattu begadu.

1. Tanjittu ələkəs biçəl 25 dukuwur (kinigəl), ələkəsip-tidu anjanidu nan uñçəl 10 dukuwurwa, gedu anjanidu uñçəl ələkəsiptiduk tunjara kətətmər. Adi dukuwur tanjittu tikiñ?

2. Tanjittu ələkəsip-tidu begadu tanjaçal dukuwurwa 5 bəjəl, gedu begadu tanjaçal digirə kətətmərit, ilidutin begadu tanjaçal geduk begaduk tunjara kətətmərit. Oki bəjəl tanjaçal ilidutin begadu? Okallu ziagrammaja „tanjaril tanjittu“.

3. Tanjittula əməwrə 75 huñtutikirwə dukuwurwa, nuçarduktin 10 dukuwur kooperacija zarin dukuwçal, 15 bəju-mətkit zarin dukuwçal, gil upkat politika zarin dukuwçal. Adi dukuwur politika zarin dukuwçal.

4. Tatkit suglandun tattil guñçətin 10-talzi kop. upkat budətin, omaktəlwa dukuwurwa gadawər hulama onjan zarin. Tattil burə məñurwə. Tar məñurduliwər nuçartin garə kooperasiwdu 4 dukuwurwa. Umukən tamanin 5 kop., ge tamanin tunjara kətətmər, ilitin tamanin 15-zi kop. geduk ugitmər, digitin tamanin iliduktin tunjara kətətmər. Oki tattil bure məñurwə.

5. Ñənəkəllu taŋkittula, sakəllu taŋkit hawawan, boritkallu ilandu gruppədu taŋ zarin.

Awadil dukuwur taŋkittu					
Politika zarin	Kooperacija zarin	Kolhozil zarin	Bəjumətkit zarin	Ulguril	Tatiwur
.....

Ələkəsipti gruppə .sagin adi, awadil dukuwur bisi taŋakittu; muçumi, ogin tabulawuna, ər tabulawunnaçin, dukugin tadi dukuwur, taduk ogin ziagrammaja „awadil dukuwur“.

Ge gruppə sagin oki bəjətkər, oki asatkar, oki bəjəl, oki asal taŋzaçal begadu; muçumi klastula, ogin tabulawuna, taduk ziagrammaja „nil; oki taŋzaril biçəl taŋkittu“.

İlitin gruppə sagin adija dukuwura unzəçətin taŋkittula begatikindü tinarına; muçumi klastula dukugin tabulawuna, taduk ziagrammaja „dukuwur əməntin anğanidun“.

4. KƏTƏŪJIN 2, 4, 8

$$\begin{array}{llll}
 1. & 2 \times 3 & 2 \times 11 & 16 \times 2 & (2 \times 2) + (5 \times 2) \\
 & 2 \times 4 & 2 \times 12 & 17 \times 2 & 2 \times 4 \\
 & 2 \times 5 & 2 \times 14 & 19 \times 2 & (3 \times 2) + (3 \times 2) \\
 & 2 \times 7 & 2 \times 13 & 14 \times 2 & 3 \times 4 \\
 & 2 \times 9 & 2 \times 15 & 13 \times 2 & (4 \times 2) + (4 \times 2) \\
 & 2 \times 6 & 2 \times 18 & 18 \times 2 & 4 \times 4 \\
 & 2 \times 8 & 2 \times 19 & 15 \times 2 & (6 \times 2) + (9 \times 2)
 \end{array}$$

$$\begin{array}{llll}
 2. & 2 \times 4 & 9 \times 4 & (10 \times 2) + (10 \times 2) & 10 \times 4 \\
 & 3 \times 4 & 8 \times 4 & (11 \times 2) + (11 \times 2) & 11 \times 4 \\
 & 4 \times 4 & 4 \times 4 & (12 \times 2) + (12 \times 2) & 12 \times 4 \\
 & 5 \times 4 & 5 \times 4 & (13 \times 2) + (13 \times 2) & 13 \times 4 \\
 & 6 \times 4 & 7 \times 4 & (14 \times 2) + (14 \times 2) & 14 \times 4 \\
 & 7 \times 4 & 6 \times 4 & (15 \times 2) + (15 \times 2) & 15 \times 4
 \end{array}$$

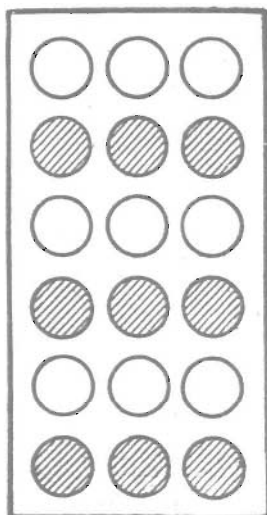
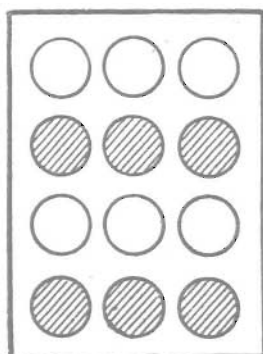
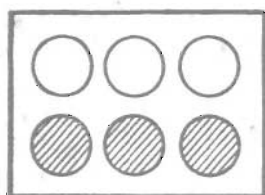
$$\begin{array}{llll}
 3. & (7 \times 4) + 5 & 9 \times 4 - 6 & (8 \times 2) + (7 \times 4) \\
 & (6 \times 4) + 6 & 8 \times 4 - 2 & (6 \times 2) + (6 \times 4) \\
 & (8 \times 4) + 8 & 6 \times 4 - 4 & (4 \times 2) + (4 \times 4) \\
 & (5 \times 4) + 5 & 5 \times 4 - 5 & (7 \times 2) + (7 \times 4) \\
 & (4 \times 4) + 4 & 7 \times 4 - 8 & (5 \times 2) + (5 \times 4)
 \end{array}$$

$$4. \begin{aligned} &(2 \times 2) + (2 \times 2) + (2 \times 2) + (2 \times 2) \\ &(2 \times 4) + (2 \times 4) \\ &2 \times 8 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} &(5 \times 2) + (5 \times 2) + (5 \times 2) + (5 \times 2) \\ &(5 \times 4) + (5 \times 4) \\ &5 \times 8 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} &(6 \times 2) + (6 \times 2) + (6 \times 2) + (6 \times 2) \\ &(6 \times 4) + (6 \times 4) \\ &6 \times 8 \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} &(7 \times 2) + (7 \times 2) + (7 \times 2) + (7 \times 2) \\ &(7 \times 4) + (7 \times 4) \\ &7 \times 8 \end{aligned}$$

5. Miskəllu bumagəduk 40 urəçilwə toqollowo. Nəkəllu diginmənzı zurə, digirə, zəpkura, təjkəllu asun oziqan, təduk tətəkəllu, nəzəmi zunnənzı, diginmənzı, zəpkunmənzı, ədu dukuwçagaçın.

9×2

2×4

2×8

8×2

3×4

3×8

7×2

4×4

4×8

6×2

5×4

5×8

6. Kətənikəllu upkat tañulwa zurə, digirə, zapkura asun oriwan dukukallu tañul çagidadutin.

7. 4×8	8×4	5×2	$(2 \times 8) - 10$
4×2	8×8	6×8	$(6 \times 8) + 10$
4×4	8×3	7×4	$(7 \times 8) - 16$
4×5	8×7	9×2	$(8 \times 8) + 14$
4×8	8×9	9×8	$(7 \times 8) - 26$
4×10	8×5	9×4	$(4 \times 8) + 16$

8. $90 - (6 \times 8)$	$10 + (6 \times 4)$	$(2 \times 4) + (2 \times 8)$
$75 - (5 \times 8)$	$13 + (3 \times 4)$	$(5 \times 8) + (3 \times 8)$
$34 - (3 \times 8)$	$15 + (5 \times 4)$	$(4 \times 8) + (5 \times 8)$
$25 - (2 \times 8)$	$18 + (8 \times 4)$	$(7 \times 8) + (4 \times 8)$
$36 - (4 \times 8)$	$17 + (9 \times 4)$	$(2 \times 8) + (8 \times 8)$

9. Ələkəsıptıdu tırғанıdu bı wam 2 ulukılwə, aminmi warəñ digirə kətətmərwə. Okiwa ulukılwə bu warəw zuktə?

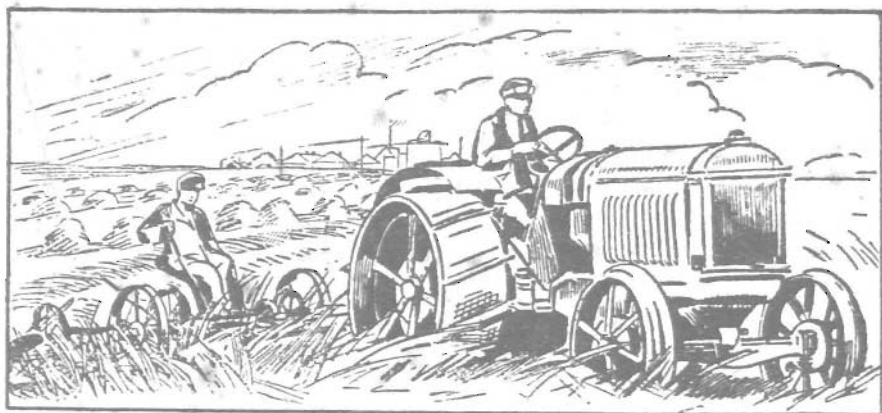
10. Zallədu bu tatçaraw digilləwə digitəlzi çasil, digilləwə tunğatalzi çasil. Asunma çasilwa bu tatçaraw zallədu, dərümkiçəsəmi zulləwə?

11. Tıñarıña tatkit suglandulan əməçəl 12 əwənkil; ər anğanıdun əməərə digirə kətətmər. Asunzi əwənkilzi kətətmər biçəl ər anğanıdun suglandu?

12. Tatkit zun gugdan bisin 6 m. Gorottu zu gugdan zapkura kətətmər. Asun m. tər zun gugdan?

13. Əwədi tatkit gruppəduñ bisi 10 tattil, gorottu tatkit gruppəduñ tattil digirə kətətmər. Oki tattil gorotıjıdu gruppədu?

1. Ələkəsıptıdu anğanıdu munğıdu rajonduwun biçəl 6 umunupkiçil (artelil) 3 kommunal. Ər anğanıdun umunupkiçil ora digirə kətətmər, kommunal zurə kətətmər. Asunzi umunupkiçilzi, kommunalzi upkaçıtın ora kətətmər ələkəsıptıduk anğanıduk?

2. Umunupkittu əwənkil hogzawkil (kosizawkil) oroktowo litowkalzi, kolhostu hogzawkil hogzarit maşinat. Umukən bəje tirganidu hogiwki 4 kopnalwa oroktowo, masina hogzawki zapkura kətətmərwə. Asunzi kətətmərwə hogziyan maşina zullədu?

3. Kolhos hawalzaril hogiwkil oroktowo gukçannal, hawaliwkil 4 brigadəl, ələkəsipti brigadə hogran 10 kopnalwa, ge brigadə hogran zürə kətətmərwə, ilitin brigadə hogran geduk zanzi kətətmərwə, digitin brigadə hogran geduk zürə kətətmərwə. Kolhos suglandun iliwçatin, brigadətikin 30 kopnalwa hogran, ər norma bisin, nil normaduk kətətməryə hogziyan, tarildu buziyətini premijawa 4 kop. kopnatikinduli. Ekuma brigadə kətətmərwə hawalçan, asuna nuşan garən premijawa?

4. Kolhostu bisin ikit. Tar ikittu asal 2 brigadəl hawalzara gukçannal. Umukən brigadə içən 24 irəksəlwə, ge içən zürə kətətmərwə. Ekuma brigadə kətətmərwə hawalçan asunzi kətətmərwə içən suptiwzari brigadə?

5. Kolhos ullikittun asal 2 brigadəltin hawalzara gukçannal. Umukən brigadə begadu ullirən 30 untalwa, 12 kumalarwa, 15 innəkilwə, 30 awurwa, ge gruppə ullirən 22 untalwa, kumalarwa zürə kətətmərwə, innəkilwə 10-zi kətətmərwə, awura 5-t ugitmərwə. Sakəllu adiwə hawallan brigadətikin upkatwan, ekuma brigadə kətətmərwə hawalçan?

6. Tınariya kolhos buçən kooperatiwdu 10 tisiçalwa ulukilwə, 5 amakaksalwa, 15 sulakilwə, 40 zələkilwə, 7 zukurwa, Ər anşanidu kolhostula içəl şan 16 şul, əsitkən kolhos burən kooperatiwdu ulukilwə digirə kətətmərwə, amakaksalwa tınşara kətətmərwə, sulakilwa tınşat kətətmərwə. Tanşallu adiwə burən kolhos kooperatiwdu ər anşanidu, taduk okallu tabulawuna „oki bəşinjələ kolhos buçən kooperatiwdu zürdu anşanildu“.

Anjanil	Oki bəjiŋələ irəksələtin				
	Ulukil	Amakal	Sulakil	ʒələkil	ʒukur
Tiŋariŋa .	10 tis.	5	15	40	7
Ər anjan

taduk okallu ziagrammaja, nuŋandun tiŋariptilwa taŋulwa dəwəkəllu ɟulamat, ər anjaniptilwa taŋulwa dəwəkəllu hulamat.

7. Ijənəkəllu kolhostula, sakəllu kolhos hawawən. Boritkallu tunŋadu brigadəldu tar ʒarin.

Ələkəsipti brigadə sagin awadila hawalā hawaliwkil (owkil) kolhostu. Oki oror ətəjəmnil (tigiçimnil), oki bəjusimnil, oki ollomoçimnil, oki tawiçimnil. On boritta asadiwa hawawa. Klastula muçumi ogin ziagrammaja „kolhos hawalin“.

Ge brigadə sagin kolhos səsinmən: oki sirul, oki ɟamil, oki aktakil, oki əŋnəkər. Taduk sagin okija ororo wawkil kolhostu anjanitikindu, oki əŋnəkər baldira tiŋariŋa, adiwa ukumniwa buwki umukən ɟami tirganidu. Tatkitula muçumi, ogin ziagrammaja „kolhos səsinin“. Sami adiwa ukumniwa buwki umukən ɟami hərəkə bizəridu əwənkidu, urəmkəçigin adit kətətmər buwki kolhos ɟamin.

İlitin brigadə sagin asundu rubl. bəjiŋəl irəksələwətin asundu rubl. ollolwo, asundu rubl. huŋtulwə kolhos buçən tiŋariŋa kooperatiwdu. Tatkitula muçumi, ogin ziagrammaja „Bəjiŋəl, ollol buwçəl kooperatiwdu“.

Digitin brigadə sagin asuna tamawki kolhos hawalzərildu hawadulitin. Asuna ətəjəçimnidu, asuna bəjusimnidu, asuna ollomoçimnidu anjanıwa hawalnaldulitin. Muçumi tatkitula, ogin ziagrammaja „hawa tamanin kolhostu“.

Tunŋitin brigadə sagin oki bəjəl, asal tatçara sagdil tatkitutin (likpunktədu). Muçumi tatkitula, ogin ziagrammaja „dukuçil kolhostu“.

Brigadətikindu həgdigun (kusaginin), hawa manawrakın, ulguçəgin upkattu ekunma nuŋanŋin brigadən ɟaçan.

8. Ijənəkəllu ɟan kolhostula, boritkallu ilandu gruppəldu.

Ələkəsipti gruppə sagin, bisikin kolhostu zəpkit. Bisikin zəpkit, sagin oki bəjəl (iləl) zəwzəwkil tirganidu. Asuna gawkil tirganiwa zəplilələ umukənduk bəjəduk. Adira zəpiwkil tirganidu. Idu ajatmar zəwzəmi zudu-gu, kolhos zəpkittən-ŋu.

Ge gruppə sagin, bisikin kolhos awkitin (baun), adira awuwkil kolhos çlesalin tar awkittun begadu. Oki bəjəl (iləl) awzawkil zallədu. Eda nadə awkittu upkat awdatin?

Ilitin gruppə sagin, bisikin kolhostu təttil təsikittin (sil-kikittin), luçadit gərbiçi „praçesnaja“. Adira silkiwkil kolhos çlesalin mənñilwər təttilwər bəgadu. Adiwa miləlwə manaw-kil tar silkittun begadu. Oki asal hawalzawkil tar silkittun. Idu silkiwkil əwənkil mənñilwər təttilwər urədu. Kolhostu, əsikin birə təttil təsikittin (sil-kikittin), sakəllu okin olzinqatin nuqanman. Eda nadə silkikit bidən?

9. Kolhos zəpkittun tirganitikindu zəwzəwkil 12 bəjəl (iləl), umukən bəjə tamawki tirganiptili zəptiləli 8 kop. Asuna tamawkil zəptiləliwər tirganidu upkat?

10. Umukən asi silkizawki tirganidu 10 klg. tətigəlwə. Kolhosnidu silkikittu silkizara 4 asal. Asuna klg. tətigələ nuqartin silkizawkil zullədu?

11. 6/VII biwki kooperacija tirganin. Ər tirganidun kolhos prawlenijan ərirən suglandula upkat kolhogirwa, tədük hərəkə bizərilwə əwənkilwə ulguçəndəwər on kooperacija bələzəwki kolhosilwa owdawər. Suglandula əmərə 24 hərəkə bizəril, kolhogir digirə kətətmər. Oki kolhogir biçəl suglandu?

5. KƏTƏŶIN 3, 6, 9

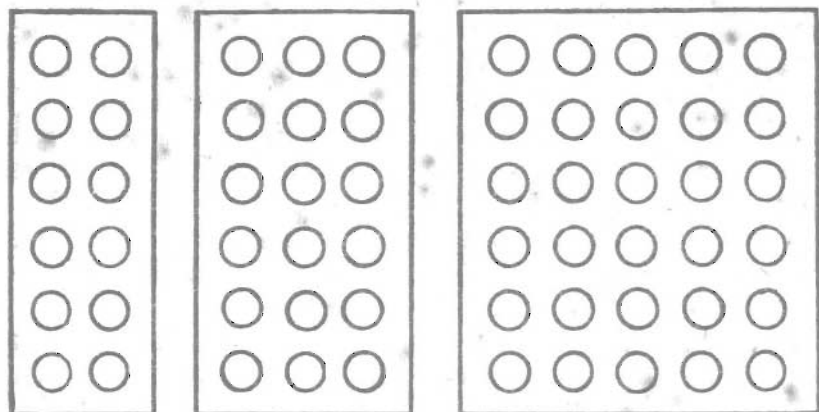
1. 2×3	6×3	3×4	5×3	10×3
3×3	7×3	4×3	3×2	3×10
4×3	8×3	8×3	3×5	6×3
5×3	9×3	3×8	5×3	7×6

2. $3 \times 7 + 21$	$9 \times 3 - 14$	$45 - (5 \times 3)$	11×3
$7 \times 4 + 28$	$7 \times 3 - 12$	$54 - (6 \times 3)$	12×3
$5 \times 3 + 25$	$6 \times 3 - 10$	$62 - (9 \times 3)$	13×3
$8 \times 2 + 24$	$5 \times 3 - 13$	$71 - (10 \times 3)$	14×3

3. Okoskadu bisi 3 steklol, adi steklol 6 okoskaldu?

4. Sakəllu adi steklol bisi tatkit okoskatikindu, tədük taŋkallu oki steklol bisi upkat okoskaldu.

5. $(2 \times 3) + (2 \times 3)$	$(5 \times 3) + (5 \times 3)$	$(8 \times 3) + (8 \times 3)$
2×6	5×6	8×6
$(3 \times 3) + (3 \times 3)$	$(6 \times 3) + (6 \times 3)$	$(9 \times 3) + (9 \times 3)$
3×6	6×6	9×6
$(4 \times 3) + (4 \times 3)$	$(7 \times 3) + (7 \times 3)$	$(10 \times 3) + (10 \times 3)$
4×6	7×9	10×6

6. Gakëllu 30 toŋollolwo nākëllu nuŋarwatin nuŋun-mənzi ələkəs ilara, tadék digirə tadék tunjara. Asun oziŋan?

7. 2×6	5×6	6×5	$(3 \times 6) + (6 \times 3)$
6×2	6×6	5×6	$(2 \times 6) + (6 \times 2)$
3×6	7×6	8×6	$(4 \times 6) + (6 \times 4)$
6×3	8×6	6×8	$(5 \times 6) + (6 \times 5)$
3×6	9×6	10×6	$(8 \times 6) + (6 \times 8)$
6×4	10×6	6×10	$(6 \times 6) + (6 \times 6)$

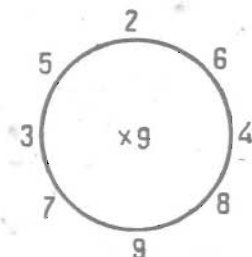
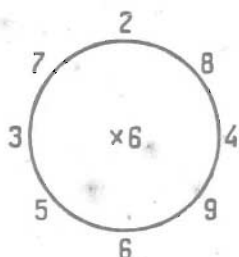
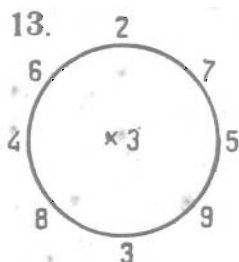
8. Umukən murin iruçan tirganidu 3 iruwurwa molwa. Adiwa iruwurwa irumçal 6 murir?

9. Tatigamni gimnastikaja tattawi, iliwçan digitəlzi tattilzi nuŋunzi daranmalçal; oki tattil biçəl upkaçitin?

10. $(3 \times 3) + (3 \times 3) + (3 \times 3)$	$(6 \times 3) + (6 \times 3) + (6 \times 3)$
3×9	6×9
$(4 \times 3) + (4 \times 3) + (4 \times 3)$	$(7 \times 3) + (7 \times 3) + (7 \times 3)$
4×9	7×9
$(5 \times 3) + (5 \times 3) + (5 \times 3)$	$(8 \times 3) + (8 \times 3) + (8 \times 3)$
5×9	8×9

11. 2×9	3×9	5×9	$(3 \times 9) - 6$	$36 - (2 \times 8)$
9×2	4×9	9×5	$(9 \times 4) + 4$	$48 - (2 \times 9)$
3×9	5×9	6×9	$(5 \times 9) + 5$	$47 - (3 \times 9)$
9×3	6×9	9×6	$(6 \times 9) - 4$	$66 - (4 \times 9)$
4×9	7×9	8×9	$(9 \times 7) - 3$	$85 - (9 \times 5)$
9×4	8×9	9×8	$(8 \times 9) + 8$	$90 - (9 \times 8)$

$$\begin{array}{lll}
 12. (3 \times 6) + (3 \times 9) & 98 - (8 \times 9) & (5 \times 6) - (5 \times 5) \\
 (5 \times 9) - (4 \times 5) & 85 - (9 \times 9) & (9 \times 4) + (4 \times 9) \\
 (4 \times 6) + (2 \times 9) & 71 - (8 \times 6) & (9 \times 9) - (6 \times 9) \\
 (7 \times 9) - (3 \times 9) & 64 - (7 \times 6) & (7 \times 9) + (8 \times 2)
 \end{array}$$

14. 1 klg. ziktəlduli kooperatiw buwki 9 kop. Asi əməwrən kooperatiwdula 8 klg. ziktəlwə. Asunma tamaran kooperatiw ziktəldulin?

Darınqat upkat diginonqaçil ojolwotin.

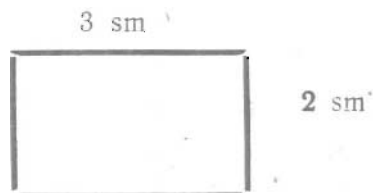
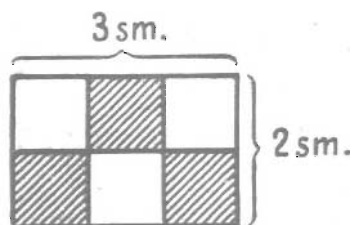
1. Kwadrat 1 sm. oldoçi gərbiçiwuwki kwadratıçı santimetir.

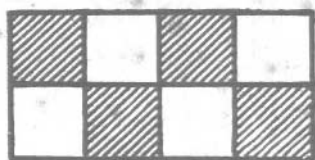
2. Oņokollu kwadratıçıja santimetrija.

Kw. sm.

3. Ər diginonqaçıdu bisi 6 kw. sm. Ədu bisin ge diginonqaçı 2 oldorin 2 sm., 2 oldorin 3 sm. On saziņasun asun

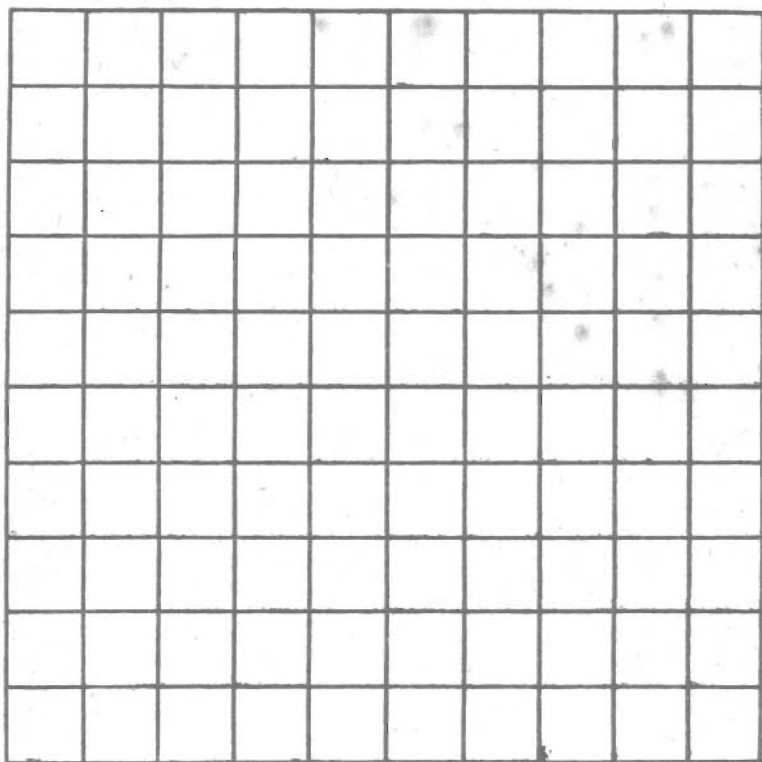

kw. sm. bisi ər diginonqaçıdu? Gakəllu ilanma zurə, nönimman kətənkəllu albındun. Oziņan 6 kw. sm.

4. Taṅkallu asun kw. sm. ər diginonṅaḅidu. Taṅkallu asun kw. sm. biṣiṅṅn diginonṅaḅidu, albinin 4 sm., ṅonimin 6 sm. Taṅkallu asun kw. sm. biṣiṅṅn diginonṅaḅidu, albinin 5 sm. ṅonimin 9 sm.

5. Igirakallu diginonṅaḅija, 30 kw. sm.

1 kw. dm.

6. Igirakallu dukuwurduwar kwadratiḅija decimetrija, taṅkallu asun kw. sm. nuṅandun?

7. Kwadrat 1 m. oldoḅi gərbiḅiwuwki kwadratiḅi metri (kw. m.).

Upkal kw. daril gaṅnore, darittawi dunnəwə, oldoksolwo, huṅtulwə diginonṅaḅilwa oḅolwotin.

Diginonçaçidu bisikin 40 sm., guniñnərə ər diginonçaçi 40 kw. sm.

Sadawər asun kw. daril bisi diginonçaçidu, dariwkil umukənzi darit albinman, ɣonimman, taduk kətəɣiwkil ərilwə taɣulwa, owki umukən kw. dar (taɣu).

8. Klas dunnə ɣonimin 8 m., albinin 5 m. Asun kw. m. klas dunnən?

9. Darkallu metrit klassun ɣonimman, klassun albinman. Taɣkallu asun kw. m. klassun dunnən?

10. Darkallu metrit tatkitsun ɣonimman, tatkitsun albinman, surukəllu tulila tar ɣarin. Taɣkallu asun kw. m. tatkitsun dunnən?

11. Surukəllu tulila, darkallu metrit kooperatiw zun ɣonimman, kooperatiw albinman, taɣkallu asun kw. m. kooperatiw dunnən, taduk igirakallu kooperatiw planman, dukuwurduwar taɣkallu 1 m. santimetranski. (Maştab 1 m = 1 sm.).

12. Tattil olla stengazetawar (oldon dukuwunmar), kamundallə həgdijə bumagəjə, ɣonimin 12 dm. albinin 8 dm. Asuna kw. dm. tar bumagədun?

6. KƏTƏŶIN 7

1. 2×7	6×7	2×7	4×7	6×7
3×7	7×7	7×2	7×4	7×6
4×7	8×7	3×7	5×7	8×7
5×7	9×7	7×3	7×5	6×8

2. $3 \times 7 = 7 \times 3 =$	$9 \times 7 = 7 \times 9 =$	$2 \times 9 = 9 \times 2 =$
$5 \times 7 = 7 \times 5 =$	$6 \times 8 = 8 \times 6 =$	$6 \times 4 = 4 \times 6 =$
$6 \times 7 = 7 \times 6 =$	$4 \times 5 = 5 \times 4 =$	$7 \times 3 = 3 \times 7 =$
$5 \times 6 = 6 \times 5 =$	$6 \times 9 = 9 \times 7 =$	$5 \times 2 = 2 \times 5 =$

3. $6 \times 2 = 2 \times ? =$	$4 \times 7 = 7 \times ? =$	$6 \times 4 = 4 \times ? =$
$8 \times 5 = 5 \times ? =$	$6 \times 3 = 3 \times ? =$	$4 \times 7 = 7 \times ? =$
$7 \times 8 = 8 \times ? =$	$3 \times 8 = 8 \times ? =$	$8 \times 4 = 4 \times ? =$
$9 \times 3 = 3 \times ? =$	$3 \times 9 = 9 \times ? =$	$4 \times 9 = 9 \times ? =$

4. $6 \times 5 = 5 \times ? =$	$7 \times 6 = 6 \times ? =$	$7 \times 9 = 9 \times ? =$
$5 \times 7 = 7 \times ? =$	$6 \times 8 = 8 \times ? =$	$9 \times 6 = 6 \times ? =$
$8 \times 5 = 5 \times ? =$	$4 \times 6 = 6 \times ? =$	$8 \times 7 = 7 \times ? =$
$5 \times 9 = 9 \times ? =$	$5 \times 6 = 6 \times ? =$	$7 \times 6 = 6 \times ? =$

1	2	3	4	5	6	7	8	9
2	4	6	8	10	12	14	16	18
3				15				
4								
5	10	15	20	25	30	35	40	45
6	12	18	24	30	36	42	48	54
7								
8								
9								

Кэтэҥин табулауунин

Okallu mǎnɲilduwǎr dukuwurdubar ǎrgǎçinmǎ kǎtǎɲin tabulawunman okallu hǎgdiwǎ kwadratwa 81 kw, sm. (oldorin 9 sm.). Kǎtǎɲkǎllu zurwǎ taɲulwa umukǎn ugilǎ, ge zǎgijulǎ, asun oriwan dukukallu ugiraril bakaldikittutin.

5. ǎwǎnki ǎmǎwzǎçǎn nadara digitǎlzi molwa. Adiwa molwa nuɲan ǎmǎwrǎn upkatwan?

6. Bǎjǎtkǎn ǎmǎwrǎn 5 ollolwo, aminin ǎmǎwrǎn nadara kǎtǎtmǎrwǎ. Okiwa ǎmǎwrǎn aminin?

1. Dukuwun tamawuwki 7 kop., sǎlǎmǎ dukuɲki 2 kop.

Asuna tamawuwkil 5 dukuwur?

Asuna tamawuwkil 2 dukuwur?

Asuna tamawuwkil 7 sǎlǎmǎl dukuɲkil?

2. Tiɲariɲa tussowet suglandulan ǎmǎçǎl 12 ǎwǎnkil Sagdil ǎtirker guldiçǎtin ǎwǎnkilnun, taril ǎdǎtin sururǎ suglandula. ǎr anɲanidun tussowet samitçan taril ǎtirker (nuɲartin kulakil biçǎl) dilgawatin, suruwkǎçǎn nuɲarwatin gorotki urǎtki. ǎr anɲanidu ǎmǎrǎ suglandula tunɲara kǎtǎtmǎrit ǎwǎnkil. Okit ǎwǎnkilzi tiɲariɲaduk kǎtǎtmǎr ǎmǎrǎ ǎr anɲanidu suglandula.

3. Tussowet suglandun upkat əwənkil iliwçal əwədiwə awkitwa odawər. Upkat əwənkil bullə mənşurwə tar zarin. 3 əwənkil burə 5-təlzi rubl., 5 əwənkil burə 4-təlzi rubl., 3 əwənkil burə 7-təlzi rubl., 3 əwənkil burə 8-təlzi rubl., 10 əwənkil burə 2-təlzi rubl. Oki əwənkil burə mənşurwə, asuna nuşartin burə upkatwan?

4. Tattil bələdəwər tussowettu dukuwçal əwənkildu əməwkəwərwə, taril əmədətin suglandula, sinmattawər omaktala çlesalan tussowet. Ələkəsiptilduk 2 gruppəlduk tattitikin dukuşan 4-təlzi əməwkəwərwə, 3 gruppəlduk tattitikin dukuşan 3-zi kətətmərwə, 4 gruppəlduk tattitikin dukuşan 3 gruppə tattdukin digirə kətətmərwə. Adiwə əməwkəwərwə dukuşan 4 gruppəlduk tattitikin?

5. İjənəkəllu tussowettula, boritkallu digindu brigadəldu:

Ələkəsipti brigadə sagin adi suglar biçəl tınarına, oki əwənkil (bəjəl, asal) biçətin suglantikindu.

Ge brigadə sagin awadila naləgilə tussowet burən bəjə-səldu (kulakildu), samooblozenija bisikin, asunma burən kolhogin, asunma dulugu, zadanı.

İlitin brigadə sagin oki kolhogir bisi rajondun, nuşarduktin oki dulugil, oki zadanil, oki girkutmaril.

Digitin brigadə sagin oki, ekumal seksijal hawalzara. Oki asal, bəjəl hawalzara seksijatikindu. Klastula muçumi brigadətikin ogin tabulawuna, tədük ziagrammaja: 1) „Əwənkil əməntin suglardula“, 2) „Nalogil, samooblozenija“, 3) „Kolhogir rajonduwun“, 4) „Seksijal hawamniltin“. Brigadətikinduk həgdigun ulguçəgin upkattu mənşiwə hawawı.

1. Bazəwə Tura daptudun odawər, Nərbokoduk təmul əjəsiniwkil 21/V 1927 anşanıdun, əməwə Tura daptulan 24/VI. Adillawa əjəniwkil təmul?

2. Ələkəsiptil hawamnıl əməçəl bazəla asalnun, hutəlnun, upkaçitin 54 bəjəl (iləl), nuşarduktin 20 bəjəl, 18 asal. Oki kuşakar?

3. Surukəllu RİK-tula, sakəllu oki bəjəl, oki asal, oki kuşakar bizərə tikin bazədu. Asunzi iləlzi (bəjəlzi) kətətmər ələkəsiptiduk anşanıdük bizərə bazədu tikin?

4. Sakəllu bazə tatkitun oki kuşakar (bəjətəkər, asatkar) tatta anşanıtikindu, tədük okəllu ziagrammaja „Tattil bazə tatkitun“.

Ge gruppə sagin oki, awadil hawalzaril (bəjəl, asal) bisi ajitkittu. Klastula muçumi ogin ziagrammaja „hawalzarilin ajitkit“.

İlitin gruppə sagin awadil ənumukil, (bugləmukil) biçəl, bugləmuktikindu oki bəjəl (iləl) buçəl. Klastula muçumi ogin ziagrammaja. „Ənumukil bukittin“.

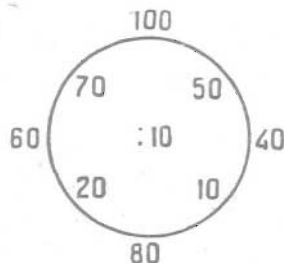
7. BORIÇIN

BORIÇIN 10, 5

$$\begin{array}{cccc}
 1. & 10 : 10 & 60 : 10 & 100 : 10 + 5 & 50 : 10 + 15 \\
 & 20 : 10 & 70 : 10 & 90 : 10 + 7 & 40 : 10 + 14 \\
 & 30 : 10 & 80 : 10 & 80 : 10 + 6 & 30 : 10 + 17 \\
 & 40 : 10 & 90 : 10 & 70 : 10 + 9 & 20 : 10 + 18 \\
 & 50 : 10 & 100 : 10 & 60 : 10 + 5 & 10 : 10 + 19
 \end{array}$$

$$\begin{array}{cccc}
 2. & 30 : x = 3 & 10 : x = 1 & 5 = x : 10 & 3 = x : 10 \\
 & 60 : x = 6 & 70 : x = 7 & 8 = x : 10 & 2 = x : 10 \\
 & 90 : x = 9 & 20 : x = 2 & 6 = x : 10 & 1 = x : 10 \\
 & 40 : x = 4 & 100 : x = 10 & 9 = x : 10 & 7 = x : 10 \\
 & 50 : x = 5 & 70 : x = 8 & 4 = x : 10 & 10 = x : 10
 \end{array}$$

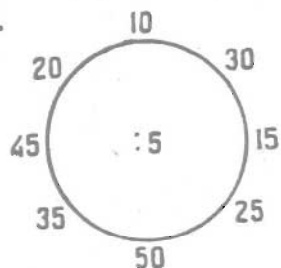
3.

$$\begin{array}{cc}
 4. & 6 : (20 : 10) & 4 + (30 : 10) - 2 \\
 & 8 : (40 : 10) & 5 + (40 : 10) - 4 \\
 & 9 : (30 : 10) & 8 + (50 : 10) - 5 \\
 & 4 : (20 : 10) & 9 + (60 : 10) - 7 \\
 & 6 : (30 : 10) & 7 + (70 : 10) - 3
 \end{array}$$

$$\begin{array}{ccc}
 6. & 5 : 5 & 30 : 5 & 1 = x : 5 \\
 & 10 : 5 & 35 : 5 & 2 = x : 5 \\
 & 15 : 5 & 40 : 5 & 3 = x : 5 \\
 & 20 : 5 & 45 : 5 & 4 = x : 5 \\
 & 25 : 5 & 50 : 5 & 5 = x : 5
 \end{array}$$

5.

$$\begin{array}{ccc}
 7. & 6 = x : 5 & 50 : 5 - 3 & 45 : 5 - 4 \\
 & 8 = x : 5 & 30 : 5 + 8 & 35 : 5 + 9 \\
 & 7 = x : 5 & 45 : 5 - 4 & 20 : 5 - 2 \\
 & 9 = x : 5 & 25 : 5 + 9 & 10 : 5 + 8 \\
 & 10 = x : 5 & 40 : 5 - 4 & 15 : 5 - 2
 \end{array}$$

8. 50 : x = 5	(20 : 5) + (20 : 5)	(25 : 5) + (40 : 5)
35 : x = 7	(20 : 2) + (20 : 10)	(80 : 10) + (30 : 5)
40 : x = 4	(40 : 5) + (40 : 10)	(35 : 5) + (45 : 5)
40 : x = 8	(50 : 5) + (50 : 10)	(70 : 10) - (15 : 5)
20 : x = 2	(30 : 5) + (30 : 10)	(80 : 10) - (30 : 5)
20 : x = 4	(10 : 5) + (10 : 10)	(90 : 10) - (45 : 5)

9. Internattu bizərə 50 tattil, tatti zudun bizərə zarə ugitmər. Oki bəjəl (iləl) bizərə tatti zudun?

10. Kultzazədu hawalzara 25 bəjəl tussowetü hawalzara tunnara ugitmər. Okit bəjəlzi ugitmər hawalzara tussowetü?

11. Tatkitü tatçara 40 bəjətkər, asatkar tunnara ugitmər. Oki tattil tatkitü tatçara upkaçitin?

12. Əwənkil əməwrən 45 nantälwa. Bu internattu 5 binəl-bi boritçaw nantälwa upkattu urəçit. Adiwa bi bum tattitikindu?

13. 5 tattil bələzəçəl kooperatiw hawadun. Hawadulitin kooperatiw prawlenijan nuğardutin burən 30 rubl, tattil boritta tarwawə upkattu urəçit. Asunma garən tattitikin?

14. Motoriçi zaw əjəsiniwki (nənəwki) murinduk zarə himatmarit (nematmarit). Asuna nənəzəçən murin, motoriçi zaw əjənəkin 40 km.?

15. Iwun tamanin 5 rubl. Begadu kolhostu burə upkat girkutmaril 45 rubl. Oki girkutmaril içəl kolhostula ər begadu?

16. Kolhos oçan 7 momälwa gulälwə. 2 guləldu bizəllə 8 əwənkil zultin, zutikindu 5 bəjəl (iləl) binəl; gildu 5 guləldu bizəllə 10 zül, zutikindu 5 bəjəl. Oki əwənkil bizəllə guləldu upkaçitin?

17. Boritkallu ilandu brigadəldu.

Ələkəsipti brigadə surugin kolhostula-gu, kommunala-gu, sagin adija, ekumala obligacijala gawkil kolhos çlesalin.

Ge brigadə surugin kooperatiwdula, sagin adija, ekumala obligacijala gawkil hərəkə bizəril əwənkil, taduk kooperatiw hawamnilin.

İlitin brigadə surugin RİK-tula-gu, tussowettula-gu, sagin adija, ekumala obligacijala gawkil hawamnilin.

Klastula muçumi, dukukallu klas oldoksodun tabulawuna. „Obligacijal gawçal mitnjidu rajondut“. Taduk dukuwurduwar okallu ziagrammaja

Ekumal obligacijal					
Asuna obligac.	5-talsi rubl.	10-talsi rubl.	25-talsi rubl.	50-talsi rubl.	Asun upkaçitin
.....

1. Ələkəsıptıjə Dolbor Komıtetjan sowetnjı wlastın olçan Moskwađu 6/VI 1924 anıanıđu. Asun anıanıł bızəwki Dolbor komıtetın?

2. Hujukur təğəl mənəkər mənııwı bınıwı (ınmı) ajatmarıt ədatın, agıldu urəldu, dətıldu olla tatkiçıla. Leningratđu 1925 anıanıđun oçatın hujukur təğəl tatkitwatın, tıkn gərbıçı „Institut Narodow Sewera“, tadu

1925—26 anıanıldu tatçatın 18 hujukur təğəl tattılın

1926—27 " " 74 " " "

1927—28 " " 100 " " " hələkə.

Okallu ziagrammaja „Tattıl INS-du“.

3. 1930 anıanıđu dolbordı (sewerđu) ollomoçıwkıldu umunupkiçıldı bıçəl 21 tışıçal ollomoçımnil, nuıarduktın 7 tışıçal bıçəl hujukur təğəl. Tanıcallu okıra luçaldıuk uğıtmər bıçəl umunupkiçıldı tar anıanıđu hujukur (nikur) təğəl.

4. 1925—26 anıanıldu bıçəl 6 təğədıl tatkiçıl (alaguwkiçıl), 1929—30 anıanıldu bıçəl 60 internatıçıl tatkiçıl. Adıt, adıra tatkiçıla kətətmər ora 1930 anıanıldu?

5. Hujukur təğəl kuıakartın upkatwan bısı 15 tışıçal, nuıarduktın umukən tunııtın tatçara tatkiçıldı. Okı kuıakar tatçara tatkiçıldı?

6. 1930 anıanıđu bıçəl 5 kultbazəl: nençılıı, əwənkılıı Tura daptıđun, çukçalıı, əwəsəlıı Ohotnjı lamu zapkadun Tıkn ora nın omaktala kultbazəl: əwənkılıı Jakutıjadu Maja daptıđun, dolganılıı bıradu Hatııadı — Kotııđu, jukagırıı, giləkəlıı. Adı bazəl 1931 anıanıđu upkaçıtın?

7. 1926—27 anıanıldu tatçawkıl 10 hujukur təğəl hunılın

1927—28 " " 19 " " "

1928—29 " " 40 " " "

1929—30 " " 53 " " "

Okallu ziagrammaja „Hujukur təğəl hunılın, tatçara INS-du“.

8. Ajatmar hawaldawər Komıtet Sewera (Dolbor Komımetın) oıki pıatiletkaja. „Pıatiletkadı“ (tunıı anıanıł plandııtın)

günə adi ekunma, okin, oziqatin, on hawalziqatin anqanitikindu tunqadu anqanildu. Anqanitikin mudandun sowetqi wlastin içəciwki on hawalla „pjatiletkat“ ommaçinma.

Komitet Sewera ommaçin „pjatiletkadu“ wetpuqktəlwə (oror bolnisalwatin) ozami:

Adi wetpuqkt 1 biziqətin				
1927—28 anq.	1928—29 anq.	1929—30 anq.	1930—31 anq.	1931—32 anq.
40	47	61	72	83

Okallu ziagrammaja, taduk tanqallu adija omaktala wetpuqktələ oziqatin anqanitikindu.

9. Sowetqi wlastin ollan 2 əwədilwə okrugilwə, əwədilwə rajosalwa.

Katonga okrugdun oziqatin internatiçila tatkiçila: 1931 anqanidu ilanma, 1933 anqanidu ruqunmə, 1933 anqanidu zanmə. Tanqallu adija internatiçila tatkiçila oziqatin 3 anqanildu upkatwan.

Katonga rajondun oziqatin 1931 anqanidu 5 internatilwa. 1932 anqanidu 4 internatilwa, 1933 anqanidu 4 internatilwa. Adija internatila oziqatin upkatwan?

Tanqallu adija internatiçila tatkiçila oziqatin upkattu anqanitikindu. Okallu ziagrammaja. „Əwədil internatiçil tatkiçil okittin“.

10. Hujukurdu təgəldu oziqatin felçer puqktələn ajitkiçila). Okallu ziagrammaja.

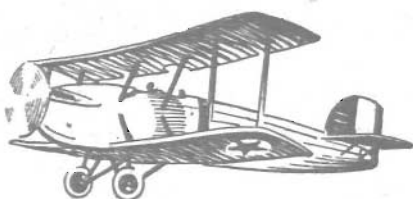
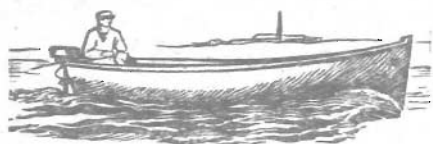
Adija falçer puqktələn oziqatin				
1928—29	1929—30	1930—31	1931—33	1932—33
31	25	23	18	15

11. Sunqi tatkiçisun dagadun bisi zawod-gu gosudarstwoqi molakit-gu?

Surukəllu tartiki, sakəllu, bisikin pjatiletkan, ekunma ommaçitin ozami, hawalzami pjatiletkadutin; muçumi okallu ziagrammaja.

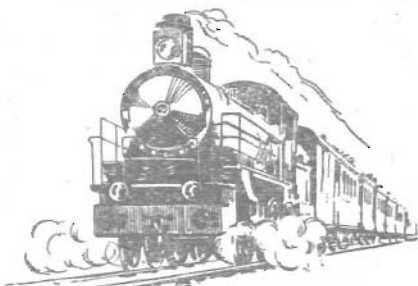
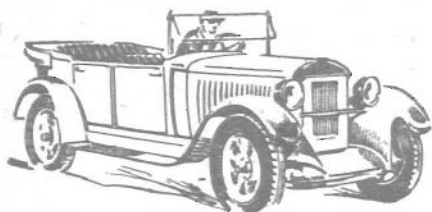
1. Zawkandu zawrawkil tirganidu 60 km., motoricidu zawdu zawrawkil tirganidu 75 km. Asunzi kətətmərwə zawrawkil motoricidu zawdu digillədu?

2. Murin rənəwki tirganidu 50 km., motor rənəwki çastu 100 km. Asunzi kətətmərwə rənəwki motor (awtomobil) çastu, murin rənərəkkin tirganidu?

3. Motor (awtomobil) rənəwki çastu 60 km., poest sələmədu hoktodu rənəwki çastu 40 km. Asunzi himatmarit rənəwki motor (awtomobil) 5 çasildu?

4. Bəjə rənəwki tirganidu 40 km., motoriçidu zawdu zawrawki 80 km. tirganidu. Adillat kətətmər rənəwki bəjə taril 80 km.?

5. Murin rənəwki urəli çastu 5 km., aeroplan dəgiwki çastu 100 km. Adillədu rənəziñən murin taril 100 km. (tirganidu murin rənəwki 10 çasilwa).

6. Sakəllu tətkit dagadun hisin motoriçi zaw. Təli sakəllu asuna km. rənəñnərən çastu tar zaw, tadék sakəllu asuna km. rənəñnərən çastu oron, asuna km. rənəñnərən çastu bəjə. Tadék okallu ziagrammaja rənən himatkitin (nemətkitin). Bakakallu mərsun tərjwkalə.

7. Awtomobil rənəwki çastu 50 km., murin huktiwki çastu 10 km. Nərbokoduk Ajandula 100 km. Murin, awtomobil juçəl Ajanduk umukəndu. Asunzi çasilzi murinduk himatmarit əmərən awtomobil Nərbokolo?

8. BORİÇİN 2, 4, 8

1.	2 : 2 =	4 : 2 =	6 : 2 =	8 : 2 =	10 : 2 =
	12 : 2 =	14 : 2 =	16 : 2 =	18 : 2 =	30 : 2 =
	20 : 2 =	40 : 2 =	60 : 2 =	80 : 2 =	50 : 2 =
	22 : 2 =	44 : 2 =	66 : 2 =	88 : 2 =	100 : 2 =

2. $18 = 10 + 8$	$26 = 20 + 6$	$62 = 60 + 2$	$86 = 80 + 6$
$10 : 2 = 5$	$20 : 2 =$	$60 : 2 =$	$80 : 2 =$
$8 : 2 = 4$	$6 : 2 =$	$2 : 2 =$	$6 : 2 =$
$5 + 4 = 9$	$10 + 3 =$	$30 + 1 =$	$40 + 6 =$
$18 : 2 = 9$	$26 : 2 =$	$62 : 2 =$	$86 : 2 =$

3. $30 = 20 + 10$	$70 = 60 + 10$	$90 = 80 + 10$	$50 = 40 + 10$
$20 : 2 =$	$60 : 2 =$	$80 : 2 =$	$40 : 2 =$
$10 : 2 =$	$10 : 2 =$	$10 : 2 =$	$10 : 2 =$
$10 + 5 =$	$30 + 5 =$	$40 + 5 =$	$20 + 5 =$
$30 : 2 =$	$70 : 2 =$	$90 : 2 =$	$50 : 2 =$

4. $30 : 2 =$	$60 : 2 =$	$18 : 2 =$
$50 : 2 =$	$90 : 2 =$	$26 : 2 =$
$70 : 2 =$	$20 : 2 =$	$62 : 2 =$
$40 : 2 =$	$10 : 2 =$	$82 : 3 =$
$90 : 2 =$	$80 : 2 =$	$30 : 2 =$

$$76 = 60 + 16$$

$$60 : 2 =$$

$$16 : 2 =$$

$$30 + 8 =$$

$$76 : 2 =$$

$$54 = 40 + 14$$

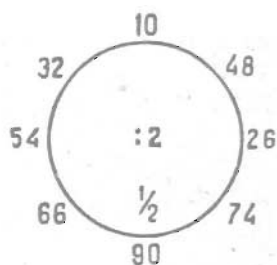
$$40 : 2 =$$

$$14 : 2 =$$

$$20 + 7 =$$

$$54 : 2 =$$

5. $36 = 20 + 16$	$98 = 80 + 18$	$36 : 2 =$
$20 : 2 =$	$80 : 2 =$	$98 : 2 =$
$16 : 2 =$	$18 : 2 =$	$54 : 2 =$
$10 + 8 =$	$40 + 9 =$	$76 : 2 =$
$36 : 2 =$	$98 : 2 =$	$40 : 2 =$

6. Bakakallu:

$$40\text{-duk } \frac{1}{2} =$$

$$60\text{-duk } \frac{1}{2} =$$

$$20\text{-duk } \frac{1}{2} =$$

$$34\text{-duk } \frac{1}{2} =$$

$$38\text{-duk } \frac{1}{2} =$$

$$54\text{-duk } \frac{1}{2} =$$

$$84\text{-duk } \frac{1}{2} =$$

$$96\text{-duk } \frac{1}{2} =$$

$$68\text{-duk } \frac{1}{2} =$$

$$44\text{-duk } \frac{1}{3} =$$

$$76\text{-duk } \frac{1}{2} =$$

$$92\text{-duk } \frac{1}{2} =$$

7. $(34 : 2) - 14 =$	$64 - (28 : 2) =$	$28 + (34 : 2) =$
$(62 : 2) - 21 =$	$72 - (56 : 2) =$	$36 + (72 : 2) =$
$(28 : 2) - 12 =$	$84 - (54 : 2) =$	$48 + (96 : 2) =$
$(77 : 2) - 25 =$	$60 - (60 : 2) =$	$56 + (32 : 2) =$

$$\begin{array}{l}
 8. (34 : 2) + (28 : 2) = \quad (96 : 2) - (24 : 2) = \\
 (22 : 2) + (36 : 2) = \quad (12 : 2) + (18 : 2) = \\
 (42 : 2) + (52 : 2) = \quad (36 : 2) - (20 : 2) = \\
 (28 : 2) + (44 : 2) = \quad (46 : 2) + (38 : 2) = \\
 (82 : 2) - (54 : 2) = \\
 (48 : 2) + (22 : 2) = \\
 (16 : 2) - (10 : 2) = \\
 (74 : 2) + (18 : 2) =
 \end{array}$$

9. Dolboni tirgani umukāndu oḡnarə 24 çasil, luçadit gərbici „sutki“. Asun çasil sutki kaltakadun (dulindun)?

10. Əwənkini bisi 36 oror, matakın bisi zurə ugitmər. Oki oror matakın?

11. Anḡanıdu bisi 52 nadallal. Asun nadallal anḡanı kaltakadun?

12. Orordu namaliwkil tərıwə inməkilwə. Dunnədu biçəl 32 inməkil. Okıdu orordu namaçal tar inməkilwa?

13. Zəpkıttu ostol-ıu biçəl 38 hleba misiktəlin. Tattitikin zəwrən 2 misiktəlwə. Oki tattıl biçəl zəpkıttu?

$$\begin{array}{lll}
 14. 4 : 4 = & 16 : 4 = & 28 : 4 = \\
 8 : 4 = & 20 : 4 = & 32 : 4 = \\
 12 : 4 = & 24 : 4 = & 36 : 4 =
 \end{array}$$

$$\begin{array}{ll}
 28 = 20 + 8 & 32 = 20 + 12 \\
 20 : 4 = & 20 : 4 = \\
 8 : 4 = & 12 : 4 =
 \end{array}$$

$$\begin{array}{llll}
 15. 36 = 20 - 16 & 24 = 20 + 4 & 48 = 40 + 8 & 52 = 40 + 12 \\
 20 : 4 = & 20 : 4 = & 40 : 4 = & 40 : 4 = \\
 16 : 4 = & 4 : 4 = & 8 : 0 = & 12 : 4 = \\
 5 + 4 = & 5 + 1 = & 10 + 2 = & 10 + 3 = \\
 36 : 4 = & 24 : 4 = & 48 : 4 = & 52 : 4 =
 \end{array}$$

$$\begin{array}{lll}
 16. (12 : 2) : 2 = & (20 : 2) : 2 = & (32 : 2) : 2 = \\
 12 : 4 = & 20 : 4 = & 32 : 4 = \\
 (16 : 2) : 2 = & (24 : 2) : 2 = & (36 : 2) : 2 = \\
 16 : 4 = & 24 : 4 = & 36 : 4 =
 \end{array}$$

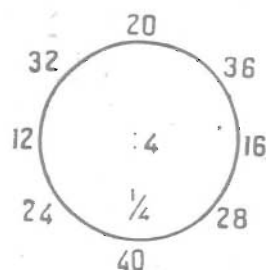
$$\begin{array}{l}
 (40 : 2) : 2 = \\
 40 : 4 = \\
 (48 : 2) : 2 = \\
 48 : 4 =
 \end{array}$$

17. $x : 4 = 8$ $32 : x = 8$ $x \times 4 = 16$ $20 = x \times 4$
 $x : 4 = 7$ $48 : x = 12$ $x \times 4 = 32$ $40 = x \times 4$
 $x : 4 = 4$ $36 : x = 9$ $x \times 4 = 48$ $44 = x \times 4$
 $x : 4 = 10$ $28 : x = 7$ $x \times 4 = 36$ $28 = x \times 4$

18. $6 \times 4 =$ $7 \times 4 =$ $9 \times 4 =$ $4 \times 10 =$ $4 \times 12 =$
 $24 : 4 =$ $28 : 4 =$ $36 : 4 =$ $40 : 4 =$ $48 : 4 =$
 $8 \times 4 =$ $5 \times 4 =$ $4 \times 4 =$ $4 \times 11 =$ $4 \times 13 =$
 $32 : 4 =$ $20 : 4 =$ $16 : 4 =$ $43 : 4 =$ $52 : 4 =$

19. Boritçakis tañuwa digindu, oziğan tañu digitin. Sakəllu:

24-duk $\frac{1}{4} =$ 44-duk $\frac{1}{4} =$ 28-duk $\frac{1}{4} =$ 40-duk $\frac{1}{4} =$
 36-duk $\frac{1}{2} =$ 16-duk $\frac{1}{4} =$ 32-duk $\frac{1}{4} =$ 52-duk $\frac{1}{4} =$

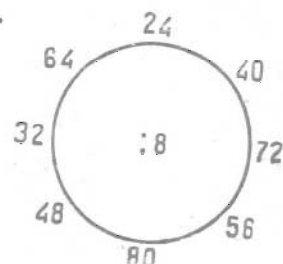
20. 36 tattil, gimnastikawa odawər, ilçal digitəzi darandu. Adi darasal biçəl upkaçitin?

21. Tattil əməwçəl 28 molwa (iwəlləlwə) tatkitula, tattitikin əməwrən 4 iwəlləlwə. Oki tattil əməwçəl iwəlləlwə?

22. Asun sm. metri digidutin?

23. $8 : 8$ $32 : 8$ $[(32 : 2) : 2] : 2$ $[(48 : 2) : 2] : 2$
 $16 : 8$ $40 : 8$ $32 : 8$ $48 : 8$
 $24 : 8$ $48 : 8$ $[(40 : 2) : 2] : 2$ $[(56 : 2) : 2] : 2$
 $56 : 8$ $64 : 8$ $40 : 8$ $56 : 8$

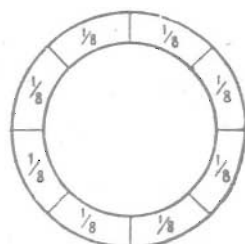
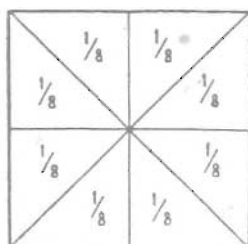
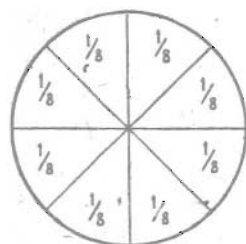
25.

24. $[(64 : 2) : 2] : 2$ $48 : 8$ $80 : 8$
 $64 : 8$ $64 : 8$ $40 : 8$
 $[(72 : 2) : 2] : 2$ $56 : 8$ $32 : 8$
 $72 : 8$ $72 : 8$ $24 : 8$

26. $24 : x = 8$ $32 : x = 8$ $x \times 8 = 32$ $40 = 8 \times x$
 $24 : x = 3$ $32 : x = 4$ $x \times 8 = 48$ $64 = 8 \times x$
 $64 : x = 8$ $40 : x = 8$ $x \times 8 = 24$ $80 = 8 \times x$
 $56 : x = 7$ $40 : x = 5$ $x \times 8 = 56$ $32 = 8 \times x$
 $56 : x = 8$ $16 : x = 2$ $x \times 8 = 72$ $24 = 8 \times x$

27.	3×8	6×8	9×8	$28 - (72 : 8)$
	$24 : 8$	$48 : 8$	$72 : 8$	$34 - (56 : 8)$
	5×8	4×8	7×8	$28 + (32 : 8)$
	$40 : 8$	$32 : 8$	$56 : 8$	$34 + (0 : 8)$
	7×8	2×8	8×8	$40 - (64 : 8)$
	$56 : 8$	$16 : 8$	$64 : 8$	$42 - (48 : 8)$

28. Umukən boritçakis, zapkundu, ozıjan zapkitin.

Asun zapkutir umukəndü?

29. Mindü biçäl 24 kop., mənuşildukwi bi bum zapkiwatın nəkundüwi. Asuna kop. mindü əmənmurə?

30. Tatkit hawan ətəwrəkin, 32 tattilduk zapkitin əmənmuçətın internattu, huştul suruçäl zılawər. Okı tattıl suruçä, zılawər?

31. Urədu tıjarına usəlçäl (bugləlçäl) 40 əwənkil, nuşarduktın zapkitin buçäl səman səwəncəçälän; bolnisadu bizərilduk 40 əwənkilduk buçäl ələ 1 əwənkil. Tanıcallu adıra kətətmər əwənkil buçäl səman səwəncəndukin.

32. Tokmaşi tussowet rajondun bisi 96 bəjäl əwənkil, Nepaşi tussowet rajondun bəjäl zapkura ugitmər. Okı bəjäl əwənkil Nepaşi tussowet rajondun?

33. Əwənkil garən kooperatiwdu 2 dukuwurwa. Dukuwunduli politika zarin dukuwçali nuşan tamaran 64 kop., dukuwunduli bəjuməkit zarin dukuwçali nuşan tamaran zapkura ugitməryə. Asuna nuşan tamaran 2 dukuwurduli?

9. BORIÇIN 3, 6, 9

1.	$3 : 3$	$18 : 3$	$21 = 18 + 6$	$24 = 18 + 6$
	$6 : 3$	$21 : 3$	$18 : 3 =$	$18 : 3 =$
	$9 : 3$	$24 : 3$	$3 : 3 =$	$6 : 3 =$
	$12 : 3$	$27 : 3$	$6 + 1 =$	$6 + 2 =$
	$15 : 3$	$30 : 3$	$24 : 3 =$	$24 : 3 =$

$$\begin{array}{l}
 2. \quad 30 : 3 \quad 36 : 3 \quad 36 = 30 + 6 \quad 63 = 60 + 3 \quad 93 = 90 + 3 \\
 60 : 2 \quad 63 : 3 \quad 30 : 3 = \quad 60 : 3 = \quad 90 : 3 = \\
 90 : 3 \quad 93 : 3 \quad 6 : 3 = \quad 3 : 3 = \quad 3 : 3 = \\
 33 : 3 \quad 39 : 3 \quad 10 + 2 = \quad 20 + 1 = \quad 30 + 1 = \\
 66 : 3 \quad 63 : 3 \quad 36 : 3 = \quad 63 : 3 = \quad 93 : 3 =
 \end{array}$$

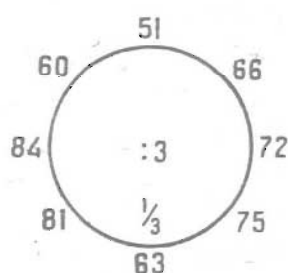
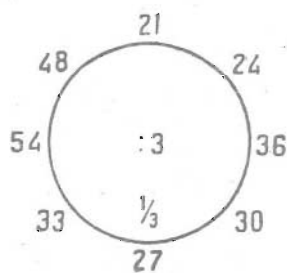
$$\begin{array}{l}
 3. \quad x : 3 = 7 \quad 36 : x = 12 \quad 3 \times x = 18 \quad 3 \times 7 \quad 11 \times 3 \\
 x : 3 = 4 \quad 27 : x = 3 \quad 3 \times x = 27 \quad 21 : 3 \quad 33 : 3 \\
 x : 3 = 8 \quad 12 : x = 3 \quad 3 \times x = 36 \quad 8 \times 3 \quad 10 \times 3 \\
 x : 3 = 6 \quad 30 : x = 3 \quad 3 \times x = 24 \quad 24 : 3 \quad 30 : 3 \\
 x : 3 = 5 \quad 27 : x = 3 \quad 3 \times x = 30 \quad 3 \times 3 \quad 12 \times 3
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 4. \quad 3 \times 9 \quad 42 = 30 + 12 \quad 45 = 30 + 15 \quad 30 : 3 \quad 42 : 3 \\
 9 \times 3 \quad 30 : 3 = \quad 30 : 3 = \quad 33 : 3 \quad 45 : 3 \\
 27 : 3 \quad 12 : 3 = \quad 15 : 3 = \quad 36 : 3 \quad 48 : 3 \\
 13 \times 3 \quad 10 + 4 = \quad 10 + 5 = \quad 39 : 3 \quad 51 : 3 \\
 39 : 3 \quad 42 : 3 = \quad 45 : 3 = \quad 27 : 3 \quad 54 : 3
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 5. \quad 48 = 30 + 18 \quad 51 = 30 + 21 \quad 54 = 30 + 24 \quad 57 = 30 + 27 \\
 30 : 3 = \quad 30 : 3 = \quad 30 : 3 = \quad 30 : 3 = \\
 18 : 3 = \quad 21 : 3 = \quad 24 : 3 = \quad 27 : 3 = \\
 48 : 3 = \quad 51 : 3 = \quad 54 : 3 = \quad 57 : 3 =
 \end{array}$$

$$\begin{array}{l}
 6. \quad 66 = 60 + 6 \quad 72 = 60 + 12 \quad 81 = 60 + 21 \quad 87 = 60 + 27 \\
 60 : 3 = \quad 60 : 3 = \quad 60 : 3 = \quad 60 : 3 = \\
 6 : 3 = \quad 12 : 3 = \quad 21 : 3 = \quad 27 : 3 = \\
 66 : 3 = \quad 62 : 3 = \quad 81 : 3 = \quad 87 : 3 =
 \end{array}$$

7.

8. Çastu bisi 60 minutal. Asun minutal ças ilidun?

Minutadu bisi 60 sekundal. Asun sekundal minuta ilidun?

9. Əwənki garən hawaduliwi 36 rubl., hutənin garən ilara ugitmərwə. Asuna garən hutənin hawaduliwi?

10. Kləstu biçəl 36 tattil, nuqartin boritta gruppədul ajatmar taqdawər; gruppətikindu biçəl 3 tattil. Oki gruppə, taqzaçal?

11. Əwənkidu əmənmurən 1-kg. hleba, nuşan bəjumət-çən ilallawa. Adıwa nuşan zəwçən tırғанитикінду, boritkajimi urəçit?

12. $\begin{array}{|c|c|c|c|c|} \hline \text{---} & \text{---} & \text{---} & \text{---} & \text{---} \\ \hline \end{array}$ $\begin{array}{|c|c|c|c|c|} \hline \text{---} & \text{---} & \text{---} & \text{---} & \text{---} \\ \hline \end{array}$
 $6 : 2 : 3 = 1$ $6 : 3 : 2 = 1$

On boriciwça ər nuşnə 6 urəçildu haldu?

13. $6 : 6$ $(24 : 3) : 2$ $(30 : 2) : 3$ $(36 : 2) : 3$
 $12 : 6$ $(24 : 2) : 3$ $(30 : 3) : 2$ $(36 : 3) : 6$
 $18 : 6$ $24 : 6$ $30 : 6$ $36 : 6$

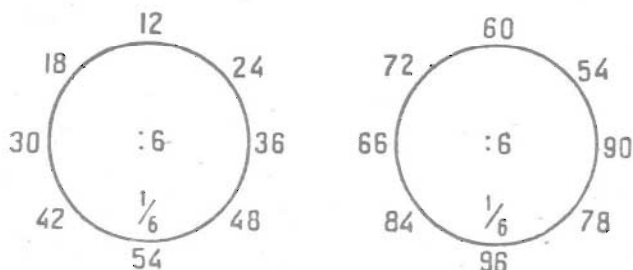
14. $(42 : 2) : 3$ $(48 : 2) : 3$ $(54 : 2) : 3$ $(60 : 2) : 3$
 $(42 : 3) : 2$ $(48 : 3) : 2$ $(54 : 3) : 2$ $(60 : 3) : 2$
 $42 : 6$ $48 : 6$ $54 : 6$ $60 : 6$

15. $24 : 6$ $42 : 6$ $60 : 6$ $x : 6 = 10$
 $36 : 6$ $48 : 6$ $30 : 6$ $x : 6 = 7$
 $30 : 6$ $54 : 6$ $36 : 6$ $x : 6 = 6$

16. $24 : x = 6$ $6 \times x = 48$ 4×6 6×6
 $36 : x = 6$ $6 \times x = 54$ $24 : 6$ $36 : 6$
 $x : 6 = 8$ $x \times 6 = 36$ 5×6 8×6
 $x : 6 = 5$ $x \times 5 = 30$ $30 : 6$ $48 : 6$

17. 6×4 $36 : 6$ $(24 : 3) + (38 : 4)$ $(48 : 3) - (48 : 6)$
 $24 : 6$ 6×6 $(64 : 8) + (64 : 2)$ $(36 : 2) - (36 : 6)$
 6×7 $54 : 6$ $(74 : 2) + (76 : 4)$ $(24 : 2) - (18 : 6)$
 $42 : 6$ $9 : 6$ $(36 : 4) + (96 : 8)$ $(42 : 3) - (42 : 6)$

18.

19. Bi, zawilawi odawi, huklam 23 talulwa. Zaw owuşnarən 6 ajalduq talulduq. Bi om 2 zawilwa, 6 talulwa hukçam. Adi talul abulmaçir iliduw zawduw?

20. Tatkittu tatigatçara 65 tattil, nuşarduktin 36 pioneril, komsomogir nuşurə pionerilduk uğıtmər. Oki tattil açəl irə pionerdula?

21. Dukuwun nənəzərən 48 çasilwa, telegramma nənəzərən nıñurə himatmarit. Asun çasil nənəzərən telegramma?

$$22. \begin{array}{lll} 9 : 9 = & (27 : 3) : 3 = & (36 : 3) : 3 = \\ 18 : 9 = & 27 : 9 = & 36 : 9 = \end{array}$$

$$\begin{array}{ll} (45 : 3) : 3 = & (54 : 3) : 3 = \\ 45 : 9 & 54 : 9 \end{array}$$

$$23. \begin{array}{lll} (63 : 3) : 3 = & (72 : 3) : 3 = & (81 : 3) : 3 = \\ 63 : 9 & 72 : 9 & 81 : 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{l} (90 : 3) : 3 = \\ 90 : 9 \end{array}$$

$$24. \begin{array}{lllll} 27 : 9 = & 18 : 9 = & 90 : 9 = & 54 : 9 = & 6 \times 9 = \\ 36 : 9 = & 63 : 9 = & 81 : 9 = & 45 : 9 = & 54 : 9 = \\ 45 : 9 = & 72 : 9 = & 72 : 9 = & 36 : 9 = & 8 \times 9 = \\ 54 : 9 = & 81 : 9 = & 63 : 9 = & 27 : 9 = & 72 : 9 = \end{array}$$

$$25. \begin{array}{lll} 27 : x = 9 & 9 \times x = 36 & 54 = 9 \times x \\ 54 : x = 9 & 9 \times x = 63 & 45 = 9 \times x \\ 81 : x = 9 & x \times 9 = 45 & 63 = x \times 9 \\ 36 : x = 9 & x \times 9 = 72 & 72 = x \times 9 \end{array}$$

$$\begin{array}{ll} 3 \times 9 = & 4 \times 9 = \\ 27 : 9 = & 36 : 9 = \\ 6 \times 9 = & 8 \times 9 = \\ 54 : 9 = & 72 : 9 = \end{array}$$

$$26. \begin{array}{lllll} 5 \times 9 = & 9 \times 9 & 9 \times 3 = & 9 \times 4 = & 9 \times 8 = \\ 45 : 9 = & 81 : 9 & 27 : 9 = & 36 : 9 = & 72 : 9 = \\ 7 \times 9 = & 2 \times 9 & 9 \times 5 = & 9 \times 6 = & 9 \times 10 = \\ 63 : 9 = & 18 : 9 & 45 : 9 = & 54 : 9 = & 90 : 9 = \end{array}$$

$$27. \begin{array}{lllll} 45 : 6 = & 54 : 2 = & 72 : 2 = & 42 : 2 = & 24 : 2 = \\ 45 : 9 = & 54 : 3 = & 74 : 4 = & 42 : 3 = & 24 : 3 = \\ 36 : 2 = & 54 : 6 = & 72 : 8 = & 42 : 6 = & 24 : 4 = \\ 36 : 4 = & 54 : 9 = & 72 : 9 = & 32 : 2 = & 24 : 6 = \\ 36 : 3 = & 30 : 5 = & 35 : 5 = & 32 : 4 = & 24 : 8 = \\ 36 : 9 = & 30 : 6 = & 25 : 5 = & 32 : 8 = & 27 : 3 = \end{array}$$

28. Kuṅakar zudutin biçäl 6 kuṅakar, kuṅakatikindu biçäl 9 əwikər. Tar zulan əmərə ḡan 3 kuṅakar, təli kuṅakar boritta mənḡilwər əwikərwər upkattu urəçit. Adi əwikər oçan kuṅatikindu tikiṅ?

29. Gakəllu usiwə 18 m. ḡonimiçiwa, boritkallu nuṅanman jəgindu. Asun m. umukən jəgitiṅ?

30. Ullikittu biçäl 27 motil sertin, awura owdawər. Awundu ələkiniwki 3 motil sertin. Adidu awurdu ələkiniwki 27 motil sertin?

31. Zur tawiçimnił gukçallilçal, umukən tawitçan 58 kiramkilwa, ge suptiwçan jəginzi. Adiwa kiramkilwa tawitçan suptiwzəwki?

1. Hulama soninḡi sunin urgən 3 klg., urbaskə urgən 1 klg., brukil urgətin 1 klg., untal urgətin 2 klg., kalan urgən $\frac{1}{2}$ klg., zu əllun itigəlnun $2\frac{1}{2}$ klg., pəktirənwun urgən 4 klg., patrosal urgətin 2 klg. Asuna klg. ḡenəwuwki hulama soniḡ (girkukittu)?

2. Girkuktazari armija ḡənəzəwki çastu 4 km., muriçi armija ḡənəzəwki çastu 12 km., suksillaçi armija ḡənəzəwki çastu 10 km. Taṅkallu asuna ḡənəzi-ḡətin girkuktazavil, muriçil suksillaçi 10 çasildu

3. Tattil, bələmuzəmi mənḡi dunəwər ətəjəndun dukuwçatin çlesalzi Osoawiahimdu. Umukənduk gruppəduk dukuwçatin 8 tattil, huṅtulduk gruppəduk dukuwçatin nuṅurə kətətmər. Oki tattil upkaçitini dukuwçatin?

4. Taṅkallu oki tattil bisi Osoawiahim çlesalin gruppətikindu, taduk okallu ziagrammaja „Tattil Osoawiahim çlesalin“?

5. Sakəllu luçalduk, biçəlduk hulamadu armijadu, asun çasil tirganidu hulamal soniḡil gimnastikawa oṅnarə, tatçara pəktirudəwi, taṅdawi, dukudawi, politikaja sadawi, huṅtulə hawala sadawi. Taduk okallu tabulawuna „Hulama soniḡ tirganin“.

10. Boriçin 7.

1. $7 : 7$	$14 + 14$	$35 + 7$	$49 + 7$	$70 : 7$
$14 : 7$	$28 : 7$	$42 : 7$	$56 : 7$	$63 : 7$
$14 + 7$	$21 + 14$	$35 + 14$	$49 + 14$	$49 : 7$
$21 : 7$	$35 : 7$	$49 : 7$	$63 : 7$	$56 : 7$

2. $14 + 14 + 7$	$70 - 7$	$(35 : 7) + 15$	$25 - (49 : 7)$
$35 : 7$	$63 : 7$	$(42 : 7) + 12$	$36 - (42 : 7)$
$35 + 14 + 7$	$28 - 7$	$(56 : 7) + 14$	$28 - (35 : 7)$
$56 : 7$	$21 : 7$	$(63 : 7) + 12$	$24 - (56 : 7)$

3. $21 : x = 7$	$x \times 7 = 21$	$7 \times x = 14$	3×7
$42 : x = 7$	$x \times 7 = 35$	$7 \times x = 49$	$21 : 7$
$56 : x = 8$	$x \times 7 = 42$	$7 \times x = 28$	5×7
$63 : x = 9$	$x \times 7 = 63$	$7 \times x = 56$	$35 : 7$

4. 9×7	10×7	7×3	7×5	7×2
$63 : 7$	$70 : 7$	$21 : 7$	$35 : 7$	$14 : 7$
8×7	7×7	7×6	7×4	7×8
$56 : 7$	$49 : 7$	$42 : 7$	$28 : 7$	$56 : 7$

5. Adi nadallal mirə begadun? (Mirə begadun bisi 28 tirganil).

6. Adi nadallal 63 tirganildu?

7. 3×7	3×8	3×9	4×6	4×7
7×3	8×3	9×3	6×4	7×4
$21 : 3$	$24 : 3$	$27 : 3$	$24 : 4$	$28 : 4$
$21 : 7$	$24 : 8$	$27 : 9$	$24 : 6$	$28 : 7$

8. 4×8	4×9	5×6	5×7	5×8
8×4	9×4	6×5	7×5	8×5
$32 : 4$	$36 : 4$	$30 : 5$	$35 : 5$	$40 : 5$
$32 : 8$	$36 : 9$	$30 : 6$	$35 : 7$	$40 : 8$

9. 5×9	6×7	6×8	6×9	7×8
9×5	7×6	8×6	9×6	8×7
$45 : 5$	$42 : 6$	$48 : 6$	$54 : 6$	$56 : 7$
$44 : 9$	$42 : 7$	$48 : 8$	$54 : 9$	$56 : 8$

10. 7×9	8×9	5×5	7×7	9×9
9×7	9×8	$25 : 5$	$49 : 7$	$81 : 9$
$63 : 7$	$72 : 8$	6×6	8×8	6×6
$63 : 9$	$72 : 9$	$36 : 6$	$64 : 8$	$36 : 6$

11. Siruzan begadun bisi 30 tirganil. Asun zalləl? Zallədu bu dərümkiçiqnəwəw zulləwə. Adillawa dərümkiçiqnəwəw siruzan begadun?

12. Asun jəgır 45-du; 54-du; 81-du?

13.	30 : 10	40 : 20	60 : 30	22 : 11	66 : 11
	60 : 10	60 : 20	90 : 30	33 : 11	77 : 11
	80 : 10	80 : 20	80 : 30	44 : 11	88 : 11
	100 : 10	100 : 20	100 : 50	55 : 11	99 : 11
14.	24 : 12	72 : 12	26 : 13	78 : 13	24 : 14
	36 : 12	84 : 12	39 : 13	91 : 13	42 : 14
	48 : 12	96 : 12	52 : 13	65 : 13	56 : 14
	60 : 15	12 : 12	65 : 13	70 : 13	70 : 14
15.	30 : 15	90 : 15	33 : 16	34 : 17	36 : 18
	45 : 15	84 : 15	48 : 16	51 : 17	54 : 18
	60 : 15	98 : 15	64 : 16	68 : 17	72 : 18
	75 : 15	15 : 15	80 : 16	85 : 17	90 : 18
16.	38 : 19	21 : 21	22 : 22	23 : 23	24 : 24
	57 : 19	42 : 21	66 : 22	46 : 23	48 : 24
	76 : 19	63 : 21	44 : 22	69 : 23	72 : 24
	95 : 19	84 : 29	88 : 22	93 : 23	96 : 34
17.	25 : 25	26 : 26	54 : 27	58 : 29	64 : 32
	50 : 25	52 : 26	81 : 27	87 : 29	96 : 32
	79 : 25	78 : 26	56 : 28	62 : 31	66 : 33
	100 : 25	27 : 27	84 : 28	93 : 31	99 : 33
18.	68 : 34	76 : 38	86 : 43	96 : 48	80 : 16
	70 : 35	78 : 39	88 : 44	98 : 49	60 : 15
	72 : 36	88 : 41	92 : 46	70 : 14	98 : 12
	74 : 37	84 : 42	94 : 47	90 : 18	78 : 13

19. Asun 10 rubliçil 100 rublildu?

20. Asun m. 40 dm-du; 60 dm-du; 80 dm-du?

21. Asun anjanil onnarə 48 begal; 96 begal; 84 begal?

GEWRAN TAJIN 100-DULA

1. $24 + 4 =$ $36 + 6 =$ $45 - 12 =$ $8 \times 7 =$ $48 : 8 =$
 $24 - 4 =$ $42 - 5 =$ $26 + 56 =$ $56 : 8 =$ $7 \times 6 =$
 $24 \times 4 =$ $8 \times 5 =$ $9 \times 7 =$ $47 + 25 =$ $93 - 58 =$
 $24 : 4 =$ $32 : 8 =$ $45 : 9 =$ $62 - 37 =$ $56 + 27 =$
 $24\text{-duk } \frac{1}{4}$ $48\text{-duk } \frac{1}{2}$ $54\text{-duk } \frac{1}{4}$ $40\text{-duk } \frac{1}{5}$ $96\text{-duk } \frac{1}{4}$
2. $25 + 56 =$ $37 + 45 =$ $81 - 44 =$ $15 \times 6 =$ $48 : 5 =$
 $83 - 39 =$ $75 - 38 =$ $84 + 16 =$ $36 : 6 =$ $18 \times 6 =$
 $4 \times 9 =$ $8 \times 9 =$ $12 \times 8 =$ $53 + 38 =$ $24 + 67 =$
 $56 : 7 =$ $72 : 9 =$ $64 : 8 =$ $64 - 27 =$ $82 - 55 =$
 $72\text{-duk } \frac{1}{8}$ $24\text{-duk } \frac{1}{2}$ $32\text{-duk } \frac{1}{4}$ $56\text{-duk } \frac{1}{8}$ $75\text{-duk } \frac{1}{5}$
3. $8) : 16 =$ $75 : 15 =$ $(6 \times 7) + 38 =$ $(7 \times 6) - 18$
 $66 + 28 =$ $6 \times 16 =$ $(27 : 3) + 18 =$ $(66 : 3) + 49$
 $7 \times 14 =$ $34 + 59 =$ $(9 \times 4) - 19 =$ $(14 \times 6) : 4$
 $95 - 67 =$ $72 - 45 =$ $(9 \times 8) : 4 =$ $(8 \times 9) + 15$
 $64\text{-duk } \frac{1}{8}$ $80\text{-duk } \frac{1}{10}$ $(4 \times 6) : 8 =$ $(52 : 4) + 68$
4. $(16 \times 5) - 43$ $(5 \times 9) - 27$ $(58 + 22) : 5$ $(24 - 6) \times 5$
 $(92 : 4) - 14$ $(81 : 3) + 35$ $(44 - 36) \times 8$ $(89 - 17) : 9$
 $(3 \times 9) + 27$ $(90 : 5) + 27$ $(26 + 6) \times 3$ $(26 + 25) : 3$
 $(64 : 8) + 67$ $(72 : 6) + 69$ $(96 - 32) : 8$ $(94 - 31) : 7$
 $(5 \times 7) + 48$ $(9 \times 9) - 26$ $(9 + 5) \times 7$ $(39 + 57) : 8$
5. $(45 - 27) \times 4$ $(92 - 85) \times 13$ $4 \times (45 - 27)$
 $(99 - 43) : 8$ $(58 + 38) : 16$ $45 : (36 - 27)$
 $(47 + 25) : 12$ $(84 - 79) \times 17$ $12 \times (54 - 48)$
 $(54 - 48) \times 12$ $(53 + 67) : 18$ $99 : (18 + 15)$
 $(28 + 47) : 15$ $(92 - 8) : 14$ $3 \times (14 + 17)$
 $13 \times (92 - 85)$
 $17 \times (84 - 79)$
 $64 : (45 - 37)$
 $4 \times (12 + 12)$
 $96 : (8 \times 3)$
6. $27 + (6 \times 7)$ $63 : (52 - 45)$ $54 \cdot (36 - 30)$ $96 - (9 + 9)$
 $73 - (9 \times 6)$ $7 \times (78 : 6)$ $49 : (58 - 51)$ $85 - (8 \times 9)$
 $87 + (96 : 8)$ $6 \times (70 : 14)$ $3 \times (63 - 54)$ $67 - (7 \times 8)$
 $52 - (65 : 5)$ $56 : (32 - 18)$ $5 \times (25 : 5)$ $12 + (5 \times 5)$
 $9 \times (56 : 7)$ $99 : (3 \times 11)$ $8 \times (36 : 4)$ $25 + (4 \times 9)$

7. $(8 \times 4) + 49 - 36$	$(85 : 5) + 43 - 27$
$(42 : 6) + 58 - 29$	$(25 \times 5) : 3 + 50$
$(7 \times 9) - 37 + 47$	$(96 : 6) + (38 - 36)$
$(78 : 3) + 25 - 29$	$(18 \times 5) : (6 + 58)$
$(92 : 4) - 5 + 56$	$(63 : 7) + (48 - 39)$

$$\begin{aligned} & (98 : 7) + 48 - 35 \\ & (72 : 8) + 72 - 25 \\ & (5 \times 18) : 6 + 69 \\ & (96 : 16) + 68 - 58 \\ & (4 \times 18) : 12 - 94 \end{aligned}$$

8. $(7 \times 8) + (6 \times 7)$	$(5 \times 7) + (6 \times 7)$
$(9 \times 8) - (4 \times 9)$	$(12 \times 8) - (8 \times 7)$
$(45 : 3) + (5 \times 7)$	$(95 : 5) + (75 : 15)$
$(87 : 3) - (4 \times 6)$	$(5 \times 17) - (96 : 12)$
$(32 : 3) + (7 \times 4)$	$(95 : 24) \times (96 : 16)$

$$\begin{aligned} & (26 + 38) : 8 + 79 \\ & (7 \times 9) + 19 - 56 \\ & (97 - 16) : 9 + 75 \\ & (18 \times 4) : 6 + 69 \\ & (90 : 15) \times 8 - 29 \end{aligned}$$

9. $(8 \times 7) : 4 + 48 - 35$	$(12 \times 6) : 8 + 82 - 65$
$(6 \times 8) : 4 + 79 - 63$	$(15 \times 5) : 3 - 16 + 48$
$(9 \times 5) : 3 + 57 - 42$	$(8 \times 9) : 12 + 58 - 37$
$(9 \times 9) : 3 - 9 + 74$	$(3 \times 28) : 21 + 89 - 56$
$(4 \times 7) : 2 - 6 + 88$	$(8 \times 48) : 16 + 67 - 29$

$(7 \times 7) + (6 \times 6) - 75$	$(5 \times 12) + (36 : 3) - 45$
$(8 \times 8) - (5 \times 5) + 35$	$(42 : 6) \times (72 : 6) - 58$
$(16 \times 4) + (3 \times 12) - 57$	$(72 : 18) \times (6 \times 4) - 77$
$(27 : 3) + (15 \times 6) - 64$	$(7 \times 14) - (96 : 4) + 18$
$(6 \times 8) + (96 : 4) - 29$	$(100 : 4) - (60 : 12) + 70$

11. $(5 \times 9) + (6 \times 4) - (27 : 3)$
$(27 + 15) : (42 - 35) + (8 \times 9)$
$(14 \times 6) - (5 \times 6) + (81 : 9)$
$(5 \times 16) : (48 - 28) + (27 : 3)$
$(72 : 12) \times (52 - 44) - (96 : 8)$

$$\begin{aligned} & (12+17) \times (42-39) - (85 : 5) \\ & (7 \times 14) - (84 : 3) + (5 \times 6) \\ & (64 : 16) \times (52-33) + (48 : 6) \\ & (85 : 17) \times (37-19) : (5 \times 6) \\ & (95 : 19) \times (90 : 15) + (72-8) \end{aligned}$$

12. $(48 : 4) + (48 : 6) - (48 : 8)$
 $(48 : 2) - (48 : 6) + (48 : 4)$
 $(72 : 6) + (72 \times 8) + (72 : 4)$
 $(72 : 4) - (72 : 9) \times (72 : 6)$
 $(72 : 8) + (72 : 4) - (72 : 9)$

$$\begin{aligned} & (96 : 3) + (96 : 4) + (96 : 6) \\ & (96 : 8) \times (99 : 12) - (96 : 6) \\ & (96 : 16) \times (96 : 12) + (96 : 4) \\ & (96 : 24) \times (96 : 4) - (96-3) \\ & (65 : 13) \times (70 : 14) + (18 \times 3) \end{aligned}$$

Omaktal turəsəl (həŋkəl)

adi, сколько (неодушевл. предм.)	kwadrat, квадрат
alagumni, учитель	metr, метр
asun, сколько (меры, деньги)	minus, минус
asun orin, сумма	tuŋu, шар
boriçin, деление	tuŋumə, шарообразный
boritkal, раздели	tuŋə, хозяин [(Ам.)]
çuŋuŋə, центр	tuŋpə, прямая
dar, мера	tuŋpəonpaçi diginonpaçi, прямоугольник
daran, ряд	oldokso, доска
darkal, измерь	klas oldokson, классная доска
decimetr, дециметр	on, действие
diginonpaçi, четырехуголь-	oŋowun, рисунок
dukuŋki, карандаш [ник]	onpaŋ, угол
dukiwun, тетрадь, книга	piramida, пирамида
ziagramma, диаграмма	plan, план
han, часть	plus, плюс
halgəŋ, вычитание	santimetr, сантиметр,
halgəkəl, вычти	sawka, задача
hawun, сложение	smeta, смета
hawkəl, сложи	tabulaŋkal, сделай таблицу
horon, вершина	tabulawun, таблица
hələkə, остаток	taŋin, счет (считание)
ilanonpaçi, треугольник	taŋiwun, учебник арифметики; счет
igirakal, начерти (iwirakal)	taŋiwka, задача
igirakar, черточки равенства (iwirakar)	taŋiŋki, счета
igirar, линия, черта (iwirar)	taŋkal, сосчитай; прочитай
igirawun, чертеж (iwirawun)	taŋkit, читальня, клуб
ketara, кривая	taŋu, число, цифра
kilo, kilogram, килограмм	tatigamni, учитель
konus, конус	tatiwun, учебник
kətəŋin, умножение	tatkiŋ, школа
kətəŋkəl, умножь	tatti, ученик; учащийся
kub, куб	tonna, тонна
	toŋo, окружность

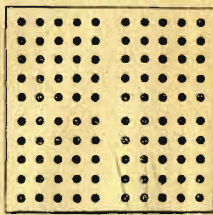
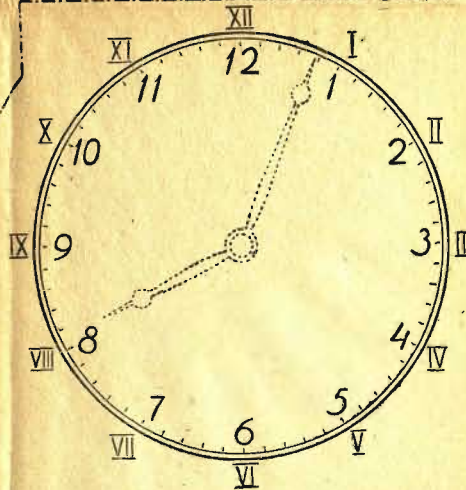
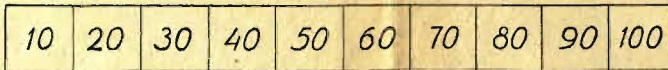
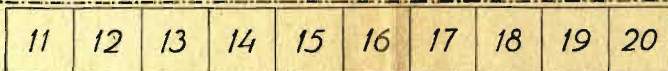
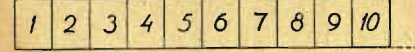
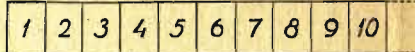
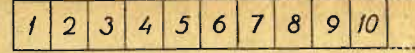
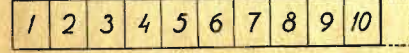
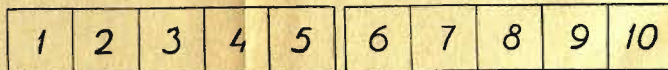
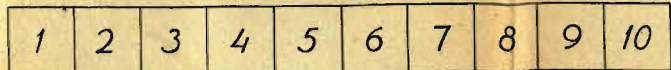
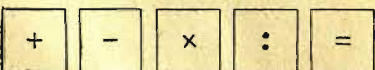
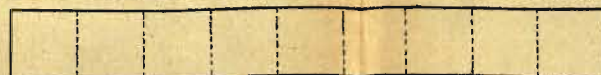
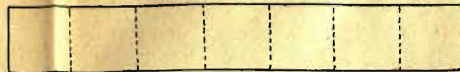
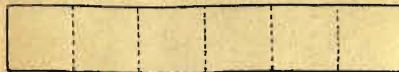
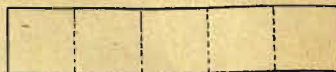
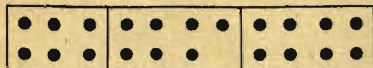
toŋollo, кружок
tegi, пара; четный
tərijaçin, нечетный

арифметика, taŋiwun
артель, итинурkit
вершина, horon
вычитание, halgəp
вычти, halgəkəl
деление, boričin
дециметр, dicimetir
диаграмма, ziagramma; urəm-
доска, oldokso [kəçiwn
действие, on
задача, sawka, taŋiwka
измерь, darkal
карандаш, dukuŋki
квадрат, kwadrat
килограмм, kilo; kilogramm
километр, kilometr
классная доска, klas oldok-
книга, dukuwn [son
конус, konus
кривая, ketara
кружок, toŋollo
куб, kub
линия, igirar
мера, dar
метр, metr
минус, minus
начерти, igirakal
нечетный, tərijaçin
окружность, toŋo
остаток, hələkə
пара, təri
поверхность, ojo
прочитай, taŋkal
пирамида, piramida
план, plaŋ
плюс, plus
прямая, ŋuŋpə

итинурkit, артель
urətkəçiwn, диаграмма
ojo, поверхность.

прямоугольник, ŋuŋpəp-
ŋaçi diginonŋaçi
раздели, boritkal
рисунок, oŋowun
ряд, daran
сантиметр, santimetr
сделай таблицу, tabulaŋkal
сколько, oki (одуш. пр.)
adi (неодуш. пр.) asun
смета, smeta [(меры)
сосчитай, taŋkal
счет, taŋiwun
счет, (считание), taŋin
счеты, taŋiŋki
сумма, asun orin
таблица, tabulawun
тетрадь, dukuwn
тонна, tonna
треугольник, ilanonŋaçi
угол, onŋaŋ
умножение, kətəŋin
умножь, kətəŋkəl
учащийся, tatti
учебник, tatiwn
ученик, tatti
хозяин, ŋuŋə
учитель, tatigamni, alagumni
центр, çuŋurə
часть, haŋ
чертеж, igirawun
четыреугольник, diginon-
четный, təri- [ŋaçi
читальня, taŋkit
шар, miŋu
шарообразный, miŋumə,
mukçəŋin (Ам.)
школа, tatkit, alaguwkit.

„ТАҶИЛГАТ ТАҶИМӢ“
 ӒЛӒКӒСИПТИ ӒВӒДИ ТАҶИВУН
 G. M. Wasilewic
 МИНАКАЛЛУ ТАДУК ТАҶКАЛЛУ ӒВИКӒЛЛУ

Та ғ и н
 20-дӯла

Та ғ и н
 100-ла